Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	ved R. Jahn Nielsen.
Titel | Title:	Nyt Land : en Antologi
Alternativ titel | Alternative title:	Arbejdernes Julebog Nyt Land.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	København : E. Jespersen, 1909
Fysiske størrelse | Physical extent:	179 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

59, - 681

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 52 8°

1 1 52 0 8 01001 8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130023573491

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

ARBEJDERNES JULEBOG

NYT LAND

Th. Z.

E. JESPERSENS FORLAG

NYT LAND

Mio. Q 1438.

MARTIUS TRUELSENS BOGTRYKKERI KØBENHAVN

NYT LAND

. . . EN ANTOLOGI VED . . .

R. JAHN NIELSEN

E. JESPERSENS FORLAG

KØBENHAVN

INDHOLD

		Side
Nyt Land! Indledningsdigt af A. C. Meyer		9
Jeppe Aakjær:	»Frederik Tapbjergs Plovgilde« af »Vadmelsfolk«	11
—	Brudstykke af »Vredens Børn«	37
A. C. Andersen:	Brudstykke af »Husmandens Datter«	61
Chr. Bundgaard:	Brudstykker af »Proletarer«	77
J. J. Kronstrøm:	»Muren«	95
—	»I Haandjern«	99
—	»Whisky«	105
Lauritz Larsen:	Brudstykker af »Halvmennesker«	111
R. Jahn Nielsen:	»Ridderen« af »Humbug«	127
—	»Arbejdsløs«	137
Joh. Skjoldborg:	Brudstykke af »Gyldholm«	143
—	Brudstykke af »Sara«	155

FORTALE

Opstiller man følgende Spørgsmaal: „Hvilken Udviklingsfaktor maa anses for den betydningsfuldeste, naar Talen er om Menneskehedens Evolution?“ bliver Svaret utvivlsomt: „Den økonomiske!“

Produktionsmaaden og Produktionsudbyttets Fordeling griber med stærk Haand ind i alle Forhold, omdanner Menneskenes Synsmaader, Vaner og Vedtægter, sprænger gammelt bort og skaber nyt.

Dette viser sig ogsaa — og endda meget tydeligt — i Literaturen!

Det literære Gennembrud i 1870 var af rent borgerlig Art; det var den liberale, antikirkelige Aand, der rejste Digterne mod Enevældens Rester — mod Adel, Hofsnobberi og gejstlig Konservatisme. Den Del af Borgerskabet, der trofast hængte ved „det gode, gamle“, fik ogsaa sin Part af „Intelligensens“ Haan; men for Resten var det netop det borgerlige Milieu, „Gennembrudsmændene“ og deres Disciple med Forkærlighed skildrede. Utallige er de Grosserere, Læger og Ingenieurer, der i Løbet af 70-erne og 80-erne præsenteredes for den danske Læseverden!

Saa kom Omslaget i 90-erne! „Nyromanti-

ken" aabnede sin Trylleverden for de Skønaander, der var blevet skuffet af „den ny Tid", der havde lovet „Lys over Landet", Frisind og Noblesse, men som i Stedet for havde skabt og opelsket en hensynsløs og idéforladt Kapitalisme!

Dog ikke alle Literaturens Producenter følte sig ilde berørt af den Retning, Udviklingen havde taget!

Der var dem, der lod sig begejstre af „Maskinismen", beruse af Forretningslivets jagende Tempo, den satanisk vilde Kamp for Livet, mens andre ifølge Opdragelse, Vaner og Temperament sluttede sig til Bourgeoisiet, hyggede sig i dets bløde Lænestole, beundrede dets luksurieuse Bordopdækninger, smækkede med Tungen ad Etatsraad-Frøknernes nøgne Skuldre og raslende Silke ...

Men der var ogsaa en tredje Slags Skribenter — og det er dem, Fremtiden hører til, for de er i Pagt med Udviklingen!

Dybt under de besiddendes Verden var en Bevægelse brudt frem — en Bevægelse, der allerede begyndte at ryste Jorden. Det var Proletariatet, der rørte paa sig! Fra Indsidderhytter og Baggaardshuller kom de — Trællene, som havde baaret en Verden paa deres Skuldre ... i al Stilhed, som noget selvfølgeligt. Nu vilde de ogsaa være med, nu var deres Tid inde, nu kaldte deres historiske Mission paa dem!

Og de fik deres literære Talsmænd og Fortolkere — disse Mænd og Kvinder, af hvilke kun de færreste havde faaet udviklet den Skøn-

hedssans, som slumrer i hvert Menneskes Sjæl; deres Kamp — ført med nøgtern Sejghed — blev til Poesi for de Digtere, der til Bunds forstod, hvad Kampen galdt, og som kunde føle med de kæmpende.

En Literatur, skabt med Underklasserejsningen som Forudsætning, gav Udtryk for Proletariatets Lidelser, Fattigdommens forraaende Indflydelse — men ogsaa for de vældige Kræfter, der brød paa ...

Saaledes blev nyt Land vundet for Literaturen! Økonomiske Interesser havde igen sat Spor i den kulturelle Udvikling. Som Kapitalismen i sin Tid havde frembragt den borgerlige Digtning, frembragte Socialismen nu den proletariske!

Det er denne Digtning, man i nærværende Bog vil finde karakteriseret gennem en Samling Brudstykker, der — indbyrdes vidt forskellige, som de er — viser alt, hvad der er typisk for den literære Retning, hvoraf de er præget.

Man vil finde et Mosaik, hvis brogede Stifter danner Trækkene i den danske Proletarbevægelses literære Aasyn!

R. JAHN NIELSEN.

Nyt Land!

Saa stævner vi frem imod ukendte Kyst
paa gyngende Vikingesnekke,
bagved var der mørkt, men forude er lyst,
og Fremskridtets Mænd tør nok tage en Dyst
saa mange de er, som er kække;
en Stribe sig tegner langs Himmelens Rand
— Bestikket maa ændres, kan hænde —
men letter først Taagen, staar Himlen i Brand,
kun fremad, I dristige Svende! —
Nyt Land, nyt Land!

Dèr ligger det bag Theoriernes Graa,
bag Vildnis og knudrede Banker —
det Land, som i Drømme og Digte I saa,
det vinkende Maal, som I vented' at naa
og vied de dristigste Tanker;
tag Landet i Eje, Du modige Mand,
og rejs for din Udfærd en Støtte
paa Landtangen hist, ved den smilende Strand,
thi Maalet sig stadig kan flytte —,
nyt Land, nyt Land!

Lad Skuden fortøje, i Fald Du er træt
af Vikingens evige Flakken,
og byg Dig en Hytte paa grønklædte Plet,
til Jord som til Hav har Du Ejendomsret,
byt Aaren med Spaden og Hakken!
Men opdrag dit Barn til at pløje det Vand,
Du søgte i Frihed og Fare,
hvor Sindet er ungt, holder Modet nok Stand,
drag ud da, Du Vikingeskare —
nyt Land, nyt Land!

A. C. Meyer.

FREDERIK TAPBJERGS PLOVGILDE

AF

»VADMELSFOLK«

1900

Det var just ikke noget mageligt Liv Frederik Tapbjerg førte derude paa Fleskjær Hede, en Fjerdingvej fra Hovedbyen, for stod han ikke i tunge Træskostøvler og ældtede Døj i Tørvemosen gjorde han Daglejerarbejde rundt om hos Gaardmændene.

Saadan havde han nu henslæbt halvtredsindstyve Aar.

Der forlyder dog ikke noget om, at Slægt og Velyndere i den Anledning lod udgaa Indbydelse til Jubilæumsmiddag med Tilbehør af Skaaltaler og Sølvtøj.

Han var én af disse tusinde Grovslidere, der gaar navnløse gjennem Livet, og ligesom Regnormene gjør deres gavnlige Dont i Mørke.

Han stammede nok der ude fra Grønhøjegnen, og var en Ætling af de saakaldte Kartoffeltyskere. Det mente man at kunne se paa hans misdannede Hænder, hvis Fingre, som de fleste af denne Stammes, var slidt flade i Enderne ved i al Uendelighed at skrabe efter Kartoflen, denne Ørkenmanna her i Ahlhedens mørke Sand.

Selvfølgelig havde Frederik sig en Kone som enhver anden honnet Slider i disse Riger og Lande, og han havde giftet sig med hende af

Grunde, der hverken var nye eller usædvanlige.

Line havde været hans Medtjenerske i to Aar, da hun en Høstdag tog ham til en Side og med en Ligefremhed, der kun er den *gode* Samvittigheds Naadegave, bragte ham denne korte Melding:

„Ja, Fredrik, nu er a tyk ve' dæ!"

Frederik rev sig et Par Gange i Buxerlaaret, strøg sin Le med usædvanlig haarde og rappe „Stryg" og gik ind paa Havren med et Raseri, saa Line knækkede to Tænder i Kratten for at vinde med og omsider stønnede ude af sig selv af Anstrængelse:

„Aa, Frederik, kund' du ett ta' lidt mere tovle te' et, med mindre du vil ha æ Lyw rend' af mæ.

A tror ett, der er jæn tar Traad paa mi' Særk!"

Tre Uger efter kjøbte Frederik saa af sin Husbond det Stykke firkantede Hedesprakning, hvor der knap var Ravns Pik endsige Menneskeføde at finde.

Men Frederik slog dristig nogle faa Kobbel Spartrær op og tækked dem over med Lyng, og den tynde graa Lervæg, der fyldte Rummene mellem de krogede Stolper, støttede han mod Vinterkulden med et værnende Skjold af fastsammenbankede Hedetørv, der løb helt op under Lyngtaget og kun hist og her gav Plads for en halv Karm Vinduer.

Heden omkring Huset var lige brudt op, Furerne stod hist og her paa Højkant, og Lyngen laa allevegne paa Lur.

Men Frederik gik dog og nussede saalænge ved de tørre Lyngrafter og Gyvelens sejge Rod, at et Par Kobbel Faar snart gik og slæbte med deres Hampetøjr over Sandjorden, mens deres smaa hvide Tænder ustanseligt nevrede den spæde Rødsyres galdebeske Blad.

Snart rangeredes ogsaa en Ko ind i Besætningen.

Gammel og sidmavet var hun, og mager og knoklet var Skrutten, men Mælken var forresten god nok, og „naar den éngang var malket, saa var det jo da ens egen“, mente Line.

Men det, der trivedes bedst for Frederik Tapbjerg som for de fleste andre i hans Stand og Stilling, var nu alligevel Børneflokken.

Det kneb mere og mere at faa den baaset saadan, at de alle kunde lange til ét Grødfad.

Til dem, der korsede sig over den Mylder af Rollinger — mest Drenge — der altid hvirmede udenfor Frederik Tapbjergs Forstudør, bemærkede han spøgende, at han trode ikke at burde indstille Tilvirkningen, før de var saa mange, at de ved at ta hinanden i Hænderne kunde indkrinse Hytten og gaa i Kædedans omkring den.

Og Frederik følte sig ligefrem kildret i sin Faderstolthed, naar han senaftens kom stolprende ude fra Mosen og langt inde paa Hedestien blev mødt af en Række kapløbende Smaabørn, hvis bare Hoveder lyste som Kjæruldens mod den mørke Lyng.

Og hvor gik Pludderen ikke ustanseligt, naar én fik Tejnen, en anden Spaden, en tredje Ølbutlen at hjante afsted med, mens det mindste

blev tørret under Næsen og løftet op paa Frederiks Nakke, hvorfra det med vidaabne, forundrede Øjne saa ud over den natlige Lyngslette og saaledes fik det første Indtryk af Verdens Storhed, mens det kjendte den tunge Svedlugt, der steg op fra Faderens bøjede Skuldre.

Efterhaanden som Smaarollingerne voxede op, fjærnedes de fra det fædrene Grødfad og blev Tjenestedrenge og Tjenestekarle rundt om hos Gaardmændene, indtil ogsaa de en skjøn Dag gik over Rubikon med deres Hjærtes *Line* for umiddelbart derefter — som Faderen før dem — at trække sig tilbage til *deres* afstukne Firkant af opbrækket Lyngjord, og der udsone „Brøden“ i livsvarigt Slavearbejde, mens de øgede Landets kartoffelspisende Befolkning mangfoldigen.

Enhver, der færdes i disse Egne, vil endnu i mørke Nætter kunne se deres Hytters Lys som blinkende Tegn over Heden.

Den første Tid, efterat Frederik var bleven Selvejer, troede han, at han ved at spænde alle Sener kunde tvinge den elendige Jordlod til at yde tilstrækkeligt til Familjens Underhold.

Da saa man ham allerede Kl. 3—4 om Morgenen staa paa Ageren og tumle med Skovl eller Spade.

Gjennem Kulgravning haabede han at hente nye frugtbare Lag af Muld op til den magre Overflade, men altid stødte han kun Spaden dybere og dybere i Sand, saa stort og stridt, at det hven mod Spadebladet.

Da stansede han en Dag midt i Slidet og saa træt og tungøjet hen over al den gule Sandjammer han havde bragt op i Lyset.

Hans Hænder værkede og hans Skjorte var gjennemløben af Sved.

Hvad hjalp ham dette Slaveslid paa denne utaknemlige Grund, der ikke havde Næring til en Regnorm siden til en Flok sultne Menneskebørn!

Nej, han maatte nok pænt vandre den lange Vej ind til Byen og igjen søge Arbejde hos Gaardmændene, mens Line maatte med Koen ud i Vejgrøften.

Og som han dog havde glædet sig til at blive sin egen Mand fremfor bestandig at slæbe for andre i det mest trælse Arbejde!

Han, der boede saa langt udenfor Byen, var især uheldig stillet. Man var næsten helt træt før man naaede Arbejdspladsen.

Op maatte han allerede Klokken halvfire og afsted paa fastende Hjærte ind til Gaarden, hvor han havde sit Arbejde, for at faa Del i Tjenestefolkenes Davre, der næsten altid stod paa samme Ret: ituflækkede Endskalsstumper, der sejlede rundt i et Fad skold Mælk. Derefter kunde der maaske vanke en Pande opstuvede Kartofler med smaathakkede Flæskebidder, en Ret, Frederik satte stor Pris paa, og som der sjælden blev Raad til i hans egen Husholdning.

Det er en Selvfølge, at alt det strængeste Arbejde gjemtes til ham, for som det hed: „en skal da ha' nøj Lig' af sin Daglejer".

Og naar han henad 11 om Aftenen vendte

tilbage til sin Hedetørvshytte med de 3—4 usle Mark i Lommen, som Dagens Møje havde kastet i hans Haand, var han saa sløv og træt, at han end ikke mærkede den forfærdelig tunge Luft, der hang ned fra Loftet og trykkede som et Blydæksel paa alle de smaa i Søvne arbejdende Lunger rundt om under de slatne Dynevaar, men ønskede næsten, han kunde ha' slængt sig paa Sengen med Klæderne paa.

Saasnart det var gaaet op for Frederik Tapbjerg, at hans Jordlod ikke gemte Spor af magiske Kræfter i Dybet, men kun var idel fattig Overflade, blev det ham klart, at Spaden maatte erstattes af Ploven, saa Rugen kunde strentes over et stort Areal; for blev den først saaet, kom der dog altid noget op.

Men han fattedes jo enhver Art af Trækkraft.

Der var ganske vist dem, der raadede ham til at gøre Brug af den Sidmavede, men hun havde sandelig ondt nok at gjøre med at flytte sin Hængevom over de knortede Heder paa de lange, krydsvoxede Kløve, endsige at trække Plov eller Harve.

Der var da ikke andet for, end at han, saavel som sine Standsfæller, maatte gaa Tiggergang til Egnens Gaardmænd og overtale dem til at gjøre ham et Béd, naar det faldt dem bekvemmest.

Og saaledes blev den Dag, da Frederik Tapbjerg havde Plovfolk, til Hedehyttens store Dag.

Ganske vist imødesaa Frederik den altid med blandede Følelser, for der var ingen Dag i

Aaret, der som denne bragte Regningen til at svulme hos Kjøbmanden.

Derimod glædede Børnene sig til den af et uskrømtet Hjærte, thi Synet af de mange glinsende fede Gaardmandsøg med de bølgende Man og det klirrende Seletøj her paa deres Fars fattige Jordstykke, — var det ikke en kongelig Adspredelse midt i deres daglige afstængte Lyngénsomhed!

Og selv for en enkelt Dag at omgaas og beføle saa sjældne Redskaber som Vogn, Plov og Harve, ja, maaske endogsaa blive betroet en Kjørepisk — thi vidste vel nogen, hvilke æventyrlige Overraskelser en saadan Dag kunde byde paa — det var rigtignok noget andet end altid at grave i samme Askedynge med det samme Potteskaar eller kjøre i Stadskjørsel over Sandbrinkerne med den samme rustne Jernpande.

Og saa kunde der maaske ogsaa ved en saadan Lejlighed vanke et hægent Bid, der vilde staa i en behagelig Modsætning til den evige Grød og de evindelige, uopslidelige Kartofler.

Kort sagt, Plovdagen var en af de faa Aarets Dage, der bød paa Muligheder af alle Arter.

Men den, der bar Dagens Succes, var nu alligevel Line.

Med Rette følte hun et stort Ansvar, for som hun sagde: „det er ikke saa lige en Sag for en sølle fattig jæn at ta' mod søen nø' kræsen Kram."

Ogsaa her havde Forberedelserne været de

værste. Det havde ikke været nogen let Sag at faa skaffet tilveje alt det, der skulde bruges.

Selv havde hun maattet trave omkring for at laane hist en Gryde og her et Par Knive eller en Præsenterbakke, og Frederik havde maattet ofre en Dagløn for Dagen i Forvejen at gaa til Kjøbstaden, hvorfra han vendte tilbage aldeles forbaaret paa en stor Sæk med Masser af Specerier, Kjød, Fisk og — sidst ikke at forgjætte — en kolossal Brændevinsdunk, der sa': Kluk! hver Gang han flytted den ene Fod foran den anden og havde sin væsentlige Del i den dybe Skure, som Egekjæppen skar i Frederiks benede Axel.

Hen over Drivdags saa man saa en stor Støvstrime ind ad Byen til; det var det sig nærmende Vogntog, der havde begyndt Udryknin-gen.

Et Kvarter senere svingede fire Spænd stormankede Heste, der lyste af Fedme og Havrerøgt, ind over Frederik Tapbjergs usselige Agerstump med en Færdighed, saa Koblerne klirrede og Træharverne bag i Vognene skar Tænder ad Plovjærnene.

Nu kom der Travlhed i Hytten.

Børnenes Barhoveder myldrede foran Forstuedøren.

Frederik kom ud med Brændevinsflasken, og Line, med nystrøget Forklæde for, fulgte efter med en Tallerken Smaakager.

Begge gik de fra Vogn til Vogn og bød velkommen, mens de efterhaanden rakte Snapsen og Tallerkenen op til enhver af de ankomne.

Det var endnu ikke Gaardmændene; — de kom først senere, naar Arbejdet *var* gjort — men deres Sønner, eller i Mangel deraf, deres Forkarle.

Saasnart Snapsen var nedsvælget, blev Arbejdsmarken udpeget, mens Redskaberne løftedes af Vognene.

Et Øjeblik efter skurede fire blanke Plovjærn igjennem Frederik Tapbjergs sandede Hedejord, mens en Revl snadrende Smaabørn dumlede bagefter Spændene og hvert Øjeblik slog ned i den af Jordfugt duftende Fure for at opsanke snart et blankt Skaar snart de forkrænkelige Rester af en smuldrende Træskobund.

Kuskene slentrede bag efter Ploven med Tømmen om Halsen og Piben i Mundvigen og raabte Kaadheder til hinanden tværs over Ageren, naar Spændene krydsedes.

Det hele var for dem en behagelig Leg, som var bragt til den muntreste Afslutning i mindre end fire Timer, hvorpaa Hestene stilledes hen til Vognene og fik deres Foder, mens Karlene inviteredes paa Kaffe.

Da man var naaet saa langt i Begivenhedernes Række, begyndte Husbonderne at indfinde sig for at æde paa den Ting, at de havde vist sig velgjørende mod Husmand Frederik Tapbjerg.

Først indtren Movns Vistisen.

Han maatte kante sig ind ad den smalle Stuedør for at faa hele sin Vom med sig.

Forinden han gik ind, havde han dog været

henne og se efter, om Øgene ikke var blevne overanstrængte.

Han kløede dem bag Ørerne og delte sin Skraa imellem dem.

Karlene havde siddet og skranniet ved Kaffen, men blev med ét tavse, da deres Husbonder begyndte at ta' i Døren.

Et Øjeblik efter gled de med et: „Tak for Kaffe!" ud af Stuen, svang sig tilvogns, knaldede med Pisken og rumlede afsted under Harvernes Tænders Gnidsel og Støv og Stamp og Kobbelklirren.

Den næste, der skræved over Dørtrinet, var Thames Moesbjerg, en bette tyndskjægget Gnom med kalvknæede Ben og rapsfarvede Hænder og et Ansigt som en flækket Turnips. Hans Haarfarve havde givet ham Navn af Rød' Thames.

I hans Kølspor fulgte Esper Goul, en Mand med et stift og langt Remontefjæs, der var dækket med et tætklippet Fuldskjæg, som han ved den mindste Affekt kjærtegnede med højre Haand.

Han maatte bøje Hovedet stærkt for at komme ind under Frederiks Bjælkeloft, hvorved han fik et Udseende som en Stud, der bereder sig til at stange.

Hans Sprog og Lader havde endnu noget halvfornemt over sig, der leded Tanken hen paa, at han i sin Tid havde sat en Herregaard overstyr. Og skjønt hans nuværende Ejendom var adskilligt mindre, men til Gjengjæld betydeligt mere forgjældet end de andres, holdt han nok af endnu at henregnes til Herremændene.

Nu fattedes kun Fjerdemand.

„Ih, hvor bliver nu Movst Krænsen aa?“ sa' Line, der hele Tiden travede mellem Kjøkkenet og Bordet for at faa Retterne anbragte paa deres Plads.

„A tror, han gik hen for at fæste en Karl, men han er her vist snart,“ sa' Thames.

„Aa, Frederik, rend te æ Dar og se efter, om han ikke skulde være i Kom,“ sa' Line der ængstedes for, at Maden skulde ta' Svind ved at vente.

Frederik lettede paa Klinken, men i det samme han bøjede Panden for at glide ud i Gangen, traadte den savnede ind ad Forstuedøren.

„Goddaw, Goddaw!“ begyndte han oprømt.

„Ihtho her kund' det snart ha' gaaet mig, som det gik Mads Fæg med æ Præjst. *Han* havde siddet i Kroen, mens Præjsten havde staaet paa Stolen.

Men saa i det samm' god Law som Præjsten vil ud, kommer jo Mads, forstaar I, og vil ind i Kirken.

Mads klaged' sig saa over, te han var kommen for sent.

„Ja, ja Mads,“ sa' æ Præjst. „Gid vi en anden Gang, som nu her, maa mødes hisset i de evige Boliger!“

„Ja, da war æ sand',“ svared Mads, „søen te wor Faar maatt' gaa ud, nær a gik ind.“

Først da Movst omstændeligt havde fortalt denne Historie, gik han bredt smilende omkring og gav Haand til de øvrige.

Movst var i udpræget Grad af den gamle

Skole, det saas maaske tydeligst af Vadmelskjolens overordentlig plumpe Snit, og skjønt han havde 40,000 i Sparekassen, kjendte han ligesaalidt til Støvler som til Overfrakke.

Men skulde han være særlig fin, f. Ex. paa Kirkens Højtidsdage eller paa sin egen Alterdag, saa omskiftede han sine bemøgede Kramtræske med et Par lettere sortlakerede Lædertræsko, der løb ud i en Spids som Stævnen af en Baad.

Denne Fodbeklædning havde han ogsaa anlagt i Dag, hvad der ikke kunde andet end smigre Lines Kjødgryder.

Hænderne havde Movst næsten altid anbragt under den rummelige Buxersmække, hvori de to Hofteknapper stod vindaabne, saa at et trekantet Stykke af den graaforede Vadmel sad frit og daskede under hver af de to Hænder som et Par Elefantører.

Line, der nu saa, hun havde sine Folk samlede, kaldte stille Manden ud i Kjøkkenet og sa':

„Aa, Fredrik, a vild' endda gjan', te *du* bløw fræ æ Burd te baagatter, hvis det nu ett *skuld'* slaa te'.

Søen nø' nyrle Kalv'kjød det er der jo ingen Drywels' i.

Og a hower helsen nok, hvordan det gik ifywr te Per Simmelkjærs Plovgild', hvor æ Kuen bløw skammed snaar for aal hinne Tid, ved det æ Mad slap op mødtvejs.

Og der sejjer*) nu søen en Slughals som den Movns.

*) sidder.

Det er jo som en Ulv aa sætt' te en Fad. Han kan saagu aaljæn' ed' en halv Kalv, nær han kan faa æ for ett."

Efter disse Bemærkninger bag Kulisserne gik Line ind paa Scenen og sa':

„Aa, vær nu saa gued og sejj om te' æ Burd, saa I kan faa en Bej og løw' aa.

Maaskisæ en Par kund' sejj' her paa æ Skammel," føjed hun til.

Movns havde allerede opdaget, hvor det bedste Fad havde sin Plads, og sa':

„Tho lad *mæ* saa slæng' mæ paa æ Skammel."

Med megen Pusten fik han omsider de tykke Ben med de tunge Træsko hevet over Langskamlen, hvorpaa han nedlod sig med det Hjærtesuk:

„Aaja! en blywer gammel — og tungrøved."

Imens kastede han et altfortærende Blik rundt paa Fadene.

„Hvad, Frederik, skal du ett te' æ Burd?" sa' Movst.

„Jow; men de fremmed' først. *Min* Tid kommer nok.

Se *I* kun nu og forsyn jer!" svarede Frederik.

En Opfordring de ikke lod sig sige to Gange, men langede kraftigt ud efter Fadene og ladede op paa deres Tallerkener mægtige Hjumplinger af skinnende Kalvesteg og ufordærvede Kartofler, som de overøste med Søer af Sauce og Syltetøj.

Efter al Sommerens ramme Saltmad, dens

lædersejge Spegelaar og Stegeflæsk og gule, harske Faareskanker var saadant et Maaltid nyslagtet Kalvekjød for Gudekost at regne.

Ingen kan da undre sig over, at de maalte Kjødstykkerne med breden Tand.

Movns var især dybt interesseret.

Han havde endnu ikke opdaget Gaflens civilisatoriske Betydning, men holdt med et Bersærketag Kjødet mellem de fem Fingre, mens han med de tiloverblevne fem skar til, saa det skreg i Underlaget.

Han havde ikke spist en halv Time, før de afgnavede Ben laa spredte foran ham som Vragstumper.

Ogsaa de andre tre søgte paa bedste Maade at holde sig skadesløse for den ædle Sved, som deres smækfede Øg havde udgydt paa Frederik Tapbjergs tidselbærende Ager.

Under den første Del af Spisningen var det kun Movst, der sa' noget, saasom han nu umuligt kunde holde Bøtte selv i Livets alvorligste Øjeblikke.

Men hans Vittigheder lønnedes paa dette Tidspunkt kun slet, snart med et aandsfraværende „Hwah?“ snart med et intetsigende „Naa“, snart endelig med et utaalmodigt Grynt, der sa' saa meget som: ja, hvad rager det under den forhaandenværende alvorsfulde Situation mig!

Men efterhaanden som Lines fortrinlige Kalvesteg mere og mere løste sin Opgave, blev Trangen til Meddelsomhed større, og Tankerne søgte fjærnere Maal.

Kun Movns'es var endnu lige slavisk lænkede til Fadet og de saftige Kjødben.

Det var kommet Movst for Øre, at Esper Goul havde en forfangen Hest. Dette sørgelige Faktum gav ham Anledning til i et længere Foredrag at dvæle ved Hestekrankhed i Almindelighed og Forfangenhed i Særdeleshed, for tilsidst at vække sin Samtids Medlidenhed ved at berette de næsten utrolige Kvaler han — Movst — for Aar tilbage havde gjennemlevet med en nøjere betegnet syg Krikke, der for lang Tid siden var afgaaet ved en blid og rolig Død, men hvis Billede tiltrods herfor stod saa grangivelig i hans Tanker, som kunde det ha' været hans egen kjødelige Broder.

Med Rørelse skildrede han, hvorledes det stakkels Asen Uger igjennem havde været saa simpels, at det maatte hænge i Rebe, der var udspændte mellem Bessingerne; det havde ikke kunnet ta' mod anden Føde end den, man tylled' det i Halsen gjennem en trepægls Flaske, indtil det gjennem en Vidunderkur, som Movst egenhændig forsøgte paa det, og som vidnede højt om sin Opdagers Genialitet, var kommen til Krylt igjen, om end det endnu i lang Tid var saa medtaget, at det maatte henlede Tanken paa et Par Møgfjæl, som et Tilfælde havde lænet op mod hinanden.

Men se, — saa viseligt regerede Gud Verden, at Movst' syge Krikke kom sig *fuldstændig*.

Ja ikke nok dermed, men det blev det hvellest' Øg, der i Mands Minde havde gaaet for en Stjært i Movst' Gaard.

Han dvælede endnu længe ved denne kjære forudgangne, fulgte den langvejs paa dens senere Løbebane, skildrede detailleret dens Trivsel, dens Egenskaber, dens Salg paa Wolborgmarkend, der alene udgjorde et stort og rundt Kapitel.

Og ikke engang her slap han Uhyret, men han forfulgte i Tanken gjennem fantasirige Skildringer dens Afkom indtil tredje og fjærde Led.

Denne Hestehistoriografs fænomenale Beretninger og Markendsoplevelser virkede ansporende paa det øvrige Selskab.

De vilde ingenlunde staa tilbage for Movst, naar det kom an paa at fortælle om Hestegebrækkeligheder og deslige dyriske Kvaler, for dem havde de alle haft deres Part af.

Og en Tid lang stank Samtalen formelig af gevaltige Svulster og Betændelser, af brændte Saar og halmtrukne Hestebringer.

Movst hævdede som Kvintessensen af sine Livserfaringer at „saalæng' æ Lebber*) eet er kold' paa en Helmes, da er der Hoef," og den rødhaarede Thames Moesbjærg afsluttede dette interessante Kapitel af Samtalen med den vistnok uangribelige Paastand, at, „en kund' jo sajtens kurir' en Krikk', nær en baare kjend' de Mediciner, der skuld' te' æ."

Da man tilstrækkelig længe havde dvælet ved det Æmne, der laa Hjærtet nærmest, gled Samtalen umærkeligt over paa Tjenestefolk.

„Fæk du dig saa fæjst' en Kaael, Movst?" spurgte Rød' Thames.

---

*) Læberne.

„Aa gjord' a ett en gued Daa!

Det gaar ett søen te aa fæjst' Kaael' i vore Tider," sa' Movst med et Suk.

„Nu staar Fanden i Tjenestefolk; især sin' de her Satans Sofalister er kommen te' Laaf."

„*Socialister*," rettede „Herremanden".

„A er, Dælenmæ, lig' glaa, ihvad I kalder dem," vedblev Movst stædig, „for som der staar i Skriften: Af deres Gier-rr-ninger skulle I kiende dem!

Og som a sejer: sin' det lied Kram er kommen te æ Land, er jæns Tjennestfolk bløwen saa vringled og vraang, te det gir stywt for, baare en vil ha' et te aa gaa øwer en Dørtræ."

„Ja, da war æ en sand Urd, du saa'," mumlede Movns fra den anden Side af Bordet.

Han havde lige nu beroliget sin Forslugenhed saavidt, at han troede at kunne skjænke Samtalen nogen Opmærksomhed uden derfor helt at forsømme den stadigt vinkende Kalvesteg.

„Ja, det er en sær underlig Slægt, der render i Vejret nuomstunder," vedblev Movst.

„Det gaar en Brølgaang i wor' Daw'; alting som det vil, og ingenting som det skuld'.

A spur' engang gammel Doktor Rønsolt — for han var ingen Taari — hvori den her stur' Forandring i aalting kund' ligg'.

„Det ligger i æ Lufttryk!" svur' han mæ, ene og alene i æ Lufttryk, bette Movst!"

Det war nu *hans* Mjenning te aal æ Uend kom dérfræ, men a tror nu snaarere, te det ligger i en skjøw Oplærels'.

Si mæ nu paa de Husmandsunger, en faar te Hjorrer*) her paa æ Egn.

Hvad *er* et saa for nøj?

Nø' elendig Grasværk, som ingenting forstaar sig paa; saa kjælle og forskjøtt', te det ved ett, hvad End' det vil ha' i æ Vejr."

„Hvorden er saa æ Gaardmænd dje Børn?" kom det stille fra Frederik.

Han havde følt sig pinlig berørt af den uskaansomme Kritik af hans Standsfæller her ved *hans* Bordskive.

„Hvordan *de* er?" svared Movst, stødt over at skulle taale en Afbrydelse fra knap en Fjerdingkar Hartkorn.

„Det Spørgsmaal er jo ett møj paatrængend', da det ett er Gaardmændenes Børn, der skal tjene Husmændene, men det gjan' gaar til den anden Sid'."

De tre Gaardmænd skrattede stærkt ved denne Ripost, og Frederik fandt det som Vært klogest at tie.

„Nej, som a sejer," forsatte Movst triumferende, „wal er det en ærlig Sag aa vær' fattig, — men der er ingen Resown mir' i Smaafolk; det, det gaar ud paa, er at faa en stur Løn og lidt Arbed'."

„Ja, Movst, hvad det angaar," sa' Esper Goul med en Latter, „saa er vi saamænd alle lige gode.

Forresten maa jeg gi' dig Ret i, hvad du sa'. Det er ogsaa *min* Overbevisning, at de socialistiske Lærdomme er til den allerstørste

---

*) Hyrder.

Fordærvelse saavel for Landbruget som for Tyendeforholdet.

Men jeg indser ikke, hvorledes man skal stanse denne Bevægelse."

„Det gjør a sgu heller ett," sa Movst, „men det er ogsaa nøj', a ett stikker mi' Nies i.

Lad dem spekulier' paa den Slav, der haar no' Kondovitter om'et.

Tho derfor holder en jo Regering og Prokuraatur og Jernbanebestyrels', og hvad Fanden det hi'er aal det forbandede Skidt, vi sølle Bønder maa ligg' og kost' paa, for det er jo vi anne, det ska' ud aa, inden æ End' tar.

Nej, det jænnest *a* sejer, det er, te de ung' blywer skidt opdravn.

Her staar æ Muer øwer æ og preller for æ saalæng', te de ved ett, hvad det vil ha."

Og med et strængt Blik hen paa Husmandens talrige Børneflok, der stod som Fluer omkring Gjæsterne og med blandede Følelser betragtede den udfoldede Graadighed, tilføjede han:

„Tror I, te det war i *mi'* ung' Daw', te en Knæjt skuld' staa og hog' øwer æ Burd atter Steg?

Nej, det war der ett nøj, der hed; men en Knalle Wost te en Endskal Brød, en Ris i si' Røv og ud med æ Faar!"

Movst talte endnu en Tid i lange Baner om hin længst forsvundne Idealtilværelse, da Tjenerne slavisk adlød Husbondens mindste Vink, da Ordet Menneskerettighed endnu ikke havde faaet Borgerret i Sproget, og da Stokken og Spanskrøret formaaede at overhugge enhver

nok saa sammenfiltret huslig som social Haardknude.

Saa gled Ordet successivt over paa andre Hænder, og Lines Kalvesteg og Frederiks Brændevin forvandlede sig gjennem mystiske Processer i Gjæsternes Indre efterhaanden til bevingede Udtalelser om Slægtens Degeneration og Midler til dens Oprejsning.

Ex-Herremanden anstrængte sig for at brillere med sin højere Dannelse ved at fremsætte en Række socialist-fjendtlige Dybsindigheder, der ved den dem egne Lugt og Smag røbede sig som ferske Rov fra „Stiftstidenden".

„Det, man dybest maa beklage hos Nutidens Smaakaarsfolk, er den iøjnefaldende Mangel paa Nøjsomhed, der er en saa udpræget Egenskab hos den fattigste Del af Befolkningen."

Med disse Ord sluttede Ex-Herremanden et længere Foredrag om den sociale Misère.

Og med den opspiste Herregaard *in mente* var det jo slet ikke nogen daarlig Udgang.

„Ja, og saa aal de Børn, Smaafolk ligger og vrøder sammen," indskjød Rød' Thames.

„Ja, som nu Frederik her," sa' Movns; „saa manne Børn kund' du sgu aalle blyw' Faar te, Thames," tilføjede han ærtende.

„Saa maatt' du sgu da først ha' en Skipp' Saalt og et Par Lispund Kraftfu'er, ha-ha-ha!"

„Og saa er a endda rej for," tilføjede Movst, „te det ett vild' hjælp' nøj. — Med mindre det skuld' gaa Thames'es Ann', som det gik Sara Abrahams, der fik Besøg af Herren *i hendis høie Al—derdom!*"

Alle lo af disse Saftigheder undtagen den barnløse Thames, der med et genert, impotent Blik saa ud af sit benmagre Skrog, mens en svag Rødme fra Haaret krøb ned over Tindingerne og fortonede i Kindernes Graaviolette.

„Herremanden“ fordybede sig endnu engang i Forholdet mellem Husbond og Tyende.

Tidens Orm var Misundelse, sa' han, Misundelse mod den bedrestillede, Misundelse mod Husbonden, der kunde tage sig en Pibe eller en Fridag, mens de andre sled.

Og nu tog Rød' Thames Oprejsning for sin forrige uheldige Ytring ved at bemærke:

„Tho en Husbond skuld' wal ogsaa ha' et en bette Krumm' bejer end hans Folk.“

„Ja, det forstaar sæ,“ sa' Movns anerkjendende.

„Helsen haar en endda lidt for, te en maa betaal æ Skatter og Avgywter.“

Under hele denne Samtale havde Line løbet affentov mellem Bordet og det lille Frammers og fyldt i Fadene, saa godt hun evnede.

„Gud fri vos, hvor de æder!“ sa' hun forskrækket til sin Medhjælperske, da hun for syvende Gang kom ud i Kjøkkenet med den tømte Tallerken.

„Blot det maa slaa til!

Vorherr' skal endda legg' møj Velsignels' i, om der skal blyw nok te saadanne Slughalse.“

Men hun var aldrig saasnart kommen ind til Bordet igjen, før hun uden Ophør gjentog: „Aa, vær nu endda saa gued og ta' det, I haar Behov!“

Det gjaldt om for enhver Pris at bevare Skinnet af, at der var langt til Bunden i Sulegryden.

Børnene gik og dullede om og fik ingenting, skjønt Duften af den liflige Sauce uafladelig kildrede dem i Næsen.

Med langeligt skjævende Øjne saa de efter ethvert Bid, Gjæsterne førte til Munden.

„Lad mig nu se, I er nogle rare Børn," havde Moderen sagt, da hun begyndte at sætte Maden frem, „saa skal I nok faa nøj baagatter, — hvis de levner nøj," føjede hun forsigtigt til.

En lille Stump, der havde udkaaret sig Movns som Iagttagelsesobjekt og lige siden Maaltidets Begyndelse stirret paa hans Indgaflinger med stive Øjne, kom ud og trak Moderen i Skjørtet, mens hun under stride Taarer hulkede:

„Muer, mæ faar ett! Dem spiser det altsammen!"

I denne Meddelelse var der ikke Spor af Overdrivelse.

Alt hvad det fattige Hus formaaede i Retning af Sulevarer var gaaet med.

Da Line indbar sit sidste Stykke og stille lod det glide fra Indbæringsskaalen ned paa „den lange Tallerken", haabede hun, at de skulde ha' ladet *det* urørt.

Men nej, Movns huggede det og la' det Bid for Bid under sine brede Kindtænder.

Heldigvis havde de andre dog nu lagt Gaflerne, og ogsaa Movns saa efter dette sidste

Indhug ud, som „haaj han fjedtet hans Gummer tilstrækkeligt“.

Dette Udtryk var Lines.

Desserten bestod i en Kaffeknægt, den saakaldte *Swot*, Nationaldrikken i disse Egne.

Det var nu allerede mørk Aften, og Lysene tændtes.

Samtalen gik ikke mere saa livlig som forhen.

Movns klagede over „en Sattens Hikk'“ som altid plagede ham, naar han „haaj faat lidt te' Fød'“.

Rød' Thames saa ud af Vinduet og udtrykte Ængstelse for, at de derhjemme skulde ha glemt at flytte Studene fra Kjæret op paa Grønagrene, da det saa ud til Natregn.

Og Movst begyndte at gabe og sige: „Haaj en nu endda lejn, hvor der ett kjører Tørvvogn,“ han sigtede til Sengen.

„Det er sandt, Frederik,“ udbrød Esper Goul under en af Pavserne: „Jeg har jo ikke betalt for de sex Dage, De stod i min Tørvemose. Hvormeget blir jeg Dem skyldig?“ sa han og tog til Lommen.

„Ja, ser De,“ svarede Frederik med et polisk Øjekast til de øvrige, „nær a arbejder for Gaardmændene, tar a fire Mark om Dagen, men arbejder a for Herremænd, saa faar a gjan' fem.“

Goul tog ikke flere Ord, men la' tavs Herremandstaxten paa Bordet.

Movst blinkede afsides til Rød' Thames og hviskede:

„Den kom Frederik sgu fin fræ!“

„Hør, Frederik," begyndte derpaa Rød' Thames, „nu har *vi* hjulpen dig, saa kund' der vel vær' Rimelighed i, te *du* hjalp vi anne ijæn.

Se a skal ha' en Karl i Heden i Morgen. Saa haaj a tænkt, om en ett kund' faa dig te og ta med og hjælp ham at slaa et Par Læs Lyng."

Og saadan maatte Frederik love dem ind ad en Kant at gjøre dem én à to Dages gratis Arbejde.

Først da han havde afgivet dette Løfte, fik han Gjæsterne paa Døren.

Forinden var Børnene sendte halvsultne i deres Seng.

Frederik kom nu ud i Kjøkkenet, hvor de afskrabede Potter og Pander flød over Bordet.

„Ett saa jæn Bej di haar levnet!" sa' Line.

„Det er ved Gud en Synd, men du faar ta' til Takk' med en Stykk' Wost-og-Brød. Der er wal saa møj Brænwin tebaag, te du kan faa dæ en Dram te' et."

Frederik satte sig tavs til at spise den bentørre Ost til Grovbrødet.

„Mor!" lød det henne fra en af Slagsengene.

„Hvad er det, bette Maren?" sa' Line og gik hen og bøjed sig over Dynen.

„Snak om en Ting," sa hun og rejste sig atter op. „Læg dig nu pænt ned og sov!"

„Hvad vild' den bette?" spurgte Frederik.

„Aa, det kan jo ligg' og hitt' paa saa møj," sa' Line.

„Hun vild' patu ha' jæn af de Bien, som den forædte Movns har gnavet paa."

BRUDSTYKKE

AF

»VREDENS BØRN«

1904

Aftenen var forlængst falden paa, og Kartoffeloptagerne sad nu i en sulten Klynge i et Hjørne af Hans Nielsens Folkestue og ventede paa Nætteren. Per sad kæmmet og renvasket mellem Bordet og Bænken og røgte af Piben. Ogsaa de fleste af de øvrige Optagere havde været henne og tvættet sig ved Vandtruget, nu ved *det*, at det var paa saa stort et Sted som hos Sogneraadsformanden; ellers var det jo saadan lovlig megen Ulejlighed at gjøre sig for simple Folk som dem. Kun Bitte Grejs havde anset al Tvætning for en overflødig Sag.

„En er Fanden hakk' mig akkurat lige beskidt imorgen igjen, hvad skal saa den Toen og Skruppen til," sa' Grejs.

Oppe for Overbordenden sad en høj imponerende Skikkelse med et stort bart Ansigt og et smukt formet, gammeldags Professorkranium. Han talte til ingen og syntes ved sin blotte Nærværelse at skyde Afstand ind mellem sig og de andre.

Det var Jens Laanum, der om Sommeren strøg Sten rundt om ved de smaa Bondeteglværker, men paa de øvrige Tider af Aaret gik omkring og gjorde Klokker istand.

Jens' Hjærne tumlede altid med de højeste

Problemer, og han havde i Smug læst meget; han kjendte Biblen som nogen Professor i Faget og forfærdede tit sine Omgivelser ved at udtale Tvivl om fundamentale Trossandheder.

Der var ingen, der som han kunde trænge ind i Sjælen af et gammelt hjærtesygt Otdagsværk, der stod med Bænkebidere i Klokkassen og 1700-Tallet paa Forskiven og førte sin Perpendikkel — irret af Ælde — agter og fram over den kalkede Væg.

Jens' Fingre, der var bleven buttede og brede i den megen Leræltning, spændte med en usigelig Nænsomhed om hvert lille Hjul og hver Møttrik i det gamle Værk og la' dem hen paa Bordskiven i smaa sirlige Hobe. Han førte dem op til sine stærkt skelende Øjne for ret at gjøre sig fortrolig med deres smaa Skavanker og føjede dem saa atter ind i hinanden — Hak i Tak — med en saa levende Alvor, som var selve Naturordenen afhængig af netop denne lille Møttriks Tilforladelighed.

Det hørte til en af de uforklarlige Besynderligheder, at dette formummede Geni havde giftet sig med den plumpe og sjælløse Rappenskralde, Galop Sofi. Da hun just nu traadte ind fra Frammerset og fik Øje paa Manden, udbrød hun spottende:

„Naa, har en sin Stodder her! Saa kan en vel faa at vide, hvordan det staar til derhjemme: Lukket du nu Døren wal for æ Kyvlinghøn'."

Jens Laanum sad for opknappet Vest og slap Luften ud over Læberne med høje pustende Stød, uden at værdige Sofi et Øjekast.

„Kan du't svare mig, din Tværi!“ fortsatte Sofi; „du kunde nok trænge til at blive smurt om di' Klaptrær!“

Jens sad lige tavs og rank og drejed paa sine Messingskruer, mens han ligesom svalede Vreden ved at puste Luft ud.

„Nej nu faar en sgu ett jen Ord af ham,“ fortsatte Kjællingen. „En skal aldrig vent'et! Saadan er det ligesaadan derhjemm', naar han har nøj for. A kan læ' æ Kief gaa saa gal a vil, saa kan der endda godt gaa Dage hen, inden a faar no' Svar.

Prøv om nogen af iandre kan faa ham til at lukk' æ Kief op! — Nej a haar saa' jer'et: ett om saa jen slog ham i æ Stjern med en Mongeltræ, skuld' de faa ham til at sige hverken Bu hæ' Bav.

Saadan er det saamøj en sære Tordenhoved!“

Jens havde nu skilt Klokke-Indmaden fra den blomstrede Skive og sad og drejede den langsomt foran Tællepraasen; som han holdt det nøgne Uhrværk paa sine buttede Fingerspidser, mindede det om en Snegl, der er tagen ud af sit Hus; den spinkle Staalfjeder bævrede ved den ringeste Berøring som en kuldeskjælvende Navlestreng paa et nyfødt Foster.

De nysgjerrige Kartoffelfolk begyndte at rykke nærmere for at faa et Kik i Værket; men Jens vred sin Mund og saa strengt paa dem alle sammen, strengest paa Per, fordi han sad og kvulmede af Tobakspiben, hvad Jens syntes var en Haan imod *hans* alvorlige Anstrengelser for at bringe Tiden i Lave.

„Nej I skal sgu ett lur' at faa no' at se, saalænge han er i det Hjørne," sa' Sofi.

Nu kom Nadveren ind. Det var Kartoffelgrød med Flæskebider og smeltet Fedt i Smørhullet.

I Pigen, som bar Grøden ind, kjendte man igjen Dorre Romlen, Pers Veninde fra Skoleaarene. Hun var nu en høj, ru, mavetung Kvinde, hvis Træskoringe, naar hun traadte, skreg mod de gule Teglsten; hendes Blik var stadig tungt og taaget, som havde hun ført lidt af sit Hjems Mosedampe med sig i Øjnene. Dorre havde tjent Hans Nielsen i et Par Aar; thi som alle godlidende Folk havde hun imod at skifte Plads, om hun end langt fra havde det godt; Dorre var af dem, der ta'r deres Skub og tier.

Det, hun først søgte, da hun traadte ind med det røde Lerfad, var Per. Ogsaa da hun vendte sig og gik fram igjen, var det næsten som hendes taagede Øjne slegede Pers Kinder. Per vidste det øjensynligt, men saa med Vilje til en anden Kant.

Folkene sad i en hesteskoformet Halvkreds omkring Nederbordenden. Jens Laanum deltog ikke i Maaltidet. Der blev ikke talt meget. Smørhullet blev dybere og dybere ved de utallige Stød fra alle Sider. Grøden svandt som Dug for Solen.

Man lagde Mærke til, at der paa begge Sider af Frans Danggaard var et større Slip mellem ham og de andre. Frans var vant til denne Afstandstagen; kjendte *vel* Aarsagen og

havde intet at indvende. Saasnart de alle havde lagt Skeerne, og der var blevet saamegen Plads, at man kunde komme om, gik Frans krumbøjet og ilsomt ud af Stuen.

„Nu skal han Fanden hakk' mig ud og ha'em flyttet til Nat," sa' Bitte Grejs.

„Ih hvad for nogen?" spurgte Line Rolighed, der ikke havde forstaaet Grejs' Billedsprog.

„Lusene naturligvis! Da a gik ind for lidt sin', stod han og skovred Ryggen op og ned ad Hushjørnet akkurat som en anden Polde," sa' Grejs.

„Aa det sølle Mennesk'!" sa' Line.

Frans kom atter ind i Stuen.

„Fik du'em saa flyttet hver jen, ha, ha, ha!" sa' Grejs og drejede sit sovsede Gab rundt mod dem allesammen.

„Aa kan du ett la' mæ gaa; a ved ett, te a nowetider har gjort dæ nøj," sa' Frans, mens han med sine graa ubestemmelige Øjne udsøgte sig en Plads saa langt fra de øvrige som muligt.

„Aa Grejs, kunde Du ikke ha' nok i dit eget!" sa' Per.

„Nej han vil nok spill' flot Kaa'l, fordet han nu *ogsaa* faar af æ Sogn," sa' Sofi. Ved Ordet „ogsaa" saa hun spottende hen paa Mette.

„Aa du skal aldrig gjør' dig vid'i æ Skræv, Morlill'," svarede Grejs, „for hvad du ikke *har* faaet, det kan du vel faa."

„Da skal det misajn var jen Lidt, før vi skal ta' mod nøj af æ Sogn! Er det ett ogsaa sand', Jens?"

„Jow, Kjælling!“ svarede Jens Laanum fra den anden Bordende, hvor han stadig sad og klirrede med sine Smaahamre og Niftænger og lod Luften explodere over Læberne. „Men hvem tror ogsaa, der er no' Sæding ved, hvad Grejs siger! Han siger fornemmelig altid formøj. Han har det ligesom Klokken her; der er no' galt ved Slagværket. Han *mener* jen, men *slaar* tolv.“

Dette Svar lønnede de andre med en Latter, hvori Bitte Grejs redningsløs forgik med Mand og Mus.

Nu fulgte en pinefuld Tavshed.

Da man gjensidig havde fornærmet hinanden over hele Linjen, var det nu ikke mere muligt at knytte Samtalens Traad.

Hvor blev ogsaa „æ Mand“ af?

Enkelte gik ud i Frammerset til Dorre. Gamle Ywer domsede i Bænkkrogen. Jens Laanum klirrede med sit Værktøj.

Per faldt i Tanker.

Det randt ham i Hu, hvad Doktor Koldkur havde sagt om Menneskespild. Alle de Stakler, som sad her brudte og krogede i Haab om dog en *bitte* Døgløn om aldrig saa ringe, havde de ikke engang været unge og modige som han selv? De havde ejet ny og pæne Klæder, og hver især været agtet i sin Kreds. Som nu Frans dèr, der næppe kunde holde sig stille et Sekund, fordi hans Hud nagedes af Utøj; havde han ikke været den flotteste af dem allesammen, med Sølvuhrkjæde og Ringletøj over Vesten, og langskaftede Røjsere med blanke Kraver udenover Buxerne.

Hvor var den Gaardsmandsdatter, der ikke havde følt sig smigret, naar Frans havde budt hende en Dans; og var det ikke i alle de Gamles Minde, hvorledes en fornem Frøken paa Sølsig over Hals og Hoved maatte sendes til Sjælland under Opsigt af bekymrede Slægtninge, fordi den flotte Snedker havde forgjort Hovedet paa hende.

Hvad var det for en djævelsk Magt, der langsomt, — langsomt, — som paa en Valse, havde knust Frans' saavelsom de andres Lykke?

Var han, Per, maaske selv ifærd med at trækkes ind i et saadant Hjulværk; skulde *hans* Liv kun blive en flov Gjentagelse af deres? Var det ikke alt lagt tilrette derfor: Armoden, Sløvheden, Haabløsheden. Det var, som hvilede der en Forbandelse over hele den tjenende Stand. Et eneste Uheld i det lange Arbjdsaar, en Haand i en Maskine, et Spark af en Hest, et Fald fra en Bjælke, — og ens Bane vilde i et Nu dreje ud i Beskæmmelsens og Undergangens rivende Hvirvel.

Per førtes ud af disse mørke Tanker, idet Hans Nielsen pludselig var traadt ind i Stuen.

„Walkommen Jens," sa' han vendt mod Uhrmageren. „Naa du har taget dig for at stand' æ Klokk'. Vi har ogsaa ventet efter dig med den ene Haand. — Ja, dig ser en vel snart igjen?"

„Ja a kan ikke blive færdig med den iaften," sa' Jens.

Hans Nielsen vendte sig nu til Kartoffelfolkene:

„Naa har Pigen givet jer jer' Nætter?“ sa' han.

„Jow mange Tak!“ lød det omkring i Krogene.

„Ja saa ved a'tt, hvordan en skal te'et me'et! ... A mener med Betalingen?“ siger Hans Nielsen og ser sig spørgende om. Da ingen svarer, vedbliver han: „Hvad har de budt jer de andre Steder, I har været?“

„Ja saadan no' er jo saa forskjellig, som Folk kan være gode til,“ sa' Wolle Skajbæk.

„Ja det har været en lang Arbejdsdag, og grim Bestilling er det;“ sa' Per for at række Optagerne en hjælpende Haand.

„Hvad, grim Bestilling!“ sa' Hans Nielsen med et barskt Øjekast til Per, „tho da kan de da ligge og hvile til det.“

„Naa den Hvil' den har a misæl ett nøj imod at forær' hen, til hvem der gjærne vil ha' den,“ sa' Galop Sofi.

„Naa vil I da saa komm' frem med, hvad I mener, I kan tilkomm'!“ sa' hans Nielsen vredt.

„Det skal du jo ære dig selv med, Hans Nielsen, det var ett sær', sa' Wolle Skajbæk.

„Ja *du* har jo staaet i Laden for mig en Dag forudenved,“ sa' Hans Nielsen; „men saa husker du jo nok, te du en Gang i Sommer fik et Fjerdingkar Byg til dine Høns.“

„Naa,“ svarede Wolle. „Det troed a snart, der var slettet ud, nu ved det, te a ogsaa var med i jer Tørvemose.“

„Slettet ud! Fik du da ikke din Betaling

aparte for æ Tørvemos'?" spurgte Hans Nielsen.

„Jow for den ene Dag, det var ett sær'; men a var der jo godnok halvanden."

„Ja da var det sgu da *min* Mening, te den Betaling, a gav dig, skuld' vær' for den hele Tid," sa' Hans Nielsen.

„Naa jaja, Hans Nielsen; saa vil vi saamænd ingen Vrede ha' af *det;* men som a siger: det er nøj du hver Krumm' maa ære dig selv med."

Saadan blev altsaa Wolle klaret.

„Ja dig, Grejs, slipper en vel for at betale no'," sa' Hans Nielsen, — „med mindre, du skulde ha' taget den her Flaske Brændevin paa Regning i Brugsforeningen," føjede han leende til.

„Nej tho en plejer jo ett at faa andet end Snak og Tak nogensteder," svarede Grejs og spyttede hvidt.

„Nej du faar jo, hvad du skal bruge, af Kommunen."

„Ja, aaeja; men derfor kunde det jo endda vær' godt nok sommetider at ha' en Skilling, der var si' egen," sa' Grejs.

Hans Nielsen overhørte helt Grejs' Ønske og fortsatte:

„Og du Frans, ja, du ved jo, te du kan lægge dig i min Lade, *naar* du vil; nu kjender du jo — om a saa maa sige — Lokalerne; og Døren staar jo altid aaben; saa ved a ett om — æh —"

„Hm, nej—æ; hm, nej—æ, a ska ett — hæ — a skal aldrig ha' det mindste for den Dags

Arbejde, det var jo ett at tale om," sa' Frans og skuttede sig i den tynde Trøje.

„Saa er der dig Mett'," sa' Hans Nielsen, „du vil vel gjærne ha' en Kande Mælk med hjem til Børnene; og naar vi kommer til at vend' æ Ager, skal det heller ikke komme an paa et Fjerdingkar Kartofler, naar du helsen selv vil samle dem op efter Ploven."

„Ja mange Tak; saa maa a vel ett klav'," sa' Mette, „naar det saa ikke skal gaa som ifjor, for da sad de sgu i Jorden saalænge, til de blev maskraadne, saa ett engang æ Gris vild' ha' em."

„Men saa er der jo dig, Sofi? Hvordan skal vi to nu til det med hinanden," sa' Hans Nielsen i Følelsen af, at her vilde det gaa paa Pungen løs, da Sofi følte sig som den uafhængige.

„Ja a vil Fanden slaa mæ ha' min Dagløn!" sa' Sofi.

„Ja det forstaar sig," sa' Hans Nielsen, „det har de andre da endlemaal ogsaa faaet paa en Maade."

„Ja men det vil a ett la' mig nøje med; a vil misæl ha' æ red' Skilling," vedblev Sofi med stærke Hovednik.

„Ja hvad! andet har a da heller ett beregnet," sa' Hans Nielsen. „Vil du vær' fornøjet med 75 Øre?"

„Nej Gud vil a'tt!" sa' Sofi; „kan a ett tjen' en Kron' ved at ligge og slæb' i æ Jord saadan en lang Dag, saa vil a ett gaa ud; det har a sagt til Jens saa tit; saa vil a blive

hjemm' og væv'; det ved en da, hvad det er, og det kan en da sidde tør til."

„Tho saa bliver du snart ligesaa dyr som en Kaa'lmennesk'," sa' Hans Nielsen, idet han med et Suk fremtog Kronestykket. De andre fulgte med lange Øjne dens Vandring over Bordpladen hen til Sofi.

Nu var det bleven gamle Ywers Tur.

Foruden at være Daglejer var *han* Kommunens ansatte Vejmand, der for en Mark eller to om Dagen gik med den tunge Skovl de milelange Veje i Slud og ondt Føre og jævnede Grud i de hule Spor.

Nu var det endda ingen Sag, syntes gamle Ywer, naar en bare kunde faa sine fattige Skillinger, saasnart en havde tjent dem, men somoftest maatte han løbe baade to og tre Gange til ingen Nytte, inden det behagede den myndige Sogneraadsformand at rykke ud med Pengene.

„Naa Ywer, nu har du set, hvordan Sofi har været omme ad min Dør, skal en saa maaskesig ogsaa plukkes af dig?"

„Nej du *skal* saamænd ett, Hans Nielsen," sa' Ywer og tørrede de røde Øjne. „For den jenle Dag skal a saamænd ett forlang' nøj. Men du husker jo, te a har været ved dig et Par Gange om de her Vejpeng' — a har jo ingen faaet nu de sidste tre Maaneder — og vi har snart ikke Brødbid i æ Hus derhjemm', og a skuld' ogsaa gja'n ha' kjøbt no' Majs til æ Gris; og Kredit er der jo aldrig nogen, der gi'r jen.

Kunde du ikke ha' ladt mig faa bare ti Kro-

ner, saa kunde de andre maaskesig endda staa til siden?“

„Har en nu igjen dine Plagerier med de Vejpeng',“ sa' Hans Nielsen. „Tho det er jo Kommunens Sager; og hvad kommer det Smør *mi'* Kartofler ved!

A har jo sagt dig, te der maa drages Omsorg for, te der altid er Peng' til „de løbende Udgifter“; og det kan misæl aldrig gaa an, te en gaar hen og tømmer Kommunens Kasse, saa en kommer til at staa helt pengs-ød' overfor „uforudsete Tilfælde“.

Der er mannejen, der maa vente møj længer' end du.

I Smaafolk I tror, te Administrationen gaar som Fod i Hos', men det er misæl ett saadan at hold' en Kommune oppe. I har ingen Skatter og ska' ud med. Men det er no' helt andet for dem, der staar med æ Ansvar.“

Her skød Hans Nielsen Maven ind over Bordet mod den fattige Vejmand, satte Tommelfingrene i Vestens Ærmegab og trommede sig heftigt med de lange Fingre over Ribbenene.

Men nu havde Harmen i Pers Bryst arbejdet sig glødende, og paa én Gang smældede han følgende hede Straale lige i Synet paa Hans Nielsen:

„A tykkes Dævlen knag' mæ', te det er nøj af det ringest', a har hørt i all' mi' Dav'! Her sidder en rig Gaardmandskommune og vil ikke betale en fattig Vejmand hans sølle Dagløn, men la'r ham gaa forgjæves den lange Vej Gang paa Gang, endda I kunde betale ham det Par Skilling ligesaa nem, som I kan

riv' jer i jert Haar. A kan ett forstaa, te I ett skammer jer op i Næb og Nies'; for det er da saa lumpen, te enhver rettænkend' Mennesk' maa vend' sig om og spytt' ad jer!

I var Dævlen knag' mæ ett bedre værd, end I skuld' i æ Aviser!"

Hans Nielsen var bleven ildendes rød.

„Hør du, mi Faa'r, du glemmer vist, hvor *du* er, og *hvem* du er! Du er fornemmelig ett i Sogneraadet endnu; der er maaskesig endda nøj til. Vi plejer fornemmelig ett at bruge dem slet saa grønn'. Og nu vil a raad *dig* til at lægge lidt Brems' paa dig selv; for her er det mig, der er Husbond, din — — — Sognung'!"

„Py! Storsnudet Stodder!" blæste Per dæmpet gjennem Næsen.

„Hvad var det du sa'!" Hans Nielsen bøjede sit ildrøde Skjæg helt over imod ham, gjorde dog kort omkring og gik stiv som en Støtte ind i Sovekammeret.

Kort efter vendte han tilbage og smed med en flot Haandbevægelse fire Tikrone-Sedler foran Næsen af Vejmanden.

„Maa a saa bed' om di' Kvittering!"

„Nej, Hans Nielsen, naar du gi'r mig dem i æ Vred', saa vil a'tt ha' em i Dag, det er der aldrig Tale om," sa' gamle Ywer. „Saa vil a da heller' prøv' om a kan undvær' em lidt endnu."

Hans Nielsen sa' ikke mere men begyndte at udfærdige en Kvittering.

„Vil du sætt' di' Navn hér," sa' han bydende og pegte paa Papiret.

„Nej, som a siger, Hans Nielsen — — —“
„Vil du ha'em, eller vil du ett ha'em!“
Uden at vove flere Indvendinger greb den gamle Ywer om Penneskaftet som om en Limstang og skrev.

Tavs og omstændeligt og under mange sky Sideblik til Formanden lagde Vejmanden Sedlerne sammen og lod dem forsvinde i den slunkne Pung.

Nu var kun Line Rolighed tilbage. Under de sidste bevægede Scener havde hun hostet, saa det knagede i Sidebenene. Hvorledes skulde *hun*, efter hvad der nu var sket, faa Mod til at komme frem med sin Bøn? Og paa den anden Side havde hun lovet Anders det saa bestemt, saa hun maatte til det.

„Naa saa har enhver vel faaet sin'!“ sa' Hans Nielsen og gjorde Mine til at forlade Stuen.

Line hostede igjen, denne Gang tørt og tvungent.

„Glemmer du ikke Line her?“ sa' nu Sofi. „Tho hun har da ogsaa gaaet hinne Tur igjemmel paa æ Ager.“

„Naa ja, det kan vær' te — — —?“

„Nej a skal saamænd ett forlang' nøj for det. Men a haaj no' andet, a vild' ha bedt dig saa mindelig om, Hans Nielsen.“

„Ja det kund' a misæl tænk'!“ sa' Formanden.

„A er snart alræd for at komme frem med det. Helsen er det om Anders. Han er jo énsdan Ka'l, og der vil jo wal gaa lang Tid endnu, inden *han* kan komm' til at fortjen'

nøj. Nu er det jo paa æ niend' Ug'; det er helsen streng for wos, det er vis det er!

Te han nu heller ett kund' faa det mindste Kieren Hjælp nogensteder, naar han ha'de faaet Haanden smaddergruttet, det kan en jo ett wal forstaa."

„Ja hvad tho den Slav det gaar jo efter Loven!" sa' Hans Nielsen.

„Ja det gjør'et vel," sa' Line og hostede hjærteskjærende.

„Men vi har ikke haft jen Bid Tilmad i Huset de sidste fjorten Dage, og ha'de en ett æ Kow, saa gik en da til ved det. Men en hel Familie kan da ikke leve af den Kows Mælk alene; og æ Bager han vil ett gi mere Kredit nu, end han *har* gi'n. Og Anders han gaar ligefrem og falder af, te det er en Ynk at se paa, endda han ett er indvortes syg. A vil ett tale om mig og Børnene, for hun, der gaar i Skole, hin' er der da snart ett mer Ravns Pik paa. Ja, Jøsses, hvor vi har det smaat i alle Maader!

Det var ingen Sag, naar han kund' ha' brugt æ Haand. For det hører helsen ett Anders'es Natur til at gaa ledig. Men hvad skal en sølle jen still' op? Den Krumm' a kan fortjen, mæ sølle syg' Mennesk', det strækker ett vidt.

Og nu var det, a vild' ha' bedt dig om, Hans Nielsen, om ett du *kund'* ha' hjulpen wos en bitte Krumm', imen' den her Haardhed staar paa, te en da ett rent og bar skuld' drown i det."

Line holdt op et Øjeblik og saa hen paa Sogneraadsformanden, mens Taarerne randt

ned over Knuden i hendes fryndsede Hovedklæde.

„Ja hjælp', hvad mener du," sa' Formanden, „vil I til at ha' af æ Sogn?"

„Nej, nej, Hans Nielsen, det *vil* Anders ett paa nogen optænkelige Maader; nej det *vil* han ett ved' af at sige; det sa' han tidtnok til mig, før a gik, te det *maatt'* a ett ta' imod.

Men den fri Fattigkass' — ja, a ved jo nok, der er saa mange om det, — det er der jo til enhver Tid, Gud bedre det! — men kund' der ikke ha' bleven en bitte Krumm' til os endnu, om saa aldrig det var saalidt, nu imen' det ser saa swot ud for wos!"

Men den fri Fattigkasse — det var Hans Nielsens Øjesten. Det var blevet en fix Idé hos dette forunderlige Administrationstalent, at denne Kasses Midler var til først og fremmest for at opbevares. Det var hans Stolthed overfor de andre Sogneraadsmedlemmer at kunne prale med, hvormange Penge der endnu var i den, og hvor ringe en Part det siden sidst var lykkedes de mange fattige Ansøgere at fravriste ham.

„Det er sgu en Kaa'l til at passe paa æ Sager! Det er lige akkurat den Slags Formænd en skal ha'!" kunde man ofte høre Sognespidserne ytre ved Kirkestævne eller andetsteds.

Hvert lille Bidrag af denne Kasse maatte de Trængende tilkjøbe sig saa at sige med Blod og Taarer. Hvor tit havde ikke Per set de mest nødlidende Husmandskoner gaa hulkende bort gjennem Porten, mens Hans Nielsen gik inde bag Ruderne og gned sig leende i de lange

Hænder ved Tanken om endnu engang at have tilbageslaaet en Ansøger og bevaret den kjære „Frie“ hel og ubeskaaren.

Derfor rettede han nu sine Fogedøjne hvast mod Line og sa':

„Ja, klav' jer, det kan I hverjen; men hvor tror I, Pengene skal komme fra? Er der vel nogen af iandre, der fylder i Kassen, naar en staar med det, og det er tomt det Hele? — Men saadan er det altid! Naar I kan hivske nøj ved jen, saa kan en være jer til Maade, helsen kan en faa Fanden af jer.“

Nu rykked Per atter ud og sa':

„Saa vidt a har forstaaet Line, saa er det ikke dig *personlig*, hun be'r om noget; for det er hun vist bleven klog paa, hvad det gi'r, men hun anmoder om en ringe Ydels' af den fri Fattigkasse, der jo er en offentlig Indretning, saavidt a forstaar; og den der kjender Familiens Forfatning, som den en Gang er bleven, vil vist nok anse hende for selvskreven, hvis Ret skal raad'.“

Med Møje betvang Sogneraadsformanden sin Hidsighed, mens han svarede:

„Saa du skal ogsaa til at kloge i den Sag, Farlil! Hvem der er selvskreven eller ett selvskreven, det bestemmer a.

Forresten plejer a ett at hold' Sogneraadsmøde i Folkestuen, og a ta'r ingen Forhandling op med Drenge.“

Med disse Ord rejste Hans Nielsen sig tre Alen i Vejret og gik ud af Stuen. I Døren vendte han sig og lod sit røde Kindskjæg lyse endnu en Gang, mens han sa' hen imod Per:

„Vil du behag' at ulejlige dig ind til mig, inden du gaar hen og lægger dig!"

Kartoffeloptagerne, der i Tavshed havde været Vidne til Ordstriden mellem Husbond og Tjener, begyndte nu at skramle ud af Gangdøren. Med tunge Trin ad de plørede Veje søgte enhver sin Hyttes Lys i Mørket. Frans Danggaard gik krogrygget over Hans Nielsens mørke Gaardsrum, linnede Haspen i Ladedøren og borede sig under Lænkehundens øde Halsen ned i sit uredte Halmleje.

Den grædende Line Rolighed vilde først fram og sige Farvel til Dorre, hvorfor hun var bleven med de bagerste.

„Aa kom lidt hen til mig, Line", sa' Per, da hun rokkede over Gulvet mod Udgangen.

Line kom nærmere og saa, at Per sad og grov i en gammel Læderpung.

„Da du nu ikke fik noget af min Husbond, vil du saa ikke ta' mod den her af mig," sa' han og skjød langeligt en Tikroneseddel over Bordet.

„Det er snart den eneste, a ejer, men a har jo endnu, Gud ha' Lov og Tak, hele Lemmer."

„Men Jøsses bitte Pejr! Mange Himlens Tak skal du ha'; men hvordan kan du undvær' den?"

„Det kan a heller ett ret wal," sa' Per, „og Anders maa gjærne gi' mig den igjen, saasnart han er bleven saadan, te han kan bestill' nøj.

Men a tænker, te vi Smaafolk maa hjælp' hverandre, saalænge vi kan; for ad anden Vej faa vi nok ingen Hjælp."

Jens Laanum havde — endog under Aftenens mest bevægede Optrin — bevaret sin urokkeligste Ro. Mens Stemmerne larmede omkring ham, havde han tilsyneladende kun Sans for Uhrets regelmæssige Gang. Som han nu sad dér, løftende Værket højt i venstre Haand og trak prøvende i Lodstrengen med den højre, mens han med tilbagekastet Isse lyttede til de klarnede Slag, lignede han en middelalderlig Vismand eller Nicolaus Kopernicus med Verdensgloben.

Galop Sofi havde været blandt de første, der gik; nu vendte hun atter tilbage og gnældrede ind i Stuen til Manden:

„Kunde du ikke blive tilsinds at komme, din Klyni! Heller vil du maaskesig ha', te en ene skal gaa og stumle ad æ Vej i saadan et Brandmørke."

Jens satte Uhret fra sig i Bænkkrogen, slog Randselremmen over Axlen og rejste sig.

Forinden han forlod Stuen, gik han ned, hvor Per sad, gav ham et Haandtryk og sa' med et fortroligt Nik:

„Godnat, Pejr! Nu har a set, te du er jen af *mi'* Folk!"

Per saa forundret efter ham.

Da Stuen var bleven tom, gik Per ind i Sovekamret til Hans Nielsen. Han sad midt i et Virvar af Cirkulærer, Opslag, lange blaa Konvoluter og tykke, fedtede Protokoller med afstødte Hjørner og Mærker efter uvaskede Hænder.

Hans Nielsen var travlt optagen af at blade

i et lille Lovhefte med skiddengult Omslag. Da han fik Øje paa Per, kroede han sig og sa':

„Du har di' Opsigels' fra først' November."

„Saa—aa!" sa' Per. „Det er en kort Frist, du gi'r mig, Hans! Er det nu ogsaa fuldt forsvarligt?"

„A kund' tænk', te du vilde sige saadan; men æ Frist er mer end lang nok til dig," sa' Hans Nielsen, „for a kund' jage dig ud af min Gaard iaften, om a vild'. Og det havde været Løn som forskyldt. Vil du se sort paa hvidt for det? Dette her er nemlig Lo-vens Ord, som enhver har at rett' sig efter." Hans Nielsen slog Haandbagen ned i det fedtede Hefte foran sig.

„Vil du selv se, Farlil, te a færdes hverken med Løwn heller Sladder, saa kom du her hen, bette Faa'r. Hvad staar dér? Paragraf 41, fjerde Stykke forneden: *Naar Tyendet kan afskediges uden Opsigelse:*

„Naar det tillader sig *Haandgribeligheder* eller grove, fornærmelige Ytringer mod Husbonden, hans Familie eller nogen —" osv. Ønsker du at faa klarere Beskejn?" sa' Hans Nielsen.

„Ja det vild' eet være helt af Vejen, om du kunde oplyse mig om, hvitte a har anvendt *Haandgribeligheder* imod dig?" svarede Per.

„Nej saa vidt kom du jo ett endnu; skjønt Viljen var maaske ett det, der mest fattedes. Men *storsnudet Stodder!* — Ja du bildte dig kanskesig ind, te a hørte det ikke, men a fejler ett nøj paa Hørelsen; du sa' det fornemmelig kjøn højt.

Men den Slav' vil a ett ta' imod af mi' Tjenestefolk; nu ved du'et!

Saa har du ogsaa — uden at spørge *mig* om Forlov — begyndt at indføre det her led' *Arbejderblad*, der er kommen til Gang her paa Egnen.

Men søne Swend' har a ingen Brug for i *min* Gaard."

„Har a ett Lov til at holde et Blad, som a betaler med mine egne Penge; kund' du ett ogsaa vis mig *den* Paragraf," sa' Per opbragt.

Hans Nielsen slog op med sin lange, fregnede Haand — med en blaa indtatoveret Krone paa — og sa':

„A har ett mer at snakke med dig om i den Affajre; du saa jo Paragraffen, og paa Grundlag af den Basis bliver det, som a siger: du har at flytt' til November.

Imorgen kjører du til Smedje med de Brune!"

J. Aakjær.

BRUDSTYKKE

AF

»HUSMANDENS DATTER«

1906

Nogle Døgn senere, en maaneklar Nat, lukkede Ellen sin Husdør i og gik vesterpaa til Tørvegravene.

Hun vilde dog have undersøgt, om alle Spor efter Johanne var udslettede.

Hun gik langsomt og slæbende, men rank og med rejst Hoved; i Haanden havde hun sin lange Vandringsstav, som nu altid fulgte hende.

Hun var klar over, at Johanne, hvis hun havde været overladt til sig selv, nu havde siddet i Tugthuset mellem Forbrydere. For det havde været hende helt umuligt at føre sin Gerning skjult til Ende — ved egen Hjælp. Kun ved Moderens Mellemkomst var det lykkedes. —

Ellen lukkede Ledet op til sin Faders Kær, hvori hun havde leget og stegt Kartofler som Barn, og hvormed hendes Moder, Else, i sin Tid var flygtet. Nu var det saa underligt for hende at gaa hen over de kendte Tuer for nede ved Tørvene at se til sit Barnebarns Grav.

Natten var en af disse fredelige og stille, som Ellen altid havde elsket, fordi hun i dem tydeligt hørte Havets tungsindige Drønen og Klagen ind over Klitterne.

Rank og slæbende gik hun i sine glatslidte Træsko, medens hendes mørke Skygge ligesom gled paa Albuen hen over Græsset og fulgte hende.

Faarene gik i Kærene endnu. Men Kalvene og Kvierne og de unge Plage var taget ud i Engene for at fedes op, inden de skulde til Hjallerup eller Brønderslev Marked. —

Omsider naaede Ellen ned i Hjørnet af Kæret, hvor Gravene var. Brinkerne laa maanebelyste med sorte Billinger i det hvide Sand.

Pludselig standsede hun med et Ryk.

Det var, som en Tue rørte sig derhenne. Hvad var dog det? Var der Mennesker her nede? Ellen gik nærmere, og nu saa hun, det var en Kvinde, som laa helt ude ved Gravene.

„Mor, det er mæ!“

„Er'et dæ?“

„Ja!“ Der laa Johanne forpint og ulykkelig.

„Er der no'et at se?“ spurgte Ellen og lod Blikket glide hen over Gravbrinkens Sand.

„Nej, — aah nej! Det tror a int.“

„Aa, mit bitte Baa'n! ... Min bitte Dreng!“ græd hun utrøstelig. „A født' ham, a hørt ham græd'! ... Ja, Mor, han græd ... og a drukned ham med det samm' ... A skuld' int ha'e gjort'et ... Det er int til at hold' ud ... A maa hellere lad mæ plump' ned i Tørvegraven — ogsaa ... A blyver aldrig, nej aldrig til Mennesk' mer ... Det snurrer i mit Hoved ... A ka int sammel mæ — eller faa Ro paa mæ selv ... A ka aaltid se hans Ben og Arm' rag' i Vejret som smaa Krog' ... Maanen

skint e'paa ham ... Aa ka mærk hans bitte Fingre i min Haand, som den Gaang da a holdt ham under Vandet, og han trak i dem for int at dø ... Staar a med en Kniv eller en Ske, maa a som'tid læg' dem fra mæ ... A ka int vask min' Hænder ren' ... A ka int ... A faldt om i Gaar, da vi slagted et Lam ... A kund' livagtig hør' Drengen skrig', da Blodet gurgled' ud af Dyrets overskaar' Hals ... Han ha'e tæt, sort Haar, Mor! ... men hans Hals var tynd — slap ... Aah, saa ulykkelig! saa ulykkelig en Dreng!"

Og Graaden tog Magten fra Johanne, den forvildede, der var uden Fred og uden Hvile. Ellen forstod, at hun maatte hjælpes og hjælpes straks, hvis hun ikke skulde tage Skade eller komme galt afsted og miste sin Forstand ligesom Poul.

„Vi har Tiden for vos i Næt. Lad vos sæt vos her, ved Siden af hverandre!" sagde hun stille og tog Plads.

„H-ja!" Og saa skubbede Johanne sig hen og lagde sit Hoved i Moderens Skød.

De var tavse begge to. Ellen løste Johannes Haarfletning op og bandt den paany. Først da hun var færdig med den svære Fletning, begyndte hun at tale. For at berolige Johanne talte hun om fjerne Ting. Hun talte vemodigt, men med al den Styrke, som et langt Livs Modgang og Skuffelser giver.

„Du ka tro, Johanne, at en enkelt Gaang ka vi ha'e møj Nytt' af, at et Mennesk' snakker til vos. For det ka træff', at han ka snakk' paa en saadan Maade, at man blyver sikker

og glaa derved for laang Tider ... Og det kund' da ka'ske vær', at a i Næt kund' snakk' til dæ, saa du fik en Smule Ro paa dæ, — skønt a jo kun er din Mor ...“

„Læg dæ lidt tættere op til mæ, saa a ka faa min Haand om din bitte Hag'. — Ja, saa'ent, — saa'ent, Johanne!“ Og med Blikket rettet ned paa sin syge Datters hvide Pande fortsatte Ellen:

„A har set grow møj Sorrig i mit Hjem, mens a var Baa'n. Min' Forældre var aldrig glaa ... De gik og traadt' hverandre i Stykker, saa'ent som Børn ka gaa og træd' Is i Stykker — uden at tænk' epaa'et. Mor blev klynk'vorn og Far en haard Sten. — Hvordan blyver man wal, naar man hele Livet igennem aaltid har utilstrækkelig Glæde? — Du har aldrig saa'ent set Sorrig i dit Hjem.“

„Nej, det har a int, Mor. Men du har da heller aldrig været, hvad man kalder livlig.“

„Det ka'ske int! — Det ka'ske int — nej! Men a har da allywal været lykkelig, et lykkelig Mennesk'. Først med din Far; men det er int vær, a siger for møj om ham. Nu er han jo Sovneraadsmedlem; og det er da endelig int saa sært, han er bleven det, han har aaltid syntes svært godt om at staa paa Lovens Grund — og tilmed har han en stor Gaard ... Den anden Gaang var a nu saa grow lykkelig, og det var med dæ, Johanne, mens vi leved' sammen, — før du blev konfirmeret. Det var dengaang a int godt kund' fald' i Søvn, naar int a ha'e din bitte Fletning i min Haand, — li'som *nu* a sidder med'en. Hver

Avten laa du med Nakken til mæ og a ha'e din Fletning ... og saa sov vi begge to. Det var saa skønt i de Daw' ... Siden har'et været slemt nok for mæ og ligg' der saa jenner. Nu er Sengen heller int saa god. A har jo solgt de bedst' af Klæderne ... Men a vild' nu allywal gjan, om du engaang imell' kund' komm' hjem og ligg' ved mæ og a kund' ta'e din Fletning som i gammel Daw' ... A ka tænk, Anton ogsaa har haft Lyst til din Fletning ... Men det er jo int aaltid, at de Piger, der har det pænest' Haar, faar de mest trow Kjærester ...

... Ja saa var'et jo, du kom til Vestergaard. Og der traf du Anton ... A ka godt forstaa, at det er kommen som det er, for han er et pænt Mennesk', et møj pænt Mennesk'; men der er nok int rigtig Hold og Arbejdsomhed i ham, for helles var det nok kommen til at gaa *lidt* anderledes. Det er int aaltid, at de ung' ka magt' det, som de i deres bedst' Yvblik sætter sæ for.

Og saa er'et jo med dæ som med mæ, Johanne! Naar vi blyver forelske, saa er vi int til at styr' af Lykke ... A har saa tidt tænkt e'paaet. Vi elsker int som andre Mesker. Vi blyver saa varm' i vort Sind, der kommer saa møj godt op i vos — og saa gir vi vos hen til den Mand, vi holder af. Han behøver int at tigg' vos ... Vi vil jo selv lig'saa gjan som han ... Der er Velsignels' i at vær' saa'ent, Johanne ... for saa tykkes a, vi har det *bedst* i vos, der findes paa Jorden ... Vi staar int paa Lovens Grund, men følger andre Lov'

... og vi tror, det er li'saadan fat med ham, som vi holder af ...

Saa'ent er'et int med andre. Naar en Gaardmandsdætter forlover sig, sidder der tidt en Pranger i hendes Hjat ...

A blev int jyvt, Johanne. Men a ment, at a ha'e Lov til at faa de Børn, a vild', naar a selv kund' fød' dem op og opdraw dem. Men se, hvordan Folk behandler mæ! Og hvad der er det værst', de vil int engaang ha'e mæ til at arbejd' for sæ.

Saa maa a jo gaa og tigg' ... for paa Børglum Kloster, hvor du nok ka husk', a var en Høst, var de lig' ved at ta'e Lyvet af mæ; saa det var int at tænk' e'paa, at a kund ty der til ... Og helt rejs her fra Egnen kund' a heller int ... Men naar de gir mæ en Almis, Kvinderne her i Sovnt, ka du tro, de rækker'en til mæ med saa laang en Arm, som de paa nogen Maad' har ... A gaar helst u'ensovns ... Ja, saa'ent er *a* bleven behandlet! ...

„Ja, Mor!" sagde Johanne, „hvorfor har Folk ogsaa været saa ond' ved dæ? Det var de da slet int ved Ul-Mariane."

„Nej, — tho hun var jo saa god til at gaa til Alters ... og til at anger ... og saa'ent no'et ... A har holdt mæ mer for mæ selv ... og er bleven en foragtet Skabning ... Derfor, naar nu du har ta'et Lyvet af dit Baa'n, saa ka det godt vær', at Du er den klogest af vos to, for du kund' saamænd int ha'e opfødt'et — ved egen Hjælp. Det er a da næsten vis e'paa. For du er int saa stærk som a ... Men a kund' da nok ha'e hjulpen dæ en Tid, og baaret

Baa'nt omkring med mæ, naar det var bleven lidt størr', det forstaar sig ... Det er sært, du int har tænkt e'paa det! ... Men skuld' a saa træff' til at dø en af Dawen, ja, saa kund' du int selv ha'e bjerget dæ igennem med dit Baa'n. Saa tænker a, du ha'e sat Lyvet til ved'et, min bitte god' Johanne, ... eller bleven lig'saa fattig og foragtet som a.

... For det er jo int saa morsomt for en sølle, forladt Pig' at modtag' Peng' af en Kaal, som hun engang har krystet tæt til sæ i Lykke, og holdt af, naar han har forladt hende, og naar hun int rigtig ka tænk e'paa ham u'en med Sorrig ... Nej, det er skam slet int saa morsomt, Johanne!"

Ellen tav og strøg sin Datter over Panden. Det saa ud til, at Hensigten var naaet: Johanne laa roligere, Graaden randt som en ensformig Klage. Maaske græd hun nu ud og fik Fred.

Men som hun laa allerbedst, for hun pludselig sammen og udbrød:

„Se, Mor! der er no'et, der kryber der ovre! Hvad er det? Hvad *er* det?"

„Hvor?" Ellen rettede sig lidt.

„Lig' der, hvor Maanen skinner paa Brinken!"

„Tho, det er da en graa Tuds!"

Saa lagde Johanne sig atter til Ro i sin Moders Skød.

I Tavsheden hørte de ude paa Kærene Vibers Skrig og Hjejlers Fløjten ... Og ind fra Jammerbugten lød der Brusen fra det evige Hav.

Mor og Datter lyttede begge to. De følte sig en Stund grebne af Nattens højtidelige Lyde og dybe Stilhed — og tav.

Saa kom Ræven og stak sin spidse Snude op over Bækkeløbets Brinker ... Han luskede med hængende Svans forbi uden at se de to.

„Ka Ræven lugt' gennem Sand?“ spurgte Johanne og gyste.

„Nej, nej da, Johanne!“ lo Ellen medlidende. „Lad nu være med de Taanker!“

Men Johanne var atter bleven skræmt. „Hjælp mæ! — Hjælp mæ! —“ jamrede hun og krøb som en lille Pige ind til sin Moder. Og Ellen begyndte atter at tale, stille og roligt.

„Du har ta'et dit pæn', tawlere Forklæd' e'paa, ser a. Du har aaltid set saa godt ud i det, — saa smal og saa fast. Det er det pænest' af aal din Forklæder. Du har ogsaa været heldig med at sy'et ... Men fryser du da int om din' Ben —“ Ellen trak Johannes Fod op til sig „— naar du saa'ent er barbenet! ... Det er jo sent paa Efteraaret! ... Men se, saa vidt der er imell' din Tæer! Og saa klar' og rund' din' Negle er! Du har skam en pæn Fod, Johanne! Den er saa slank og saa glat som et Horn ... Men nu skuld' du allywal int gaa barbenet mer, du kunde' nemt blyv forkølet og syg af'et ...“

„Ja, men a vild jo skynd' mæ her ud ...“

„Ja, ja, a forstaar dæ jo nok“ ...

„Du kommer int til at snakk' med en Jordmor paa den her Maade. Det ka helles tidt vær' skønt at snakk' med saa'ent en Kone ... Nu skal Du hør', hvad Jordmoren fortalt' mæ,

da du kom til Verden. Hun ment', at aal Børn var lig' ægte. Jow, hun var en god Kone ... Og saa fortalte hun mæ, at i gammel Daw slog Lægerne Moderen ihjel, naar hun int kund' fød' — Baa'nt *skuld'* dengaang reddes — for at blyv døbt, du forstaar! Men nu spiller Daaben wal int saa stor en Rolle, for hvis nu en Mor int ka fød', saa slaar de Baa'nt ihjel ...

De har et langt Staalspyd i en Slags Skede, som de stikker ind. Naar det er kommen godt ind, aabner de Skeden, og saa gaar Spydets Spids ind i Baa'nts Nakk'. Saa løber der Vand ud af Hjernen, og Hovedet klapper sammen. Baa'nt dør, men Moderen er reddet, og hun er den vigtigst' af de to.

Men nu er'et, a vil sige dæ, Johanne, saa du kund' blyv til et Mennesk' igen og faa Hold og Ro paa dæ selv — Du skuld' jo int wal gaa i Stykker paa det her — at enten de stikker en smal Spydspids i Baa'nts Nakk' *inden* det kommer til Verden, eller de drukner det, naar der intet Spyd er for Haanden, en lille Minut *efter* at det er kommen, — ja, saa er Resultatet jet og det samm'. Moderen blyver reddet — og der *er* ingen anden Redning. Det var der jo heller int for dæ. Naar a tænker paa mit eget Lyv her i Sovnt — ja, saa tør a nok sig', at der *var* ingen anden Redning for dæ, min bitte god' Johanne!

Nu skal du bare tænk' e'paa, at dit Baa'n fik en Spydspids i Nakken, for at dit Lyv kund' bevares — og det skal du hold fast ved, saa læng' du lever ... Det er jo ingen lykkelig

Taank', bitte Johanne! — men der allywal en Slags Trøst deri, som i aalt det, man gør, der er nødvendigt.

„Mor, du er saa god!" ... hviskede Johanne, stille hulkende.

„Ja, Johanne, a ka jo int ta'e din Gerning fra dæ; men a mener, du bedre ka bær'en i Frihed end i Tugthushvol! ... Det *er* jo en Forbrydelse. Og, som Jordmoren sagde, der var still' paa aal Fødselsstiftelsens Trapper, naar det rygtedes, at Professoren skuld' til at stikk' et Baa'n med Instrumentet ... Der var still', Johanne! De kund' int rigtig flytt' djer Ben, saa sørgelig var'et — —

— — — Naar du nu ser e'paa, hvad sørgelig du har gjort, og betænker, at det var *nødvendigt* og du saa bruger din Forstand, den skuld' vi jo helst aaltid brug', — ja, saa tykkes a nok, du kund' find' dæ til Rette og blyv Mennesk' igen ... Du ka jo saa engang imell' gaa her ned til Tørvegraven og græd' for din Dreng."

„Nej, Mor! Aah nej! — a vil aldrig her ned mer!" klynkede Johanne.

Ellen rejste sig nu og gik over paa den anden Side Graven for at glatte Johannes dybe Fodspor ud.

Da hun atter stod oppe paa Grønsværet hos hende og saa ud over Kærenes udstrakte Flade, sagde hun:

„Vi skal nok aal i *vor* Familie her ud til Graven'. Mor gjorde en Tur her ud, en kold Næt for mange, mange Aar siden. Ul-Mariane fandt hende og ført' hende hjem. Men

den Tur døde hun af ... Min Bror Poul blev ogsaa jawet herud en Næt. — Ham fandt de op' ved Hjørring. Da ha'e han mistet sin Forstand. Han døde ogsaa. — Og a er kommen her ud. Ja, a *har* jo da mit Hus her ud'! Og a ka wal hold' til'et ... Men nu er du ogsaa som en ulykkelig bitte Fowl fløjet til Graven' for at skjul' dæ og putt' dæ væk med din Sorrig og din Ulykk'. — —

— — — Det er næsten som de sølle Grav' og Tjar' er vort Hjem og vor Hjælp. Det er ogsaa som en helt øde Ørken, naar vi staar her og ser ud over dem: Brink' ved Brink', hvidt Sand og sort' Gravaaler, mørk' Tørvebillinger og graa Klump'. — Det er som der laa Kow ved Kow ... Hundred' Tusend broged' Køer — der ligger og gumler og gumler og aldrig rejser sig." — — —

Johanne og Ellen stod sammen og stirrede ud over de maanebelyste Kær. — Smaa Fuglepip hørtes nu og da ude i den natlige Skumring ... Stjerneskud gled som lyse Linier over Himlen.

„— — — Det er mærkeligt nok, at *vi* skal her ud med vort varm' Hjat for at blyv trøstet i vor Ulykk'! ... Men saa'ent er *vi* nu bleven skabt, og saa'ent render vi. Her har Mor grædt, her har Poul skjult sig, og her har du været op at slaas med dæ selv i størr' Sorrig end no'en kan tænk' ... Vi kund' godt sæt vos sammen her — baade de, der er døde, Mor og Poul og Far, Far, som ogsaa led ondt, og vi som lever, dæ og mæ, Johanne, — vi kund' godt sidde her aalsammen som død' Sjæle,

sidde her evigt og se ned i Sandet, ned i Graven' ... Saa vild' de stor' Folk i Sovnt sæt Plankeværk om vos, at ingen skuld' kom til vos og ta'e Skade, saa foragtet som vi er — — — — — — Men det kund' da vær', at Gud Fader i de stor' Himle kund' trin' ned paa Brinken' med sin Fod og ræk sin Haand ud over vos ... Det kund' da vær', han vild' vær' bedre ved vos end Menskerne! — og hjælp vos i vor Ulykk'" — — —

Ellen kastede et sidste Blik ud over Gravene, hvis Vand lyste hvidt i det blege Maaneskin, og saa gik de Arm i Arm op ad Kæret. Johanne ludede lidt; men Ellen gik rank med sin Stav.

... Oppe ved Huset skiltes de. Da vendte Johanne sig og sagde, mens hun saa ned i Græsset:

„Skuld' a int heller gaa hen og meld' mæ selv?"

„Det er saamænd nok, at du har meldt'et til mæ, som er din Mor ... Rettens Folk, de vil int hjælp' — de straffer. Det kender vi da nok!"

„Ja, men a kund' da *sone* ved Straf!"

„Nej, saa'ent no'e no'et ka int *sones* ... Det skal *bæres*."

Johanne saa en Stund paa sin gamle Mor. Saa sagde hun bævende af Taknemmelighed og med Taarer i Øjnene:

„Vil du hjælp' mæ, Mor! aal Daw', som du har hjulpen mæ i Nat — for a ka int staa jenner?"

„Ja, Johanne! ... A vild' saa nødig, at Po-

litiet skuld' ta'e dæ fra mæ ... Du er den jennest a holder af ... A kund saa vagt lev' u'en dæ ... A *kund'* saamænd int! ... Saa ha'e a ingen Ting ... Og du sad i Tugthushvol" ...

Den gamle Ellen vendte sig om og græd af Sorg, — græd, græd, overfor en øde, ulykkelig Fremtid.

„Kom nu hjem, Johanne, mit Baa'n, saa tidt du vil!" hulkede hun inde i sine rynkede Hænder.

„Ja, Mor! — — Du ka *tro*, a skal komm'!"

— — —

Efterat de var skilte, blev Ellen staaende i Døren og saa efter Johanne — der paa sine bare Fødder hurtigt ilede bort og blev mindre og mindre synlig oppe paa den mørke Vej.

„Aah, *det* var godt! ... Saa godt! — Nu er hun hjulpen! ... Nu er hun frelst!"

A. C. Andersen.

BRUDSTYKKER
AF
»PROLETARER«
1907

De saakaldte Bisseres Veje er ikke lette at følge. Det er et lyssky og natluskende Folk.

Kan hænde, man en tidlig Morgen efter en regnfuld Nat, førend Landevejen endnu er optraadt, kan finde et enligt, uformeligt Spor gaa langs den lerede Vejkant.

Og hvis man som Jægeren, der tager Dyrenes tidlige Fært, vil følge det Spor, som det ubestemmelige Fodtøj har traadt, vil man maaske ude fra Bakken se en menneskelig Skikkelse hige af Sted i det forladte Fjærne.

Eller der staar en sludfuld Efteraarsdag En ved Døren og ryster paa sine kolde Ben og tigger. Og mens man ser paa ham, og ser hvorledes Tagdryppet slaar paa hans frosne Ryg, tænker man ved sig selv:

Hvad vil den snusende Hund her? Hvad er han dog til paa Jorden, dette Dyr, Vorherre der har skabt i sin Tankeløshed?

Og naar han selv kommer til et Sted, hvor Vejene skilles, da ved han ikke ,hvorhen han skal gaa. Han ser sig forladt omkring — frem og tilbage. Han staar saa sørgelig træt og løfter sine Øjne mod den vaade Himmel, som om ogsaa han vilde sige: Hvad Fanden i Hel-

vede skal jeg bestille her paa Jorden? Til han trasker af Sted mod en eller anden Kant sin meningsløse Gang.

Og det evigt hamrende Liv omkring ham tager undertiden hans Arbejdskraft i Brug: Ved Kullosning eller Kanalgravning, paa Herregaardsmarken og i Bondens Stald. Og det slynger ham atter ud af sin ustandseligt roterende Virksomhed i en endnu mere meningsløs og fordrejet Form, med et endnu mere forpint og indbanket Had.

Og mens han mere og mere mister sit Tag i den Verdensbevægelse, hvori han ikke kan finde sin Plads, skjuler hans kummerlige Tilværelse sig i Tvangshusene eller Byernes store Herberge, i Udhuse og skumle Karlekamre.

Martin Smeds Skæbne var i ingen Henseende forskellig fra andre Bisseres. Maaske var han mere sejglivet end de fleste af dem. Maaske kunde han ogsaa til Tider opbyde en forholdsvis usædvanlig samlet Evne.

At hans Lærer roste ham som Barn og spaaede noget stort af hans Begavelse, har i denne Forbindelse mindre at sige. Det er langt fra altid Begavelse, de mangler de Mennesker, der gaar under.

Hans første Spring ud i det planløse blev som et Spring ned i en Brønd. Hvor Mørke lukkede sig over ham, og kolde Vande slog sammen over hans Hoved. Hvor Døden tudede ham i Øret og klaskede sin isvaade Kappe om hans rystende Krop.

Men i Forladthedens Kulde, i det muligheds-

løse Mørkes store, famlende Rum udviklede der sig hos ham en Tillempningsevne, som fastboende Mennesker, Mennesker, hvis Virksomhed og Levevis former sig i Følge Tilstandenes Regelmæssighed, næppe ret vil kunne forestille sig.

En Tillempningsevne og Levesejghed, hvis Oprindelse strækker sig gennem Menneskeslægternes evindelige Underkuen hverandre, gennem Tusinder af Trællegenerationer, helt tilbage til de fortidige Menneskevæsner, der færdedes paa øde og kolde Klipper, som i lange Spring fo'r over maanelyse Stepper forfulgte af store Ulvedyr fra Skovene.

Men i Kulturtiden, hvor Mennesket i Mangel af at kunne lægge Ørerne tilbage holder dem stive og stikker sine Halehvirvler mellem Benene og lader sin slatne Blindtarm bortoperere som en overflødig Fortidslevning — i Kulturtiden er det hos Jordens Slæng af slidende og sultende og frysende og flygtende, at de primitive Evner opretholdes og udnyttes.

Derfor bævrer deres kolde Dyremuler i Anelser om tidligere Kræfters Raahed. Og gennem de magre, arbejdshærgede og sulthærgede Legemer gaar hede og syge Drifter. Og deres Øjne er sky og ængstelige som hines, der fo'r i flygtende Spring fra Skovene over Sletterne.

Men snilde og listige bliver de ogsaa ofte i deres Bestræbelser for at skaffe den kummerlige Føde.

Martin Smed havde truffet Bissere, der tiggede, der samlede, der pantsatte fundne Sa-

ger, der handlede imellem og arbejdede imellem.

Der var ikke andet at gøre end at holde Skik med de Folk, han tilhørte. Trække Hud over sin Samvittighed, spytte sin Æresfølelse ud og se at tilegne sig det Haandelag, hvorved han kunde opholde Livet.

Det kunde gaa paa den Vis, det viste sig. Han kom endog temmelig godt med i Sjakket.

Havde fra Kolding betlet sig frem til Aarhus. Arbejdet i fjorten Dage ved et Damptærskeværk i Skjoldelev. Derefter handlet med Træskeer efter Skanderborg til. Og hvad huskede han vel nu selv, hvor han havde vanket om, og hvad han havde taget sig for.

En Vinter havde han solgt Uldtøj paa Fyn, og Sommeren efter opkøbte han Frugt paa Ærø. Gennem Sjælland spadserede han engang til København og tog her en Haand i med ved Fæstningsudgravningerne ved Kastelsvolden.

Selvfølgelig gjorde han sig bekendt med Hovedstaden, blandt andet ogsaa med de i hans Kredse saa kendte og omtalte Vognmager- og Holmensgadekvarterer. Et Forsøg paa som Hotelkarl at komme i en fastere Stilling i København opgav han dog straks efter at have gjort Bekendtskab med en svensk Opvarter, sammen med hvem han en Nat drog af Sted til Ringsted. I Ringsted skulde der være vældigt med Chancer. Der imidlertid aldrig blev udnyttede, eftersom Politiet nappede dem lige ved deres Ankomst og satte dem ind.

Fire Dage senere er han atter paa Vej til

Korsør efter at have faaet at vide, at hans Rejsefælle var Indbrudstyven Storm-Nielsen.

Med Færgen snød han sig til Fyn, og saa gik Turen over de sydfynske Herregaarde med Afstikkere til Langeland og Taasinge. Der mindedes han en Nat i Troense, hvor han og Ruder Konges Søn ved noget Bal drak seksogtyve Bajere hver. En anden Nat havde han paa Langeland været i finere Selskab. Da sov han Arm i Arm med en Broder til en af Øens største Godsejere under en Havebænk bag ved Badehotellet i Lohals.

Samme Sommer om Høsten var det, han havde den storartede Episode med Forvalteren paa Helsselager. Han tjente nemlig tyve Kroner ved at spadsere derud en Eftermiddag. Saa var han der endda om Natten og fik det halve af sin Davre Morgenen efter. Det var ogsaa kun det halve, for netop under Davren kom Foravlteren og jog ham fra Bordet, han vilde hverken høre eller se ham paa Gaarden. Han havde Folk og Skidt nok.

Martin var imdilertid forsynet med en Kontrakt fra Fæstemanden, og da Forvalteren saa den, begyndte han ligesom at ville give lidt Køb.

Men det passede ikke i Martins Plan, og han smaadrillede derfor Forvalteren saa længe, til denne sprang paa ham og smed ham direkte ud af Døren. Saa gik han til Svendborg og lod Godsejeren og hans Forvalter stævne og fik som sagt tyve Kr. for den Historie.

Det havde vel nok kreperet de to Fyre — de havde velsagtens ikke prøvet det før. Det

er jo ikke enhver Bisser og Sjover, der tager Retsvæsnet til Hjælp.

Med en Fisker fra Tunø sejlede han om Efteraaret omkring og fangede Torsk i Smaalandshavet, og da det ikke gik længere, fandt han og en Kammerat en gammel Pram, hvormed de med stor Møje og Besvær bugserede sig op i Odense Fjord, hvor det var deres Agt at glibe Aal. Kammeraten var fra Klintebjerg og havde i fordums Tid været Sandskipper og havde dengang set Aal i Fjorden.

I nogle Dage gik de med Gliben og frøs i det kolde Vand, saa de var helt rødblaa op ad Underlivet.

Den var for stram.

Aalene var heller ikke længere der, hvor den forhenværende Sandskipper havde set dem. Og da der saa en Dag kom et Par Mænd og vilde se paa den Pram, de havde fundet, overlod de gladelig disse baade Prammen og hele den lille Verdensdel, der kaldes Fyn.

Hvorefter den ene drog til Jylland, medens den anden beholdt Øerne.

Ja, hvad huskede han, naar han kom til at tænke over det.

Dengang han samlede Subskribenter i Himmerland paa „Sømandens Brud“ og „Galejslaven Rocambole“ eller et Blad, der kaldtes „Aktor og Defensor“ — men maatte føre en hæftig Kamp med „Ugens Nyheder“, der havde saadanne dejlige Artikler af Hagbard. Og da han berejste Ringkøbing- og Vardeegnen med

Indre Missionsskrifter og Diakonissestiftelsens Almanak.

Engang handlede han med Cycler, og han havde været Agent i Kunstgødning og Kedelsten — eller et Middel mod Kedelsten, var det vel.

I Randers var han en Frilørdag Udraaber ved en Kraftprøve, og Lørdagen efter vild Mand fra Urskovene. I Vejle blev han kendt med Skuespiller Krogh og læste op sammen med ham i Afholdsforeningerne.

Det kunde han lige saa godt som noget andet. Men hvad — det var jo ogsaa noget Juks ligesom alt andet.

Han sad en Vinternat i Læ ved en Telegrafpæl med en Bajerflaskefuld Brændevin imellem sine Knæ. Han saa drømmende frem for sig og mindedes Steder, han havde været.

Et halvt Aar havde han haft fast Plads hos en Bonde ved Nørre Aaby Station. Og den Plads og den Tid forekom ham virkelig ogsaa som noget særlig fast i hans Liv. Det var slet ikke saa galt, skønt Bonden var et infamt Bæst.

Han mindedes lange Efteraarsdage, hvor han gik og pløjede paa Marselisborg Mark. Saa en, saa en anden af disse Herregaarde dukkede frem for hans Syn. Disse Buler, som han kendte saa godt: Jernit, Boller, Aakjær, Engelsholm — — — — — —

Disse Hjem, som de dog var for Landevejsfolket, for disse misrøgtede og forkvaklede og omstrejfende Eksistenser, der elskede Friheden saa blindt og meningsløst, at de hellere

gjorde sig til Slaver paa en Herregaard, end de gik ind under de lovordnede Tilstande, Samfundet paabyder.

Paa Herregaardene fandt de hinanden. De gemte Minderne om deres Kærlighed og Kampe og vilde Sabbater. Der havde deres Elskovsklager lydt og deres Brændevinshyl.

I hver en Folkestue havde Luften skingret af deres Skrig og Banden, disse Toner døde aldrig bort, og dem kendte de.

Gik de en Aften derude mellem Grøfter og Skel og slingrede med døde Knæ for Stormen, og Tarmene sved af Tomhed, og Fingrenes og Tæernes skøre Led knagede i den tørre Rimfrost — da længtes de mod et af disse Kamre, hvor Luften var saa dejlig lun og tyk af Damp og Stank fra Lort og Møg, hvor fedt Utøj krøb velbehageligt i Sengenes klamme Dyner — længtes inderligt efter selv at kunne krybe ned, dybt ned, i saadan en luset Rede.

Som han sad der, hørte han i Vintermørket mange Stemmer.

En Mængde Lyde naaede ham som gennem fine, staaltonende Traade, og runde Lyspunkter plettede Mørket omkring ham.

Det var hans Sansning, der arbejdede. Sansningen af det levede. En svimlende Forstaaelse af Livets kolde Lære.

Han løftede sit Ansigt i den tomme Nat, i det store Mørke, der rugede — han vendte det mod Nordenvinden, der bed som et Rovdyr.

Da brød op i ham et Skrig, en Graad mod det Hjem, han havde kendt — et frygteligt

Raab mod det øde Sted, hvor den Smule Hjærtevarme, hans forkomne Hænder rakte imod, forlængst var slukket.

Med Opbydelse af al sin Ro maatte han kvæle Skriget ned. Han smilte til sig selv med fordrejet Ansigt og talte kærlige og trøstefulde Ord — som han ikke selv hørte: Saa rolig ... saa rolig ... Satan ... Satan ... rase mig ..... Han hviskede det ud saa mildt, som talte han til sig selv som et lille Barn hjemme i gamle Dage.

* * *

Der er vældigt Leben en Aften i Folkets Hus i Elberfeld.

Folket vælger Repræsentanter. Folket vælger Mænd til at styre Samfundet.

En vil have det ordnet paa en Maade og En paa en anden.

Det er en stor Adspredelse for Folket.

Paa Gaden bølger Menneskemængden som en oprørt Flod. Paa Schütsenhof og i Bierhallerne bruser Stemningen som en Orkan.

Aviserne offentliggør de indkommende Telegrammer og Spændingen vokser.

Gaderne overfyldes. Hele Welferstrasse er en uhyre Luftkanal, gennem hvilken tyve Tusind Menneskelunger trækker Aande fra Grosmarkt. Forstædernes Arbejdermasser søger ind mod Hjærtet af Byen.

Dumpt og stødvis drøner det som af en fjærn og voksende Bevægelse. Et vildt og truende Bulder fra ovre hinsides Wupper eller Nedrebarmen.

Fra Gymnasiet svinger Realelevernes Turnverein udover Torvet. Det er Tysklands kraftige Ungdom,der skal slaas om Fremtiden. Deutschland, Deutschland über alles! — — synger de, og den magtsvimle Sang bruser yderligere op i den Storm, der i Aften river alle med sig.

Den store Sal i Folkets Hus danner et vældigt Brændpunkt. Her centraliserer sig selve Folkets Magt.

Der staar en Mand paa Talerstolen, en Dr. phil. Han er undersætsig og bred, har svært Fuldskæg, og hans Øjne skinner klogt bag store Brilleglas. Han taler om Socialismens Principper, om de økonomiske Love, der behersker det materielle Liv. Han fremstiller det videnskabelig klart: Solidaritetens Pligt og det fornuftmæssige i Sammenslutning.

Han ser under sig en Mængde hvidbrystede og svære Herrer af Bourgeoisiet og Middelstanden, og han raaber ud over Salen: Socialismen det er slet ikke Lønspørgsmaal, det er slet ikke alt det Vrøvl om Værkstedsregler og Arbejdstid — det behøver ikke at være Socialister, der slaas om det, det kan ligesaa godt være Venstre eller Højre eller hvem som helst.

Nej, Socialismen det er Afskaffelsen af et planløst Roderi, det er Indførelsen af lovmæssig Orden, af Samvirken og videnskabelig Kontrol i et Anarki, hvor der køres med Stød og Slag fra den ene Grøft i den anden, hvor hele Samfundsmaskineriet er i den Grad indfiltret

i hinanden, at der ikke er Mening i at lade det gaa længer.

Socialismen er den blændende klare Forstaaelse af, hvilken himmelstormende Fart Udviklingen vilde tage, naar den hele Verden arbejdede i Takt.

En anden Mand stod deroppe og talte. Han var Fagforeningsformand. En stor, kantet Arbejderskikkelse med kraftig og sikker Fremtræden. Ansigtet var aabent med store, lige Træk. Hans Tale nærmest fattig i Ordvalg og langt fra original. Han henrev ikke ved Begejstring og brugte ikke stærke Billeder, men sikkert og tilforladeligt skildrede han Arbejderstandens Fremgang fra den Tid, da hver enkelt Arbejder var prisgivet Arbejdsgiveren som en foragtet og uselvstændig Skabning og indtil nu, da Arbejderklassen gennem lange Aars ihærdigt Organisationsarbejde var naaet til at blive det stærkeste politiske Parti i Landet. Partifæller! Se vore Mænd er mange Steder de ledende i Staten og i Kommunen. Vore Partifæller bliver Borgmestre og Ministre. Og Arbejderne besidder gennem deres vældige Korporationer en økonomisk og social Magt, der om koretere eller længere Tid vil overtage det hele Samfunds Ledelse.

Gennem de Tusinde Arbejderhoveder dernede gik en stor og lys Tanke i dette Øjeblik. En tryg og sikker Magtfølelse steg op i dem og en Glæde over at være med i den Hær, der saa roligt og mægtigt drog frem mod Sejren.

Nu talte en Journalist. Han kom lige fra

Redaktionskontoret med det sidste Telegram, der berettede om en ny socialistisk Valgsejr.

Hans Tale var flammende Sætninger, begejstrende Raab:

Partifæller! I Dag gaar vort Parti en halv Million Stemmer frem. — En Lok af det genstridige Haar svingede ned over den unge Pande, Øjnene glimtede. — I Dag tager vi Oprejsning for vore Ydmygelser, for Skuffelser og Lidelser, for Haan og Spot, for hvert et bittert og sorgfuldt Minde, vi bærer hver især her inderst i vort Hjærte, alle vi, der er fødte under Fattigdommens Ulyksalighed. Se! raabte han. Nu er Dommen Tyrannerne over Hovedet. Det er Gengældelsen for Berlin og Dresden, for Blodbadene i 48 og Kommunens Undergang i Paris 1870.

Det er Hævn for hver en Helt, der har sat Livet til for den store, straalende, begejstrende Frihed, og for hver en Kammerat, der er segnet derude paa den lidelsesfyldte Arbejdsmark.

Se! nu er Æventyret bleven Virkelighed, det Æventyr, der greb os i vor hæftigste stormende Ungdom som en ny Tale og en Aabenbaring.

Det Æventyr, som Haandværkssvenden mødte paa sine Vandringer i fremmed Land, og hvorom han berettede, naar han vendte tilbage. Berettede med hede Ord og hæftige Gestus, fordi det havde grebet og overvældet ham selv, som en Tankevrimmel, som en blændende Klarhed og som en Aande af Broderlighed blandt Jordens Mennesker og Kærlighed til alle de nødlidende og til de svage.

En ny Religion var fremstaaet derude, og en ny Verden var i Skabelse. Og husker I, hvor betagne, i hvilken Henrykkelse vi ventede Underet.

Er vi koldere nu — og det er vi vel, og i meget anderledes end før, og end de før os — da er vort Hjærte omspændt af den samme Tanke. Den Tanke, der glødedes i Lasalles Ildhjærne og hærdedes i Karl Marx' iskolde Aand: det fælles menneskelige som Livets evige Grundbegreb.

Lad os da raabe et Leve til sidst for det, som de gamle Dages Socialister altid sluttede deres Møder med at raabe Leve for, et: Leve den gode, gamle internationale Socialisme!!

De skreg imod ham, de jublede og græd: Leve! Leve! Leve!

Og som de gamle Kampdages Minder greb dem og tog Magten over dem, steg der et vemodigt og taknemligt Suk op mod den mægtige Sals Hvælving.

Fra Salen fyldtes de tilstødende store Lokaler af Selskaber, der diskuterede, af Grupper, der skreg og raabte op, saa de ikke kunde høre, hvad de selv sagde.

Kjoleklædte Herrer konfererede ved de blanke Borde og modtog Lister og Telegrammer af Bude, der aandeløse styrtede gennem Lokalerne.

For Friheden og Sejrene udbragtes uendelige Skaaler i Rhinskvin og Bourgogne.

En og anden sprang op paa en Stol, tog Cylinderen under Armen: Mine Herrer! Mine

Herrer! — — — — og videre, mens Larmen druknede hvert Ord, en begejstret Tale i velformede akademiske Vendinger om Ideerne eller Kulturen.

En ung Mand sprang frem paa et Bord, saa Glas og Vinflasker klingrede. Han havde en Blomst i Kjoleopslaget, han slog ud med sin hvide Haand og vinkede ivrigt med en lang Papirstrimmel. Ansigtet glødede af Anstrengelse for at raabe disse Mennesker op — og dette her *skulde* de vide.

Bebel! Bebel! skingrede han — og endelig blev der stille. Et Telegram fra Bebel! Han lykønsker os til Sejren ... han siger — og det, mine Herrer, er Partiets Fremtidsparole — han siger: Nu kæmper vi ikke længer om Magt men om *Magten!*

Det er det klare Ord, der slaar ned i dette opplumrede Hav af Diskussionslyst. Det føles som en Sitren over Ansigterne, som en Storm i Anmarsch, selv de reserverede Herrer ved Bordene farer op og løfter Silkehattene højt over de friserede Hoveder, mens Bifaldstordenen ruller og giver Genlyd langt ud over Gaderne med Salver af Hurraraab: Es lebe der Bebel! Er lebe hoch! hoch! hoch!!!

Men i de mere afsides Lokaler har allerede længe et andet Publikum domineret. Det er Værkstedsrøsterne her lyder og Stemmerne fra Fabrikerne og Gruberne. Her er Ordene ikke saa slebne og aandrige, de er ru som File og skarpe som Skrællehøvle. Som haarde Hammerslag falder de med en Vægt som Grubehakkernes raa Jærnhager.

Det er for det meste Fraserne fra Agitationstiden, der gaar igen, Angrebene i deres nøgne Forbitrelse, Voldsomhederne.

Efterhaanden breder denne Del af Folket sig mere og mere. Deres Raab bliver de højeste, deres bedste Talere trænger op og slaar bedst igennem. Hurraraabene bliver til formelige Brag, som slog det gamle Samfund Revne paa Revne ved Arbejderstrubernes mægtige Gjald.

Det strømmer med Lagerbier. Og ud af den mere og mere kogende Stemning fødes mægtige Slagord, og drastiske Billeder udkastes.

Bjærgarbejdernes Skarer vælter ind som en sort Strøm.

Det er fremmedartede Ansigter, og lange Raab paa Fransk, Italiensk og Flamsk.

Det er en Tilførsel af ny Instinkter, af ny Oprørskhed, det er en ny Udladning, der brager løs over det oprørte Hav.

En af deres stiger op af den sydende Sværm. En Franskmand, ser man, han har Sydfrankerens benede Ansigt, et studset Overskæg som en sort Streg over Munden, smalle, mørke Øjne. Simpelt klædt er han og spinkel og mager, men det Indtryk, han gør, er stærkt. Han er jo selve Energien, den ubøjelige, den rastløse, den der aldrig kan dø. Hvorledes kan dette sejge, magre Legeme nogentid dø? hærdet som det er i Maskinlarm, i Haardhed og Kulde og besat af Vilje indtil Desperation.

Han talte for Arbejdet eller om Arbejdet. Ikke Arbejdet i Almindelighed forstaaet: for

Føde og Hjem og Kone og Stilling og Fornøjelser — men for Arbejdet i og for sig. Det, der Dag for Dag og Time for Time ustandseligt skrider frem mod Lyset og Fuldkommenheden. Hvis Almagt man nu snart maa anerkende. Som gør Mirakler, mod hvilke Kristendommens og Jødedommens og alle andre Religioners Mirakler er som latterligt Legeværk.

Af alle Jordens Vældige er Arbejderen størst, Verden bevæger sig under hans Haand.

Hvad den gamle Verdens Gud ikke mægtede, det har Menneskehænder fuldført. Ufuldkommen var hans Evne, og dødt og formløst det han frembragte. Som en sløv og svækket Olding med kraftløse Hænder sidder han ene i sin forladte Himmel. Men højt over hans synkende Hvælving funkler den elektriske Bue. Og mens han som selve den forbigangne Verdens Aand viger tilbage i en evig Nat, hviner gennem det tomme Rum Staalglimtene fra den rullende Jord.

Taleren standser som i Rædsel for sig selv, og hans Øjne flakker.

Som en Menneskestorm bruser det under ham. Der gælder ingen Avtoritet længer. Himle brager, og Troner vakler, og Lovbud slynges tilbage i Synet paa dem, der gav dem. Afgrunden har aabnet sig paa dette Sted, og frem af dens Spalter hyler Røster, som Jorden ikke kender — en voldelig Stønnen af en utænkt og skrækkelig Vælde.

Christen Bundgaard.

»MUREN«

1905

Gul, med sorte Regnvandsstriber — saadan stiger Nabohusets Gavlmur op som en stejl Kalkklippe og lukker for Gaarden. Et fattigt Stykke sølvgraa Himmel er alt, hvad der lyser ned til os i den mørke, fugtige Stue, hvor Blæsten suser ind gennem det gamle, møre Bindingsværk, og hvor Natten bor trygt.

Muren tager Solen fra os.

Der sidder saa mange rustne Jernkroge helt langt op ad den Mur. De bliver aldrig brugt. Har maaske aldrig været brugt.

Der kunde hænge spættede Fugle og Harer med sammenfoldede Øren paa de Kroge, kunde hænge der og siden tages ned til Føde for Mennesker — for os.

Aa, vi er sultne, vi der sidder nede i de mørke, sortloftede Stuer. Vi stirrer med smertevreden Mund paa Muren, den gule Mur med Regnvandsstriberne og de tomme, rustne, meningsløse Kroge. Vi er sultne og vi længes efter Lys ...

Jeg hører Latter under mig.

Det er Børnene i Kælderen som ler. Der bor en Enke i Kælderen. Hun har Børn. Enken selv er blaa om Øjnene af Sult. Men Børnene ler. De kan endnu. Rendestenen er

lige i Højde med deres Vindu. Og der sejler saa mange stolte Halmstraa ned ad det brune, jævne Vand, som stinker af Uhumskheder.

Der kan ikke komme frisk Luft ned i den trange Gaard. Muren tager Solen og den friske Luft bort. —

Min Sjæl bliver gul og syg.

Her er saa mørkt og koldt. Vi fryser. Vi er sultne. Sælg mig et rygende varmt, stegt Yver for en Vise! Aa ... Men nej — der kommer ingen. Og jeg stirrer ud gennem de smaa, grønne Ruder, ud paa den gule Mur med Regnstriberne.

Det smerter over Øjnene ...

Min Sjæl ser hele Livet som en stor, skidengul Mur, med en Mængde rustne, meningsløse Kroge.

Der kunde *været* paa de Kroge ... Haha! Din Fantasi er sultet ud. Der *er* ... er kun Sult og Mørke. Der *kan* ... hænge et Menneskelig paa de Kroge.

Sangen er død. Sjælens foraarsfriske Sang. Hvad er saa Livet? —

Muren tager Solen, den friske Luft og Sangen fra os.

Muren —!

»I HAANDJERN«

1905

Eftermiddag. Høstgule Solskygger paa Kvisterne af de gamle Huse i Fattiggaden.

Fiskerkonens Trækvogn holder uden for min Gadedør. Blaaskinnende Smaasild og brunligt levrede Indvolde topper sig op paa Laagene, der er mørke af gennemsivet Vand.

Spejllyset fra en aabenstaaende Rude skinner ned paa Gulvet i Jernhandlerens Kælder som Sølvpapiret om en Ost og lægger sig om de smaa, billige Kakkelovne og Strygejernene. Andet Lys er ikke til for os Fattigfolk.

Det store, blanke Sollys er kun for de rige. Derfor er vi osaa vissentblege, vi Mennesker her i Fattiggaden.

— — — —

Helt langt nede fra den grønne Boulevard kommer en Droske rumlende. Et sjældent Syn hos os. Alle de blege Ansigter trykker sig op mod Ruderne. Hvor skal den Droske hen? Vi er kun vant til at se tungt slæbte Arbejdsvogne med magre, trætte Heste for. Og saa Sygevognen. Den sorte Sygevogn med Tremmerne.

Det er en lukket Droske. Den rumler ganske sindigt ned til os.

Jo min Sandten om den ikke holder uden for Jernhandlerens Kælder!

En streng Herre i sort Frakke springer ud. Efter ham følger en ung Fyr i Jakke og uden Flip. Han ler himmelhøjt og tager med en underlig bundet Haandbevægelse den fortyggede Cigarstump ud af Munden. Saa gaar de begge ned i Kælderen.

Alle Gadens gule Unger er stimlet sammen og stirrer med Undren paa den velnærede Hest. Det varer noget. Nede fra Kælderen kan jeg høre den strenge Herres alvorlige Stemme og den unge Fyrs høje Latter.

En underlig Latter. Jeg véd ikke hvorfor, men det synes mig, at den skælver af Angest.

Saa kommer de op igen fra Kælderen. Den unge Fyr hopper ind i Vognen, som var det en Balsal. Nu kaster han Cigarstumpen bort. Atter denne bundne Haandbevægelse. Jeg ser en hvid Ting — noget som et Armbaand — skinne om hans Haandled et Sekund. Den strenge Herre sætter sig ved hans Side og smælder Døren i. Vognen kører hurtigt bort.

Jernhandleren staar med Huen i Haanden paa Fliserne.

Alle de gule Unger styrter hujende efter Drosken.

— — — —

Haandjern. — Det var jo Haandjern, han havde paa, den unge, leende Fyr. Eller var det ikke —?

Jeg gaar over til Jernhandleren og spørger, hvad Meningen er med alt dette.

Og Jernhandleren klør sig bag i Nakken med

den tykhudede Haand, sætter Huen paa og fortæller, at det var Politiet, som var her med den unge Fyr. Han er Søn af rige Folk, men har allerede gjort sig skyldig i mange Tyverier og været straffet flere Gange. Denne Gang var det en Cyklepumpe, han havde set Snit til at stjæle i en Port og bagefter solgt til Jernhandleren for et Par Ører. Om han havde Haandjern paa? Ja vist havde han det, ellers løb han nok sin Vej. Han er en meget farlig Forbryder og vil nok volde Politiet mange Bryderier .....

Jeg gaar over til mig selv og sætter mig i min Stue. Solen kommer aldrig derind. Der er et klamt Mørke selv den lyseste Sommerdag.

Jeg véd ikke rigtig hvordan det er, men jeg mærker det ligesom min Sjæl led ilde.

Dette: Haandjernene — ung Forbryder, straffet mange Gange.

Han er Søn af rige Folk, har vel nok faaet en god Opdragelse ... i hvert Fald bedre end disse gule Unger, som løber om paa Gaden hele Dagen. Og dog straffet mange Gange ...

Nej, det er ikke *ham*, jeg har Medlidenhed med, denne unge Fyr, som — hvad enten hans Hjerne nu er i Stykker eller ikke — dog kun ler ad sin Skam. Bedst var det maaske om han blev slaaet ihjel, for at han ikke skulde gøre sig selv og andre større Ulykker end han allerede har gjort. Og dog — skulde vi gøre os selv til Mordere for at rense Verden for disse stakkels Vanskabninger? Var det i det hele taget muligt? Jeg tror det ikke ...

Det er heller ikke hans Forældre, jeg har Medlidenhed med. Jeg véd godt, at det er hjerteskærende tungt for en Far og Mor at se deres Barn saa tidlig ødelagt. Men Driften til hans Ondskab laa maaske hos dem selv. —

Nej, det er *Livet*, min Sjæl græder over. Livet, der har alle disse Forbrydere, al denne Fattigdom, al denne løgnagtige Nederdrægtighed ... alle disse skrækkelige Haandjern paa, og næppe kan røre sig for dem.

Er det underligt, at selv de bedste blandt os kun finder saa lidt af den evige Skønhed, de drømte om i festberuste Stunder?

Nej, det er ikke underligt. Vi er jo alle fødte i Fattiggaden — ogsaa de fra rige Hjem —, hvor kun Spejllyset trænger ned i Kælderne og viser det lurvede Indbo frem.

Vi har aldrig rigtig set Solen — alle Livets skrækkelige Haandjern skygger den bort for os.

»WHISKY«

1905

Fra Decemberdagens Fattiggade stiger en graa Taage op mod Himlen.

Denne Himmel, hvor der efter Sigende ikke blot skal findes Stjerner, som udsender mangefarvede Straaler, men ogsaa en Sol, der er stærkere end al Taagen, Røgen og Fortvivlelsens Mørke.

Vi ser den desværre kun altfor sjældent, denne Sol. Her i mit mørke Værelse kommer den for Eksempel aldrig.

Men der er Mennesker, som har vovet det indtil utroligt grænsende dristige:

De har stillet Garn for Solen — har fanget noget af dens Glans ind i Bøger, i Billeder, i Musik, der gnistrer af Lys — tænk paa Chopin! — i Vin.

I Vin — ja, i al Vin er der noget af Solens store, glade Smil. —

Jeg sidder her paa mit mørke, fattige Værelse med en Flaske Whisky foran mig. Paa Bordets grønne Tæppe staar et Glas, hvor der er halvt Whisky, halvt Vand.

Og jeg løfter mit Glas højt op og glemmer, at Loftet er sort af Røg og aargammelt Snavs.

Ser kun den topasgule, landduftende Vædske.

Og jeg maa tænke paa en Hvedemark, hvor der er stor, blaa Himmel og et Solvæld i gyldne, sommervarme Straaler.

Det ene, tunge Hvedeaks siger til det andet:

— Mon du véd, hvorfor vi staar her og svajer i Vinden og svulmer under Soltaagen?

Og det andet Hvedeaks ryster sine tunge Kærner og svarer i et Smil af moden Lykke:

— Nej, jeg véd det ikke ...

Saa bliver det Aften. Men i Sommertiden gaar Solen aldrig ned. Og Hvedeaksene staar derude paa Marken og svajer og spørger om Meningen med deres Liv.

— Faar vi intet Svar?

Nej. I faar ikke andet Svar end det, Solen svulmer ind i eders lysdrukne Kærner.

—

Nu sidder jeg her og drikker denne topasgule, landduftende Vædske, hvori Mennesker har fanget noget af Solens store, glade Smil.

Jeg føler det i mig selv, dette Smil. Aa — jeg smiler al Fattiggadens Snavs og Taagestank bort.

Der kommer Lys i mit mørke Værelse. Og min Sjæl begynder at synge.

Da bryder jeg pludselig ud i et stort Tilraab.

— Ser I nu, I spørgesyge Hvedaks — raaber jeg — ser I nu, at der var en Mening med eders Liv! I har bragt Sol ind til mig. Den Gang I stod derude paa Marken, forstod I det ikke. Men nu maa I vide, at al Skabningen er til for at glæde hverandre — I mig og jeg jer; ja der er ikke en Ko, som brøler paa Marken, uden det er for at opfylde hele

Jorden med et tusindstemmet Kor af Velbehag og Glæde ...

—

Min Sjæl synger. Mine Hænder skælver. Mine Øjne ser kun Lys.

Og i vellystfuld Styrke griber jeg Glasset, slynger det mod Gulvet, saa Skaarene ringer med Krystalklokkers Klang og de topasgule Draaber rinder hen over Gulvets slidte Bræder.

Hver Draabe er et Solglimt, hvert Skaar en Drøm om Skønhed.

Gloria in excelsis Whisky!

J. J. Kronstrøm.

BRUDSTYKKER

AF

»HALVMENNESKER«

1903

Det var en Onsdag Aften. Elisa var kommet hjem i Besøg hos sine Forældre — den eneste Aften i Ugen, da hun havde fri.

Først var hun gaaet hen hos Madam Knudsen og havde hentet sin lille Erik, der nu laa med røde Kinder og smaa buttede Hænder og sov i hendes Skød.

Madam Jensen var i Færd med at sætte Mad frem. En gammel „Socialdemokrat" havde hun bredt ud over Bordet. Lampen stod og brændte midt paa det, og den havde sat en fed, skjoldet Petroleumsplet paa Papiret rundt om sin Fod.

Der var Spegepølse og stegte Sild. I en dyb Tallerken laa der stivnet Stegefedt med stegt Flæsk imellem.

Paa det ene Hjørne stod der tre Overkopper, stillet op i hverandre, ved Siden af en Hvidtølsflaske.

Og paa den anden Side af Lampen laa der et Stykke Mejeriost i en gammel Fajanceskaal. Den var gennemfuret af Sprækker og Revner og grumset af Alderdom.

Ved Bordenden knejsede en mørkerød, slanktbygget Halvflaske. Og et Snapseglas,

der manglede Foden, var hængt op over Flaskehalsen.

Der var ingen, der sagde noget. Kun Uret gik sin stille Gang, slap som vaade Hundepoters Klasken over Sten.

Madam Jensen holdt Rugbrødet op mod sit Bryst og skar den ene Skive af efter den anden med en tyndslidt Brødkniv.

Elisa sad henne ved Vinduet og saa tavs frem for sig. Eriks lille, lyshaarede Hovede hvilede paa hendes Arm, og i Søvne pressede han uroligt sine Fødder med de korte, graa Strømpesokker op i Siden paa hende.

En Gang imellem hostede hun hult, — en lang, tør Hoste, der snarere lød som en Rallen. Og i de store, rolige Øjne laa der en Glans, der mindede om Skæret i modne, blaasorte Vindruer.

Lampens skarpe Lys faldt i hendes blodløse Ansigt, og bag dets spæde Hud var det, som om man kunde se selve Livet gaa.

— Ja, vil du ha noget at æde, maa du sgu komme!

Jensens tunge Træsko bumlede over Gulvet hen til Bordet.

Elisa svarede ikke, og saa ikke op.

Madam Jensen tog et Stykke Flæsk og et Par Skiver Rugbrød og satte sig paa en Fodskammel borte ved Sengen. Det var helt henne i Skyggen, hvor Lyset ikke naaede ind.

Der blev saa trykkende stille igen.

— Skal du ikke ha noget at spise, Lise? spurgte Madam Jensen endelig.

— Aa, jeg ved ikke ... jeg er egentlig slet ikke sulten.

Hun saa aandsfraværende ned paa sine Fingerspidser. Der var to af dem, der drejede sig nervøst om hinanden.

Men saa rettede hun sig op med ét og saa sig søgende omkring.

— Ka jeg lægge den Lille over paa Sengen? — Hva, Mor?

Hun rejste sig. Men i det samme vaagnede Erik og tjattede ud i Luften med sine Arme og kastede sig omkring. Og før man vidste af det, brølede han i vilden Sky.

— Ja, jeg *ku' sgu* nok tænke det! kom det henne fra Jensen. — Her ska man ha det Ungevræl og Spektakel! ... Skrup du ad Helvede til med dine Horeunger! Og lad os ha Fred, for Faen!

— Hyss hyss! — Hyss hyss! ... Saa — saa — saa!

Elisa knappede sit Kjoleliv op, tog sit Bryst frem og lagde Erik op dertil. Den Lille sugede begærligt Mælken i sig. Og øjeblikkelig blev der Ro igen.

Elisa hostede atter. Hult og skurrende og brystsygt.

— Jo, det er en nydelig Kommers! ... Unger og Skidt og Møg, det ka I komme slæbende ind i Huset med ...

Jensen tømte sin Snaps.

— Tror du nu, han ka holde sin Kaje i? Hva?

Han rejste sig fra Bordet. Stolen lod han staa ude paa Gulvet.

Saa tændte han sin lille Træpibe og tog en Nøgle med en stor Brædtstump ved; den hængte oppe paa Dørkarmen.

Og saa stolprede han af.

Elisa lagde Erik over paa Sengen og satte sig hen ved Bordet og smurte sig et Stykke Mad. Men det vilde ikke glide ned.

Madam Jensen sad nede paa sin Skammel; — hun kunde se, der var noget, der tyngede; der var noget i Vejen, hvad det saa var.

... Hvorfor havde hun ikke sin fine Kaabe paa, med Pelskraven, — den hun havde faaet sidste Vinter? ... Og Broschen —? den dejlige Brosche, der var af rigtig Sølv! ... Den, som Clausen havde givet hende. Den havde hun jo heller ikke paa —! ...

Elisa saa ud over Maden, ned i den fedtede Avis. Men hendes Tanker var langt borte. Hun tyggede og tyggede paa Brødet, som om hun havde glemt at synke det.

Ude paa Trappen var der En, der gik op med Kludesko paa. Oppe paa anden Sal hørte man Madam Jepsens Symaskine snurre dumpt. Og ude paa Gaden var der en Vogn, der rumlede forbi.

— Hvad er der i Vejen, Lise? spurgte omsider Madam Jensen varsomt og saa op.

Der gik et kort Drag hen over Elises Ansigt. Hun kæmpede et Øjeblik ... vilde staa imod. Men saa brast hun sammen med ét og sank ned over Bordet og hulkede højt.

Hendes Kjoleliv stod aabent endnu. Det ene Trøjeærme laa oppe paa Fedttallerkenen.

— Lise, hvad er der i Vejen? Hva?

Men Elisa svarede ikke.

Hun græd og ræd. Trøstesløst hulkede hun.

— Hvad er der i Vejen? Hva?

Madam Jensen kom over til hende og lagde sin Haand paa hendes Skulder.

— Lille Lise, sig mig det, du! Hvad er der i Vejen, hva?

Omsider mumlede hun frem: — Det er Georg! ... Det er Georg! ... Han er rejst sin Vej!

Der blev saa stille igen. Uret dikkede oppe paa Væggen, ... saa pinefuldt ene, saa varsomt, det var som en, der kom listende frem.

— Ved du da ikke, hvor han er?

Der blev Pavse igen.

— Har han da ikke betalt dig noget til Barnet, heller —?

Atter intet Svar.

Elisa græd og græd, og saa ikke op.

Saa kom Jensen atter trampende ind og hængte Nøglen op.

— *Saa!* Nu er der sgu Gang i det! ... Nu har vi hele Musiken!

Han smed sig paa Puffen og smøgede Træskoene af sig. De faldt ned paa Gulvet med et Bump.

— Jo, det er *dejligt* at høre paa —! Du er sgu sød, min Tøs! ... det sku du bare ha tænkt paa noget før! ... Hæh! — Føjtefa'n!

Ensomt lød Elisas Graad. Sammensunken sad hun ved Bordet. Slapt.

Og ovre i Sengen laa Erik med røde, friske Kinder. Hans Aandedræt hævede sig. Steg og sank. Roligt og let.

* * *

Rirr ... rirr ... rirr ... ratsch ... bom!

Det var Juleaften.

Nede i Kældergangen, der førte fra Forgaarden over til Baggaarden, stod der fire Drenge og fyrede Kinesere af.

Der var Jørgen og August, og Frederiksens Peter med sin lille Broder Sofus paa de hjulede Ben.

— La mig nu fyre en af! Det var Peter, der talte. — Sikke n'en! Du ku sagtens la mig fyre en af!

— Gu vil jeg ej! Jeg har sgu ikke uden en tilbage!

August stod med et tændt Julelys i Haanden. Han maatte holde det helt ind under Trøjen, for at Flammen ikke skulde slukkes i Trækken.

Lyset faldt skarpt over Ansigterne paa dem og paa Tremmerne i den nærmeste Kælderdør. Ellers var der helt sort.

Lille Sofus rejste sig op i Træskoene for at komme rigtig til at se. Han havde begge Hænderne i Buxelommerne og frøs, saa Tænderne engang imellem hakkede i Munden paa ham.

Rirrh ... rirr ... rirr ... ratsch ...

— Den ka ikke! *Den* fuser vi! La mig! Hva, August? La mig fuse den, — hva?

— Gu maa du ej, for Faen! svarede August arrig.

Han stak Lyset over til Jørgen og knækkede Kineseren over. Saa holdt han den ind i Flammen, og der stod en Straaleild ud i Mørket ... suss ... suss ... ss!

Og ud af Kælderen gik det.

— Her kommer de danske Soldater
trala ... lala ... lala ... lala!

August gik i Spidsen, opad Kældertrappen, med Lyset i Haanden. De andre efter. Bagest gik Peter og pustede til en Lunte, der glødede mat.

Lygten ude i Gaarden var tændt og kastede et underligt skiddent Lys op over Forhusmuren.

En Kone med en Natpotte under Forklædet skraaede hen over Gaarden. Ovre paa Tøjsnorene hængte der endnu to mørke Bomuldskjoler, der var stivnede af Frosten, saa de strittede ud til Siden som et Par store, oppustede Poser. Henne i Hjørnet laa der tre tykke Jærnrør ved Siden af Huggeblokken.

— Og vi ska ha Gaasesteg, du! ... I Aften! ... Ka du høre, — *det* er *min* Moder, der steger Gaasen! Og der ska være Svedsker og Æbler, — fire store Æbler har *vi* købt!

Det var lille Sofus, der stod og saa undrende op over et lysfyldt Vindu paa tredje Sal.

— Hvad rager det mig! tværede August og vendte sig bort.

— Ska I ha Juletræ —? Vi ska ikke ha Juletræ! ... August!

Men August svarede ikke.

— Aah, vi ska ha Gaasesteg! ... Gaa-se-steg!

Tanken herom steg nu Sofus fuldstændig til Hovedet, og han dansede omkring midt ude i Gaarden paa sine klaprende Træsko, til det svimlede for ham.

— Gaa-se-steg! Han trimlede over mod Muren ... Aa, Gaa-se-steg!

Og det var rigtig nok. Da Beboerne vidste, hvor smaat Frederiksens sad i det, havde de skillinget sammen og havde foræret dem en Gaas, for at de ogsaa kunde gøre sig en glad Aften og kunde mærke, at det var Jul.

Lidt efter var der tyst og skummelt i Gaarden.

Ovre ved Porten stod kun Jørgen og August. August stod og maalte med Fingeren paa en Gigaret.

— Dertil! Hvor jeg sætter Mærke! ... Men saa Fanneme heller ikke en Smule længere!

Jørgen stak Cigaretten i Munden og dampede tykt.

— Saa! — Saa! ... *Naa!* Ka du dy dig, siger jeg! ... Nej, gu' om du maa ryge den hele!

Og August snuppede Cigaretten ud af Munden paa ham igen.

Gamle Thomas kom krybende op af sit Hul, hostende og harkende tykt. Langsomt vaklede Gamle Thomas over Gaarden, og langsomt vaklede Gamle Thomas tilbage igen.

Ovre i Forstuen var Madam Henriksen ved at rulle Rullegardinet ned.

Gamle Thomas standsede et Øjeblik og saa ind.

Der sad de ved Julebordet, hele Familjen, Venner og Slægt. To Borde var stillet sammen, og Hængelampens Lys faldt festlig klart over de hvide Duge, over de dampende Kar-

tofler, over Rødkaalsfadet og over Plat de Menagens Glas.

Der var en gammel, munter Svend, med skaldet Isse og hvidt Skæg, der sad og lod Fadet med Gaasestegen balancere paa sin fremstrakte Haand.

Med straalende Øjne saa han op mod det dampende Fad. Sveden perlede ned over hans tykke Kinder, og barnligt overgiven sang han op, paa en gammel Melodi, medens han slog Takt med Fødderne:

Har du smagt Gaasesteg
Didelidelej! Didelidadala! Didelidaj!

Han satte Fadet fra sig paa Toppen af en Hvidtølsflaske. Lige akkurat! Der stod det! — Hva—? Der ska I se! Hva? Ka I gøre det efter?! Lige paa Pletten — hva? ... Didelidadala! Didelidej!

Saa gik Rullegardinet ned.

Og gamle Thomas vaklede atter ned ad Trappen til sit Hul.

Inde i Baghusstuen sad Jensen og Madam Jensen og spiste deres Julemad. Det var kogt Skinke med Rødbeder til.

Heller ikke i Aften var Knud hjemme. Gud ved, hvor han gik og føjtede om?

Der var ingen af dem, der sagde noget. Jensen sad, samtidig med at han spiste, og læste i en Avis. Madam Jensens Øjne stirrede langt bort i Væggen, medens hun langsomt tyggede sin Kartoffel, — fire Gange rundt.

Lampen osede lidt. Vandkedlen snurrede træt borte i Kakkelovnen.

Og ovenover lød der Trin af Fødder, der trippede rundt omkring Juletræet. Rundt ... rundt. Smaabitte Fødder, der vandrede rundt i ensformig Takt.

Og dæmpet, men dog tydeligt vuggede Sangen ned:

Glade Jul! — Dejlige Jul!

— Hahahahaha! klirrede det pludselig op med klare Barnestemmer. Pust det ud! ... Carla! Pust til det! Pust!

Og rundt gik Dansen paany ...

— Engle dale ned i Skjul!

Neden under hørtes gamle Thomas hoste langt. Jensen vendte sin Avis.

Oven over trippede Fødderne rundt. Stadig rundt ... rundt!

Og lidt efter lød det, længere borte fra, — fuldtonende, pompøst:

Dejlig er Jorden,
Prægtig er Guds Himmel!
Skøn er Sjælenes Pilgrimsgang!

* * *

Det var den første Maj.

Der stod to Smaafyre paa bare Ben, og begge med Huller paa Trøjeærmet, der hvor

Albuen havde sin Plads. Midt ude paa Gaden stod de og holdt hinanden i Haanden. Ganske stille. Og kiggede nedad mod Søndre Boulevard, hvor Sollyset faldt paa. Det lyse Haar strittede i Vejret paa dem som Børsterne paa en Kalkkost, der er tørret i Solen.

De blev ved at staa uden at røre sig og blev ved at se den samme Vej, med store stirrende Øjne.

Lidt oppe i Gaden var der en Dreng, der lavede Tordenvejr ved at vrikke med et Rendestensbrædt.

Ovre i Porthjørnet stod Madam Jensen med et uldent, strikket Tørklæde over Hovedet. Og ogsaa gamle Thomas var kommet udenfor Gaarden i Dag; han lænede sig op mod Husmuren, med Hænderne bag paa Ryggen og Haandfladerne ind mod Væggen.

En gammel fedtet Filthat sad helt nede over Ørene paa ham, og ovenover hans blankpudsede Træsko stak de tykke, hvide Strømper frem. Med ludende Hoved stod han, ubevægelig, som En, der er langt inde i Drømme og slet ingenting ser.

Det var Eftermiddag og højt, klart Solskin. Men Solen naaede ikke længere ned end til anden Sal. Nede paa Gaden var der grumset graat af Skygge. En Gang imellem var der en Flok Duer, der kom frem mellem Husrækkerne; de kredsede i en stor Bue og forsvandt ind over Tagene igen.

Og nede fra Søndre Boulevard kom der Toner af Musik. De steg, og de faldt; og undertiden blev de ganske borte og lød kun som

en dæmpet Svirren i Luften, sagte sydende som Telefonpælenes Nynnen. Det var kun et Øjeblik, saa steg de paany. Og saa kom de i en brusende Fanfare, som en hvirvlende Malstrøm, hvori de alle spegede sig sammen og blev til et.

Der var Horn, og der var Trommer, og der var mange Fødder, der gik i Takt.

Det var som et stort Gab aabnede sig og stønnede i Vaande eller skreg i Jubel. Selve Luften blev levende, det dunkede inde i den, det var, som om der gik Dans deri. Og naar Musiken blev rigtig stærk, var det, som om en Flok Mænader kom styrtende afsted, vanvidsdrukne, med Negle, der kradsede, i Gevandter, der hang i Trevler, og med Tænder, der bed og flænsede isønder med et Ryk.

Men hver Gang saa Tonerne atter sank, da blev de saa døvende døsige som den sidste Vuggen i en Kirkeklokkes Klang, før den dør.

Det var Arbejdernes Tog, der drog forbi.

Nede i den lille Lyskegle ved Gademundingen kunde det ses. Der kom det frem i Rad efter Rad. En Gang imellem standsede det og stod stille, og en anden Gang drog det forbi, hastigt, blot som et Skær af noget lyst. Det ene Flag svandt bort, og det næste kom til Syne. De store Bannere bugnede i Vinden, og Flagspydene lynede i Solen.

Og stadig gjaldede Musiken, myndig og stærk — som en Vilje, der vil frem og sprænge sig Vej. Og Takten kastede sig frem og tilbage mellem Husrækkerne og duvede, enstonig og uophørligt; — snart var det, som et stort

Pendul gyngede oppe under Himlens Hvalv, og snart var det,som om der nede fra Jorden kom en halvkvalt Lyd af et kæmpemæssigt Stempels Stamp.

Madam Jensen stod med slapt hængende Arme. Ubevægelig blev hun staaende og saa frem.

Der blev saa sælsomt stille inde i hende; det var, som om noget hvælvede sig op, noget, der videde sig ud og vilde fyldes, men blev tomt. Og alligevel var der noget, der pressede paa; der var saa meget, der vilde frem nu — ja, det var jo, som om det altsammen, der var i hendes Bryst, vilde frem nu i denne Stund. Det groede, og det spirede, og der blev saa frodigt — og dog var der stadig noget, der blev saa sugende tomt. Hun saa, hvor Bannerne gik forbi ... drog forbi, og drog forbi. Og en Gang imellem tog det hende som i Krampe, og hun maatte betvinge sig for at holde Taarerne igen.

Ogsaa gamle Thomas var blevet saa underlig stille. Stadig stod han med ludende Hovede og lyttede. En af hans Fingre havde fundet en Sprække mellem Stenene og kradsede lempeligt Kalken af.

Alt hvad der ellers levede og bevægede sig i Gaden var forsvundet eller gaaet i Staa. Kun Duerne kom af og til kredsende frem over Tagene.

Men nede paa Søndre Boulevard blev Toget stadig ved at drage fordi. Den ene Række efter den anden kom frem og forsvandt. Og undertiden var der Stemmer, der sang, tunge Stem-

mer, der var brændte af Esseild og hærdede af Vind.

De to Smaa paa de bare Ben stod endnu midt paa Gaden og holdt hinanden i Haanden. Og hver Gang der var et nyt, stort Banner, der kom frem i Solen, aabnede den Lille Munden pludseligt, som om han vilde sige noget; men tavst sank Læberne langsomt sammen igen.

Døren stod aaben til Beværtningen skraas overfor; langt inde fra Værelserne lød der en rallende Latter, og der var en Hund, der gøede dumpt.

Drengen, der havde staaet og vippet paa Rendestensbrædtet, kom nu gaaende nedad Gaden, baglænds, nede i Rendestensfordybningen. Omhyggeligt satte han den ene Fod bagved den anden, og kiggede ned for ikke at træde fejl. Og samtidig sang han, idet han passede paa, at Tonerne faldt ind, hver Gang han satte sin Fod mod Rendestensflisens Sten:

Snart dages det, Brød-re, det lys-ner i Øst!
Til Arbej-det, Liv el-ler Død!

Han vendte sig om og saa sig tilbage — der var lang Vej til det næste Brædt. Og saa tog han fat igen:

Snart da-ges det, Brødre, det lysner i Øst!
Til Ar-bejdet, Liv eller Død!

Og oppe fra en Trappegang var der en Drengestemme, der vrængede efter: Øl-le-brød!

Lauritz Larsen.

»RIDDEREN«

AF

»HUMBUG«

1908

Frøken Lucretia Borch — ugift Datter af afdøde Oberst Borch — boede i en lille, gulkalket Villa paa Frederiksberg.

Hvad det ydre angik, var den gode Dame forfordelt af Skæbnen; hun var nemlig alt andet end køn: høj, mager, rødhaaret og gulbleg. Men til Gengæld havde hun faaet en Sjæl, der altid brændte for et eller andet — med andre Ord: en, hvad man kalder, „idealistisk“ Natur ...

Frøken Borchs sidste Sværmeri var *Kvindesagen*.

Ude i sin hyggelige Villa samlede hun et Par Gange om Ugen nogle ligesindede Damer (af Bourgeoisiet — Proletarkvindens Stilling i Samfundet havde Oberstdatteren ingen Interesse for!) Og desuden deltog en ung Mand — en Kontorchefssøn midt i Tyverne, der bestandig var beskæftiget med at „finde sin Opgave“ — i Møderne ...

I og for sig havde den halvtredsaarige Værtinde ikke haft noget imod — eller vel endogsaa haabet paa — at faa lidt Diskussion i Stand, hvorunder den Ild, hun gemte i sit „Væsens Dyb“, kunde faa Lejlighed til at

sprude frem. Men Enigheden var (desværre) altid fuldstændig! —

Det var en Efteraarsaften. — „*Collegium politicum*“ var samlet i Frøken Borchs Dagligstue, hvor Hængelampen lyste over det runde Bord ...

Damerne havde taget Plads i Lænestole og Sofa. Den unge Hr. Hjelm sad paa en Sladreskammel med Hovedet bøjet — lyttende til, hvad Enkefru Topp med fed Stemme docerede; af og til førte han Haanden varligt over det pomadestive, glinsende Haar ...

Ærlig talt kedede han sig lumsk. Der var ikke mere for hans „higende Sjæl“ at modtage i dette Milieu; han vidste, hvad hver enkelt af Kliken mente om alle mulige Spørgsmaal — først og fremmest om Kvindesagen og hvad dermed paa nogen Maade stod i Forbindelse. Havde hørt de samme Bemærkninger atter og atter, de samme Indignationsudbrud, de samme haanlige Lattertoner — —

Naturligvis var det meget rigtigt: Kvinden burde „ligestilles med Manden, befries for sine Aartusinder gamle Lænker, skænkes Medansvar og Medbestemmelsesret“ — men det var jo noget, han altsammen havde indset for længe siden. Han behøvede ikke at faa det repeteret to Gange om Ugen ...

Og saa denne forbandede Fru Toppske Selvbehagelighed — som om det var hende *personlig*, der havde rejst Bevægelsen og nu „opholdt“ den — paa samme Maade, som „Gud opholder Verden“ ...

„— Nej, man maa rigtignok udbryde, naar man hører, at sligt kan passere i det saakaldte 20. Aarhundrede ... hvad jeg vilde sige: i det saakaldt civiliserede 20. Aarhundrede: *„Drømmer jeg — eller er jeg vaagen!“* ... En Mand, som ...“ —

Stemmen docerede videre ...

Hjelm strøg sig over Haaret og spekulerede paa et Paaskud til at slippe bort. Langt om længe fandt han et; men just som han vilde rejse sig fra Sladreskamlen, traadte Pigen ind med Te og Smaakager.

Det var første Gang, han saa hende, (hun var kommen til November), og det Indtryk, han modtog af hendes yppige Skønhed, var straks meget stærkt!

Han fulgte hende med Øjnene, saa længe hun var inde i Stuen, og bagefter tænkte han paa hende — baade under Slutningen af Sammenkomsten og senere, da han gik hjem ...

Nu havde den lille, gulkalkede Villa faaet ny Interesse for ham!

* * *

Selvfølgelig gik det, som det plejer at gaa, naar et kønt Bourgeoisi-Mandfolk forelsker sig i en Tjenestepige! —

Hjelm var ikke ond. Tværtimod! Han ansaas med Rette for at være godmodig og i Besiddelse af en vis naturlig Drift mod Sandhed og Retfærdighed.

Men han var aldeles blottet for *Vilje!*

Opvokset i et Hjem, hvor en Blanding af Bureaukratisme og feminint Føleri à la Bli-

cher-Claussen prægede Livet, var han bleven forkvaklet, „sat i Væksten“ — gjort til et Menneske uden Selvherredømme og Helhedssyn ...

Trods sine 26 Aar var han — aandelig talt — kun et Barn, der tog Fraser for Realiteter, Stemningsskiften for Udvikling — og som i Kraft af en medfødt Trang til at lade sig begejstre, henrive, meldte sig overalt, hvor der skiltedes med *Idealisme:* fædrelandsk, social, literær!

Kvindesagen optog ham forholdsvis længe.

Et helt Efteraar — og det meste af en Vinter — kørte han hver Onsdag og Fredag Aften ud til Frederiksberg — traskede ad en regnpløret Vej mellem dryppende Træer — og hørte i Timevis paa nogle gamle Damer, der ingen Anelse havde om, at deres „Sags“ eneste fornuftige Løsning laa i — den ringeagtede *Socialisme!* —

— — —

Forholdet mellem Margrethe og Hjelm var — saa at sige — „kommet af sig selv.“

Hun følte sig blændet af den elegante og veltalende unde Kvindesags-Ridder, *han* følte sig tiltrukket af hendes Sundhed og Styrke.

Hvad det hele skulde ende med, stod ham ikke klart; men til Tider foresvævede der ham noget om et Martyrium — et Ægteskab paa Trods af borgerlige Fordomme ... en stolt og modig Handling, der kunde faa ham til at lyse i egen Agtelse og Respekt!

Pigebarnet lod staa til ...

* * *

Endelig gik det galt! Margrethe blev frugtsommelig. —

Da Frøken Borch fik at vide, hvordan Sagerne stod, kendte hendes Indignation ingen Grænser!

At en Tjenestepige, som hun i egen oberstdatterlige Person havde søgt at „hæve“ — „at gøre til et rigtigt Menneske“ — kunde bære sig saadan ad — „lønne hende paa *den* Maade“ —, det var *oprørende!*

„— De maa *øjeblikkelig* rejse! — En falden Kvinde kan jeg ikke ha' i mit Hus Natten over!“ —

Men Margrethe havde (uheldigvis) ædt af Kundskabens Træ!

„— Det er vel ikke min Skyld alene!“ sagde hun med løftet Hoved ... „Hvis Mænd og Kvinder, som Frøkenen ellers paastaar, bør være lige, saa ...“

„— Ti og gaa!“ — skreg Damen, purpurrød i Ansigtet.

„Jeg fortryder, at jeg nogensinde har spildt mine Ord paa et — Individ som *Dem!*“ — — — — —

Samme Dags Aften — det var just Onsdagen den 8. Februar — havde Frøken Borch „*Collegium*“ samlet, og Talen faldt naturligvis straks paa den bortjagne Margrethe ...

„— Nej, hvad hører jeg! *Den pæne Pige!*“ — himlede Fru Topp ... „at hun ikke har forstaaet at ta' sig bedre i Agt! — Naturligvis gifter han sig ikke med hende ... det *kan* han jo ikke! — —“

Fruen standsede brat, grebet af en Tanke, der pludselig fyldte dem alle — —
Nogle Øjeblikkes pinlig Taushed ...!

* *
*

Margrethe var taget hjem til sin Moder, en fattig Arbejdsmands-Enke, der boede i en lille Provinsby nogle Mil fra København.

Til Hjelm, som tre Uger før „Katastrofen" var rejst til Tyskland, skrev hun et Par Gange. Endelig kom der en Postanvisning, ledsaget af følgende Brev:

Kære Margrethe!

Det bedrøver mig dybt — Du véd, hvad jeg mener —, og jeg har grundig overvejet, hvad der er at gøre! —

Desværre kan jeg ikke tro, at et Ægteskab mellem os vil blive til varig Glæde for nogen af Parterne. Vi er jo, trods alt, saa forskellige — ja, Du maa ikke misforstaa mig — saa haabløst forskellige i Udvikling og Opdragelse! — Men naturligvis har jeg ikke i Sinde derfor at lade mine Forpligtelser uopfyldte! Jeg sender Dig hermed en Sum Penge, som jeg beder Dig modtage én Gang for alle. Forhaabentlig vil den vise sig at være tilstrækkelig! — —

Og nu Farvel, kære! Lad os begge søge at glemme Fortiden! — Du kender jo mine Principper og véd, at jeg ikke foragter Dig. Tværtimod!! —

Din hengivne

H. H.

Margrethe smilte — lidt bittert, lidt medlidende — og huskede i det samme, hvad Frøken Borch engang havde sagt om Hjelm:

„I Sandhed! Den Mand er det undertrykte Køns fuldtro Ridder!“ ...

»ARBEJDSLØS«

1908

To Hoveder — en Mands og en Kvindes —, mørke mod Lampelyset, bøjet forover, frem mod hinanden ...

Raslen af Penge!

Kvinden bevæger Armene op og ned med hurtige Ryk, som rystede hun et Sold. En Gang imellem standser hun i Bevægelsen og løfter en Sparegris undersøgende op mod Lyset. Saa tæller hun de Kobberskillinger, der ligger i hendes Skød — en enkelt 10- eller 25-Øre glimter som et Sølvskæl mellem de støvede 2- og 5 Ører —; det er saa lidt! Den unge Kvinde sukker og begynder igen at ryste Lergrisen ...

Længere inde i Stuen, men dog saa nær ved Forældrene og deres interessante Beskæftigelse som muligt, staar to Smaapurke med spændt opmærksomme Ansigter og spillende Øjne. Hver Gang en Skilling glider ud af Grisens Rygspalte og med et dumpt Smæld rammer Kammeraterne i Kvindens Skød, opløfter Børnene et Jubelskrig og hopper paa Stedet af Henrykkelse ...

„Hvor mange Sukkerstænger kan man faa for saadan en, Fa'r?“ — spørger den største af Drengene og rusker Manden i Ærmet.

„Jeg véd skam ikke, lille Erik! Et Par Stykker — —“

„Er *det* to?“

Taushed. Kun Skillingernes tørre Raslen ...

„Er *det* to, Mo'r?“

„Ja!“

„Tænk, vi kan faa to hele Sukkerstænger for den Penge, Niels!“

Og lille Broder gentager pligtskyldigst:

„Vi tan faa hele to Sutterdænger for den Penge!“

Forældrene veksler af og til en Bemærkning; Stemmerne lyder saa dæmpede og fattige: — „Det er ikke meget!“

„Nej, men det er dog altid til Brød til et Par Dage!“

„Se, der er Halvtredsøren, Niels fik til sin Fødselsdag! Den var helt ny den Gang!“

„Aa, Herregud, at vi ogsaa skal tage *den!*“

„Ja, han skal nok faa en anden, saa snart jeg faar Arbejde! Og det varer nok ikke saa længe!“

Ordene er frejdige; men Tonefaldet virker ikke overbevisende. —

Skillingerne rasler og klirrer ...

Ak ja, Livet er ikke saa let! Men tungest af alt er det dog at skulle plyndre sine egne Smaa! — Det — at ryste de stakkels fattige Spareskillinger ud af det Gemme, hvor de Tid efter anden er bleven anbragt af ivrige, smaa Fingre under store Forventninger om al den Herlighed, de engang — naar Grisen bliver „slagtet“ — vil give Adgang til —, det er som at stryge Glæden ud af det Liv, der er levet,

pille den Smule Glans af Fortiden, det har været fornøjeligt og opmuntrende at dvæle ved: „Vi er da ikke *helt* ludfattige ... Børnene har da et Par Skillinger i Sparebøssen, og der kommer stadig flere!“

Nu bliver alt saa graat, saa knugende trist; Afmagtsfølelsen sniger sig lammende over Sindet: ikke engang Børnenes Spareskillinger kan den fattige værne; han er nødt til selv at røve dem for at skaffe Mad ...

Sukkerstænger — ja, Gud hjælpe os! ... Det kære, uskyldige Smaakravl! — —

Moderen har sat Grisen fra sig paa Bordet. Den er tom. Men i hendes Skød ligger en lille Dynge Kobber- og Sølvmønter, der efter Børnenes Mening er overordentlig imponerende.

„Fa'r! Hvor mange Skillinger tror Du der er? Er der mon over hundre—de Kroner?“

Erik spiler Øjnene op, da han nævner det svimlende Tal ...

„Hører Du ikke, Fa'r? ... Men, Fa'r, hvorfor græder Du dog?“ —

R. Jahn Nielsen.

BRUDSTYKKE

AF

»GYLDHOLM«

1902

Det er Vinter. Sen Eftermiddag.

Skyggerne fra Gyldholmhusene ligger som ensdannede, langstrakte, skæve Firkanter hen over den svagt blaanende Sneflade.

Der er saa roligt omkring Husene. De smaa Børn holder sig inde, og de er alene hjemme hele Rækken igennem.

De store kommer fra Skole — langt borte som en Klynge sorte Prikker i Sneen.

De bliver tydeligere og større, som de kommer nærmere. De gaar stille og trækker paa Benene, trætte af at vade den lange Vej.

De fordeler sig ind i Husene som en Aa, der grener sig.

Da Per Holts Jens aabner Gadedøren, er han lige ved at styrte ned ad Trappen, saadan kommer der Røg væltende imod ham.

Han hælder sig bagover, løfter højre Arm krum og afværgende ud fra sig.

Saaledes staar han et Øjeblik ubevægelig som en lille Statue af Sten.

Saa kaster han sin Madtejne og springer ind, kravler frem paa Knæerne og bliver borte bag Røgen, der tvinger sig i Vindinger og bugter sig i Bølger.

Uophørligt bliver den ved at vælte ud af Døraabningen som af et uhyre Svælg.

Og Drengen bliver derinde.

Noget efter kommer en Mand kørende forbi. Han ser en lille Haand blive stukken ud gennem en Rude. Ligestraks knalder der mere Glas, og der driver Røg ud mellem Skaarene.

Manden holder Hestene an og raaber. Til Amalie, der kommer frem, siger han, at der vist er noget galt paa Færde derhenne, og saa lader han de kaade Heste, som han ikke kan gaa fra, faa Tøjlen igen.

Amalie prøver at trænge ind ad Døren til Per Holts Lejlighed. Men hun *kan* ikke.

Hun holder sig for Brystet og hister efter Vejret.

Saa ser hun sig raadvild om; hun er det eneste voksne Menneske, der er hjemme i hele Husrækken.

Mændene er jo paa Arbejde og Konerne til Malkning ovre paa Gaarden.

Hun faar Ilbud derover.

Hun farer hen til Ruden og raaber ind.

Det varer heller ikke længe, før Jens' Hoved viser sig ved Vinduet. Amalie hjælper ham, og de faar en halv Karm fjærnet. Han gisper efter Luft, gaber som han var ved at kvæles.

Under synkende Bevægelser hvæser han med tør Stemme: „Bliv her — saa fly'r a dem den Vej ud."

Endnu snapper han en Mundfuld frisk Luft, inden han viger tilbage i Røgen for at finde Smaabørnene.

Det begynder at mørkne. Amalie ved ikke, hvad hun skal gøre. Hun tripper urolig. Børn fra de andre Huse samles til og lader Dørene staa aabne efter sig.

Hun faar en Halvkarm ud til — uden at der gaar en Rude itu. Det giver da et Fust, saa Røgen svulmer op og svæver ud i store rullende Ringe.

Men Drengen kommer ikke tilbage.

Hun raaber hans Navn flere Gange. Men han svarer ikke.

Hun lægger Øret til og lytter. Hendes Ansigts Hvidhed lyser i Mørkningen.

Hun retter sig og virrer med Hovedet.

„Rend, rend!“ siger hun til Børnene, „med Bud igen! — Ok Herregud, ok Herregud!“

Hun bøjer sit Hoved ind, holder Haanden skærmende for og stirrer. Hun kan ingen Ting se uden Røg.

Og saa — er der ikke Ild!?

Hun stirrer paany.

Jo, hun synes, hun kan skimte noget, noget der blaffer.

Da udstøder hun et Raab og falder om.

Nogle af Børnene, der staar derved, begynder at græde.

Det er allerede Skumring.

Da kommer der ovre fra Gaarden noget sort strygende hen over Sneen. Det synes at skride, saa jævnt bevæger det sig, men det vokser fra et Punkt til en Mand i faa Sekunder, saa susende en Fart har det.

Det er Per Holt paa Hosesokker.

Børnene vender sig som Blade for et Pust, idet han farer forbi.

I et Nu er han gennem Døren. Men saa hører de ham falde.

Han snubler over sin store Dreng, der er sunken sammen paa Dørtræet med den mindste Broder krystet tæt i Favnen.

Per Holt bærer dem ud. De ligger livløse i hans Arme. Han løber ind i Amalies Lejlighed med dem.

Som et Lyn er han igen inde i Røgen.

Der kommer flere og flere Mænd til.

Vinduerne rives op til alle Sider.

Ved Gennemtrækket letter det et Øjeblik. Der er Ild at se. Og Per farer om derinde.

Mørket og Røgen dækker for igen.

Et Par Mænd styrter ind til Per. Andre skynder sig efter Vand.

Per Holt kommer ud med Peter. Han bøjer sin Overkrop beskyttende hen over den lille Dreng, mens han iler bort med ham.

Fra Husenes Brønde og til Per Holts Stue, hvor Ilden ulmer, jager sorte Mænd med Spande i Hænderne frem og tilbage over Sneen, hvor deres Skygger flakker i Skæret fra de Lygter, som Kvinderne holder lysende frem. Og Børn er der alle Vegne.

Sidst findes Anna. Hun er krøben ind under Fodenden af Sengen.

Per gaar langsomt bort med hende. Det er den sidste.

Lygteskæret falder over ham. Hans Bukser er revnet over Knæet, der bløder af et gabende Saar. Et stort Stykke af hans Laar

er nøgent; han har ingen Underbukser paa. Blodet rinder ned i hans Hosekrave. Han har tabt sin Hue. Hans Øjne er røde. Smudsig er han af Røg og Sod, og af hans udspilede Næsebor hænger sorte Trævler, som Lampeos i Spindelvæv.

Barnet ligger som dødt med Hovedet hængende over hans højre Arm, forbrændt og med pletvis afsvedet Haar.

Alle standser, mens Per gaar forbi. Mændene sætter deres Vandspande, Kvinderne hører op med at tale og holder Lygterne saa stille, som de var Støtter. Og ikke heller nogen af Børnene gør en Bevægelse.

Per Holt ser hverken til den ene eller den anden Side. Langsomt gaar han og tyst i sine Hosefødder paa den bløde Sne gennem den dybe Stilhed med sin Byrde.

Det er den sidste.

Først da han er borte, drager den tavse Gruppe Aande — som en dæmpet Bølge af Suk.

Pjalt efter Pjalt af Sengetøjet og Stump efter Stump af Sengestedet slynges ud af Døren, hvor de hede, forkullede Stykker svider og svirper, hvor de kastes, og ligger og syder Sneen bort.

Der har kun været Ild i Sengen. Og da den er bragt ud og alt er aabnet, hvad aabnes kan, driver Røgen efterhaanden bort, lidt efter lidt.

Til en Forsikring gaar Mændene om derinde og ser efter; og Lyset falder hen over

Gulvet, der er overstrøet med halv- og helbrændt Halm.

Og der er nogle, der slaar Vand paa de brændte Rester udenfor. —

Imidlertid er Lægen kommen til Stede inde i Amalies Stuer.

Sofi' og Amalie gaar ham til Haande. Men der er ikke megen Nytte ved Sofi', hun fjotter omkring fra det ene Barn til det andet. Haartjavserne hænger ned over hendes Ansigt, klistret fast af Graad. Hun virrer med de tomme Hænder, som hun vilde udrette noget, som dog ingen Ting bliver til.

Imellem Stunder vælder Graaden voldsomt frem, og hun jamrer sig højt.

Per Holt aabner ikke sin Mund. Han klager ikke. Han græder ikke. Ingen taler til ham. Han taler til ingen. Og ser ikke til nogen. Han staar og stirrer paa Peter, der ligger paa Bordet som Lig, og han tager Drengens lille knyttede Haand, der endnu er varm, tager den i sin store, ru Arbejdsnæve, som han har gjort saa tit, og han rører den lidt, rokker lidt med den, som han vilde kalde Drengen til Live.

Men Peter og Povl ligger stille paa Bordet ved Siden af hinanden, sorte og ophovnede i Ansigtet.

De er kvalte. Men de er ikke kolde endnu.

Men Anna aander ganske, ganske svagt. Lægen sprøjter hende under Huden og tumler med hende. Han trækker Per fra de to Lig og viser ham, hvorledes han skal foretage Oplivningsforsøg med hende. Men han taler saa

lidt som muligt. Og Per svarer ikke, men gør som Lægen viser ham.

Amalie kommer med Klude, og en Smule Vat har hun ogsaa. Det er til at forbinde Jens' Haand med.

Han og den mindste, som han er falden med, ligger henne i Sengen. De er tilsodede. Men de lever. De halvsover, snorker imellem. Vaagner saa lidt og stønner. De falder igen i Døs. Vaagner atter og klager sig.

Der er Vabler i Jenses venstre Kind, og hans ene Haand er bovnet op til en Tykkelse som en voksen Mands. Den opsvulmede, hvidagtige Brandblære ser ud, som den var kogt.

Lægen klipper Blæren op og lægger en Bandage om. Det lader ikke til at gøre ondt; Drengen nærmest sover, mens det foregaar.

Og det foregaar altsammen stilfærdigt. Kun Sofi' jamrer sig en Gang imellem. Per foretager vedblivende Oplivningsforsøg med Anna.

Tammes er kommen hjem, nu de er færdige med Slukningen. Han sætter sig stille og ser til. Men lidt efter trækker det i hans godmodige Ansigt; han rejser sig og gaar hen til Kakkelovenen, hvor han er halvt i Skjul.

Efterhaanden breder der sig en stærk Lugt i Stuen, — skarp af Kamfer og Æther og branket af brændt Tøj og af brændt Haar.

Lægen vender sig igen til Anna.

Men han bare sukker, idet han ser paa hende.

Hun trækker Vejret i to, tre hurtige, stødvise Sæt. Saa ligger hun livløs hen med udvidede Pupiller. Atter kommer der to, tre hastige Dræt. Og saa igen et Mellemrum.

Endelig rinder den lille Piges Liv ud i et sidste svagt henaandende Pust.

Og de lægger hende paa Bordet ved Siden af de to andre.

Inden han gaar, lader Lægen sit Blik dvæle ved de tre Barnelig og glide over Forældrene. Og hans store, brune Øjne drages over med en fugtig Hinde. —

— Per og Sofi' samler deres Børn hjem igen. Kammerherren har straks givet Ordre til at bringe en Seng og en Sengs Klæder om til dem i Stedet for det, der er brændt. De har jo ingen Ting at ligge paa for Natten.

I Sengen, der er bleven stillet op med det samme, lægger de Jens og den mindste. Og de tre døde Børn føres ind i den bitte Stue, der ellers har staaet tom; de lægger dem paa en Dør, som hviler paa Stole.

De hyller et hullet Sjal over de tre smaa Lig.

Der er rigeligt med Halm. Deraf reder de sig selv et Leje paa Gulvet. De kaster sig med Tøjet paa.

De kan ikke sove.

Jens ligger saa urolig og giver en Gang imellem en klagende Lyd fra sig. Det er af Smerte, naar han støder sin Haand. Saa skriger han næsten. Men imellem Stunder er der en dirrende Dødsens Angst, et voksent Menneskes dybe Kummer i Barnets svage undertiden næppe hørlige Klagen i Søvne — aldeles hjælpeløst som i onde Drømme.

Naar disse Lyd kommer, gaar der som en

skærende Fornemmelse gennem Forældrenes Legemer.

De rejser sig, stryger Børnene over Kinden, taler beroligende Ord. Og de lægger varsomt Jenses Haand til Rette.

De gaar ogsaa ind i den bitte Stue og løfter det hullede Sjal — inden de lægger sig i Halmen igen.

Stuen er fyldt af en gennemtrængende sodet Lugt.

De lader Petroleumslampen brænde.

For de kan ikke sove.

Den lyser kun svagt, men der er dog som lidt Ro ved denne lille Flamme. Og Natten er lang og mørk.

Sofi' græder med stærkere Anfald imellem.

Men Pers Ansigt er i stadig Ro. Han ser ud, som han skimtede og lyttede til noget fra en anden Verden, umaadeligt fjærnt.

En Gang er det, som han aabner Læberne og hvisker, som han ikke ved af det:

„Hvor vi er fattige Folk!"

Det er, som Tanken har talt uden hans Vidende, for han ligge ubevægelig hen som før.

Det er det første, han siger den hele Nat.

Og det eneste.

BRUDSTYKKE

AF

»SARA«

1906

Den Linie, som Hallum Bakker danner højt mod Luften, er forunderlig skøn i sin Enkelhed, som om den i Tidernes Morgen var trukken af Guds egen Finger. Og den bølger af Urkraft som Ryggen af et Kæmpedyr, hvis Fødder er plantet dybt i Jorden.

Derfor drager denne Bakkelinie Øjet til sig enten man kommer ad Vejen tæt der forbi, eller man fra det fjærne skimter den let og fin mod Skyen.

I Graavejr staar Bakkerne tungsindige, som om de rugede over deres egne Skygger. Vejen lister sig, skynder sig forbi, haster frem til det aabne solrige, flade Land.

Men i mildt Lys indtager de bløde, lyngklædte Jordbølger ved deres Ynde, navnlig i Solfaldsskær er der henaandet en evig Fred over disse uberørte Bakker.

Kun hist og her gaar en Sti eller en Hulvej. De faa Mennesker, her bo'r, er Smaafolk, der har fundet en billig Plet, hvor de er krøben i Ly. Og disse Folk gaar ad Stierne med den fattiges tunge Skridt; de færdes stille og tavse i den store Ensomhed.

En Dag, det er den første November, kommer en ung Pige gennem den Lavning, som

kaldes Langdalen; hun drejer just om en fremspringende Bakkeknude.

Hun gaar ikke stille; hun egentlig nærmest danser hen over den bløde, halvvisne Græsbund.

Hun er maaske atten Aar.

Det er Pilehusmandens Datter, Sara; — det har ikke været nemt at hitte Navne til de mange Børn.

Hun er Datter af en slidende og vejrbidt Slægt. Hun er fostret paa Baksandet. Hun hører til heroppe. Hun er af de fattige Baktøse, der har tjent Føden mellem fremmede fra hun var lille.

Smuk er hun ikke med sit rødlige Haar og sine fremtrædende Kindben. Men hendes skære Hud, hendes skinnende hvide Tænder og hendes blanke, blaa Øjne næsten lyser for hendes Fod. Der er en Glans over hende af Sundhed og af Uskyld. Og om hendes Øjne og om hendes Mund er der et Genskin af noget lyst, som hun hemmelig bærer i sit Hjærte.

Hun gaar over Jorden, som om noget indvendigt løfter hende blidt. Hendes Hofter er levende, og der er en kildrende Uro i hendes Skuldre.

Nu skal hun først hjem til sine Forældre og sine Sødskende, og saa skal hun i sin nye Plads i Enggaarden nede ved Fjorden ... Det var Sønnen, Anders, der havde fæstet hende. De havde danset meget sammen ved et Par Sommerfester, — som han kunde føre ...

Hun smiler, og hun kan slet ikke gaa or-

dentlig og adstadig paa Benene; hun maa gøre et lille Hop en Gang imellem.

Der er heller intet Menneske, der ser hende, saa hun kan bære sig ad, hvordan hun vil. Og saa gør hun igen et lille Hop.

Hun ser ned paa sine fikse Knapsko; de er flunkende ny. Hun løfter sin Kjole lidt og betragter, hvordan de klæder hendes Fod.

Sara har aldrig i sit Liv været saa fin som i Dag: brun, ulden Kjole, sort Klædes Figurtrøje, og Hue, Krave og Muffe af Skind. — Det var dette Pelsværk, der har kostet saa meget, at hele Lønnen er brugt.

Det vil de ikke synes om derhjemme.

Sara sukker ved Tanken derom.

Men lidt efter spidser hun Munden og fløjter et Par Toner.

Saa er hun ved et rindende Vand.

Hun har fulgt Lavningen, der som en lunefuld Fjord bugter sig ud og ind mellem Bakkepynterne. Nu er hun ved det Sted, hun kender saa godt, dér hvor Folk i gamle Dage kunde synke i Bløde. Det er en Plet med sivgroede Pytter og en Plask mørkt Vand hist og her. Det staar og passer sig selv herinde uden at nogen Haand rører ved det. Sivene og Græssene staar og sølker i Vand og raadner til Mose. Væld fra Bakkerne siver ned gennem denne svampede Bund og rinder videre i en lille klar Strøm.

Her skal hun over. Hun standser. Hun lytter til Vandet, der plasker og rinder og risler, hvad der høres tydeligt her i den dybe Stilhed. Hun bliver staaende lidt; hun synes

ogsaa at lytte til noget, der risler og rinder i hendes eget Bryst.

Hun ser op med et vaagnende Udtryk og sukker let, springer saa over de to vaade Kampsten, som den lille Strøm presser sig forbi, og da hun er i Farten bliver hun ved at løbe et Stykke.

Hun fører Haanden over sin laadne Krave og stryger Muffen; hun lader det laadne glide kælent mod sin Kind og begraver Næsen deri.

Paa én Gang lér hun. For at faa Luft for det kaade Sind er hun lige ved at raabe et eller andet ud. Men hun betænker sig; hun opgiver det pludselig, som om hun frygtede at vække noget herinde i Bakkerne.

Hun skraaer op over til Skolestien. Hun maa løfte Kjolen for at holde den fri af Lyngsafterne, der gror ud over Kanten af den dybtslidte Sti.

Ved Siden af sig har hun de vældige Sanddynger fra den Tid Skarpholtmanden hentede Mergel dybt nede fra de store Grave. Her kom Svend Post af Dage, og her var det at Hok-Hanne druknede sig. Der var for Resten vist flere. Den hemmelige Grav, som Bakkerne skjuler, havde trukket Folk til sig.

Hun skynder sig forbi paa rappe Fødder.

En Flok Krager trækker østerover mod Krattet, der ligger i Læ af Bakkerne; de sorte Fugle ses skarpt mod den lyse Himmelhvælving, hvis Kuppels Rande bæres af de højeste Toppe rundtom.

Hun hælder sig forover, og stræber op mod Randen.

Da hun er kommen helt op, fylder hun sit Bryst med Luft, som hun aander ud mellem sine røde Læber.

Frisk og blomstrende staar den attenaarige Baktøs der og ser ud i den vide Verden.

De fjærne Torup Banker mod Vest har Skyens Farve og Lethed; de tunge Jordmasser synes at svæve; de er ikke jordiske mere; de bølger ind i Æventyret. Og Mørup Mose strækker sig higende ud mod Havet i det yderste Østen .

Der er ingen faste Grænser. Det blaaner uendeligt til alle Sider.

Hun spejder. Der er en vaagen Længsel i hendes fulde Blik, og hun staar let som en Fugl, der skal til at flyve.

Der ligger en lynggroet Gravhøj tætved. Hun stiger derop for bedre at se. Hun maa saa højt, hun kan komme.

Foran hende paa Fladen, der naar ned til Fjorden, er der frugtbart og tæt med Huse. Og der er Dagens Virksomhed i Gang; der er travlt paa Roe-Agrene og alle Husmøller snurrer rundt for en rask Vind. Et Par ladede, norske Slupper krydser opefter, og en Galease med højt, tomt Skrog stryger med udspændt Sejl af Sted ud efter Fjordmundingen. Paa den anden Side Fjordens blaa Stribe staar de nøgne Lerskrænter underligt drømmende helt ude ved Vandet.

Solen straaler ikke, men Dagen er klar. Der gaar en Lysning over Fjorden, over Fladen, hvor Roemarkerne falmer i Efteraarets

brogede Farver, og over de hvidkalkede Huslænger.

Sara fæster sig ved Enggaarden.

Rank rejser hendes Skikkelse sig deroppe paa Højen, som strakt af ung Forventning, medens hun meget længe dvæler ved Bondegaarden, hvis rundbuede Portaabning venter paa hende.

Hovedet er løftet lidt til Siden, som hun lytter til noget, der lyder langt borte fra. Og der er det unge Sinds Livs-Forundring i hendes store, klare Øjne.

Vinden presser Kjolen ind mod hendes Skød og Knæ og svøber den i Folder om hendes Ben. Med højt Bryst og vidaabne Næseboer inddrikker hun den friske Luft, der suser frem over Bakkerne.

Hun begynder at gaa ned ad Højen, men det bliver straks til Løb, og hun fortsætter ned ad Skraaningen stærkere og stærkere, saa Skørterne slaar om hende. Tilsidst er hun slet ikke Herre over Farten. Det ser helt farligt ud. Hun *maa* snuble. Hun ved det, for hun er angst, og alligevel smiler hun som af en sød Gysen.

Endelig styrter hun hovedkulds og trimler i Lyngen. Hun bliver liggende stille et Øjeblik.

Men saa høres en klar, trillende Latter som en klukkende Strøm nede mellem Risene.

Saa snart hun er gaaet nogle Skridt, ser hun Pilehuset ligge for sig lige overfor, halvt op ad en Bakke. Og hendes Blik bliver saa ro-

ligt, saa fuld af Fred og dyb Glæde. Det er Barndomshjemmet.

Nærmest omkring Huset er der grønt af det korte, altid grønne Græs, som gror paa Væld. Her har Lyngen ikke kunnet trives. Det grønne løber nedad i en Spids. Her findes Brønden, Kelden, det vil sige et aabent Vandhul, hvor Pilehusfolkene forsyner sig bare ved at dyppe en Spand ned. En Gang har her været en Have; den er opgivet. Folkene er vel bleven trætte af Besværet. Der staar kun tilbage et Par mossede Stikkelsbærbuske og et enligt Piletræ, der er saa gammelt, at ingen kan se, om det er levende eller dødt. Det krummer sig mod Øst med Grenene krænget den samme Vej, som en kroget Kælling, hvis Haar vildt flagrer forover, men som til det sidste stemmer Ryggen imod.

Sara ser med de mildeste Øjne hen til dette Træ, til den simple Kelde og til det grønne sammensunkne Dige, hvor hun saa ofte har ligget og trimlet. Hun synes, at intet i Verden er saaledes friskgrønt som denne Plet om Pilehuset.

Pilehuset ser trykket ud med det tunge, høje Straatag over de lave Lervægge. Og under Tagbrynet blinker et Par smaa Vinduer frem, saa kummerligt og ligesom bekymret.

Det er kun et fattigt Husmandshus. Det er stormblæst og skrøbeligt, og det ligger saa taalmodigt og holder ud i al Slags Vejr.

Med Pilehuset som Midtpunkt gaar der Stier i forskellige Retninger. Folkene her har altid maattet hente deres Føde langt ude.

Jakob Pilehus gaar saa trofast hver 'eneste Morgen tidlig og hver eneste Aften silde ad disse Stier, som han slider dybe med sine Træskoringe. Det har han gjort i fyrretyve Aar.

Ad disse Stier har Forældrene sendt Børnene ud i Verden, en efter en, ti ialt. Den første Gang har Moderen fulgt dem paa Vej saa langt, at de ikke har kunnet se Hjemmet, naar de vendte sig. For Moderen ved fra sig selv, hvad for en Magt der ligger i en Hytte som Pilehuset, naar et Barn skal forlade det. Naar de saa er kommen over den sidste Skrænt, har hun kysset sit Barn og med mangfoldige Formaninger sendt det af Sted. Hun har nikket og smilet som om hun var glad, mens Graaden har gurglet i hendes Bryst. Og den lille Purk eller Pige har taget en tung Afsked og puslet af Sted med sin Bylt paa Nakken. Endelig er der vinket nogle Gange.

Med Indtrykket af en Moder, der staar højt og vifter til Afsked med Haanden, og med Billedet af Hjemmet derinde i Bakkerne, drager Barnet bort.

Og hver Dag i det fremmede tænker det paa Huset med Piletræet og den grønne Plet. Hver Dag bliver Tankerne varmere derved, og de lægger tilsidst et Gyldenskær over den hjemlige Hytte, saa Alverdens Slotte maatte misunde den.

Saaledes er Pilehuset elsket af ti Børn. De bærer det i deres Hjærte. Og naar de, selv som voksne, vender hjem, saa higer de op over Bakkekanten som de skulde til Stævne-

møde, bare for saa hurtig som muligt at faa Skorstenspiben at se.

Hver eneste Novemberdag sidder Jakob og Dorte i Pilehuset og venter Børnene hjem ad Stierne fra de mange Kanter. Den Dag er for denne Familie bleven Aarets Festdag. Lang Tid forud samles alle Tanker og al Tale henimod den. Jakob og Dorte taler ikke om andet i den hele Verden end om de Børn, om de skikker sig godt, og hvordan de i det hele tager af Sted.

Jakob Pilehus forsømmer aldrig sit Arbejde. Selv om han er daarlig, saa han om Morgenen dingler hen ad Stien som en syg Hest mellem Skaglerne, saa stiller han alligevel paa sin Post. Men Novemberdag bliver han hjemme. Han lyver sig syg hos sin Arbejdsgiver eller hitter paa et eller andet Paaskud, for han indsér godt, at han ikke kan være bekendt at sige Tingen, som den er. At miste sin Dagløn for at være sammen med Børnene derhjemme, det er noget Kællingeri, som en Mand i Jakobs Stilling ikke kan forsvare. Han forsøger heller ikke paa det; han ved godt, at det bør ikke finde Sted, men han kan bare ikke modstaa.

Naar Jakob gaar fra Arbejde en Aften kort før November, gør han hos Høkeren et større Indkøb af Kaffe og Sukker og Kringler og Tvebakker. Og da køber han ogsaa en Pægl Gammel-Rom. Det usædvanlige ved denne fremmede Drik forhøjer Dagens Sjældenhed; dens Duft og dens smukke, mørkebrune Farve giver Kulør. Men han forstaar godt, at han

her er inde paa Overdaadighedens Veje; derfor lister han Flasken i Lommen, at ingen skal se den. Han undsér sig — men det er nu en Gang bleven Skik, at han Novemberdag skal kunne nyde en Gammel-Romer til sin Kaffe. Og fremfor alt vil han ikke, at den Dag skal aftage i Glans.

Novemberdag skinner Dortes Kakkelovn stærkere end nogen anden af Aarets Dage. De to Kapper af Bomuldstøj, der hænger for Alkovesengen, strutter friske efter Vadsken. Hun gaar hver Dag, naar Tiden nærmer sig, og pusler og pudser, for at alt rigtig kan være i Orden. I god Tid forinden hjælpes de to gamle ad med at lappe den gamle Rønne udvendig, kline og hvidte og tætne Taget, hvor det gøres nødig. De gaar saa omhyggelig og gør i Stand og pynter op for at Børnene, naar de kommer hjem, kan blive ved at synes godt om det gamle Pilehus.

Jakob og Dorte er tidlig oppe Novemberdag. Der er ikke noget at bestille, men de kan ikke sove. Jakob har raget sit Skæg og har faaet sin første Romer; han gaar udenfor, ser efter endnu en Gang, om alting er, som det skal være; han gaar ind igen, og han og Dorte snakker om, at det er skønt, Vejret er saa godt i Dag.

Det meste af Formiddagen er de alene. De kigger ud af Vinduet og de kigger op paa Klokken.

„Nu varer det ikke ret længe, inden de kommer,“ siger Jakob en Gang imellem.

De gaar ogsaa somtid ud til Hushjørnet og ser langeligt hen ad Stierne.

Den første, der kommer, er Pér. Han har et Par langskaftede Støvler uden over Bukserne; de er flunkerny; Narven i Læderet ses tydeligt. Pér er allerede skrutrygget. Han gaar stummelvorn over Gulvet som en gammel Mand og sætter sig, som om han var træt.

Han er dog kun nitten Aar. Men han har altid tumlet med for store Byrder; han har allerede i to Aar paataget sig fuldt Karlsarbejde. Pér vil nemlig ha' Penge, mange Penge.

„Naa," siger Faderen og tager oplivet ved Sønnens Hjemkomst en frisk Skraa. „Naa Pér, du har nok faaet dig et Par Røjsere." Jakob tager de nye Støvler skarpt i Øjesyn og føler paa Læderet.

„P-ti", Jakob Pilehus spytter, saa det straaler ud i en stor Bue, „det er noget, der er baade varmt og godt!"

Pér trækker op i Stropperne, og hans Øjne følger den fine, røde Safianskant, som Skomageren har sat i foroven. „Men de var ogsaa *dyre*," sukker han.

„Aa, du har s'gu Raad til 'et, bitte Karl. Med *de* Løn, I har nu om Tider — P-ti!"

Pér mumler: „N-aa."

„Du skal vel blive i Pladsen, Pér?"

„Ja."

„Det kan a godt lide; det klæder godt!"

„Aa — skidt med det!"

Pér bliver ved at se ned mod Gulvet, og han er saa underlig tavs og mut.

Moderen lægger Mærke dertil. „Der er vel ikke noget i Vejen?“ spørger hun.

„N-ej, ikke saadan.“

„Du er da vel ikke syg?“ Der er Angst i Moderens Stemme.

„Nej, men — a rester ti Kroner i at faa de tre Hundrede fuld i Kassen.“

Moderen slaar en Skranni op: „Du ligner s'gu dig selv, ha! ha!“

Men Jakob Pilehus smiler stille af hemmelig Stolthed og over, at der ikke er andet i Vejen.

Pér forandrer ikke en Mine. Han tager Pengene op paa Bordet og tæller. Forældrene hykker til og hjælper ham; de lader Sedlerne og Sølvet gaa mange Gange gennem de grove, krogede Fingre.

Men det bliver ikke anderledes. Der mangler ti Kroner.

„Det er ærgerligt,“ siger Pér. „Det var fordi, a købte de Støvler. Det var dumt!“

Han bliver ved at stirre paa Pengene, der ligger ordnede foran ham. Og som om han ikke kan slippe Tanken, spørger han Faderen: „Kan du ikke laane mig de ti Kroner?“

„He, nej det kan a ikke, Pér, a skylder Høkeren.“

„Det var ogsaa Fandens!“

Lidt efter spørger Faderen: „Hvad samler du egentlig sammen til, Pér?“

„A vil ha' en Forretning.“

Jakob gnubber sig paa Albuen af bare Fornøjelse: „Naa, du vil ha' en Forretning.“

„Ja, det gi'er de fleste Penge.“

Forældrene ser hemmeligt til hinanden.

„A vil være Keaturhandler li'som Anders Vabbesgaard."

Men da bliver den gamle betænkelig. Tanken er for svimlende. Selv over for den solide og adstadige Pér kan der altsaa være Anledning til Bekymring.

Det glade og oplivende Skær glider bort fra Jakob Pilehus' Ansigt, der atter antager det sædvanlige, kummerfulde Udtryk. Saa siger han: „Du vil nok blive ved at være en ærlig og tro Tjener og blive i dine Pladser, saa vi kan ha' Fornøjelse af dig!"

„En Forretning *vil* a ha'!" Pér nikker energisk.

Moderen er ogsaa bange for, at hans Tanker skal flyve for højt, og hun føjer dæmpende ind: „Det er nok bedst, du bliver ved Jorden og husker, hvem du er."

I det samme kommer Jens, en Bæls et Aars Tid over Konfirmationsalderen, stormende ind ad Døren. Han er fregnet og tyklæbet, og han har et Par forfærdelig store Ører, der maaske nok ser større ud end sædvanlig, fordi han nylig er klippet helt skallet. Hans Øjne er spillevende.

Jens svinger noget i et blaat Lommetørklæde. „Tju!" siger han og sætter det midt paa Bordet.

Faderen ser forundret paa ham: „Hvad er det for noget?"

„Det er Hvedebrød! Idag vil vi Sateme løw godt!" svarer Drengen og griner.

„A tror, du er tossed, Dreng!" vrisser Mo-

deren halvt bebrejdende, men hun synes svært godt om Jens alligevel.

Faderen ser vist paa Sønnen og siger med den Godhed i Røsten, som ingen af Børnene kan staa for:

„A tykkes, du bandte, Jens, — men det kan vel ingen Rimelighed ha'!"

Drengen bliver rød og slaar Øjnene ned. Og for at tage sig noget til, aabner han Tørklædet og sætter Tænderne i en Kage.

Men Moderen træder hastig til: „Vil du nu skøtte dig, Knægt! Du kan vel bie til de andre kommer!" Hun river Pakken til sig og tømmer Hvedebrødet paa en Tallerken, som hun sætter op bag et Forhæng paa Hylden over Kakkelovenen.

„Naa, Jens," spørger Faderen, „du skal vel ogsaa blive i din Plads?"

„Nej, a tror it, a vil tjene der længer. Manden kan være god nok, men det er en Satans Kælling!"

„Hvordan er det, du snakker om din Madmoder, din Knægt!" river Moderen af sig.

Og Faderen tilføjer stilfærdigt: „Enhver ordentlig Tjener kan blive i sin Plads saalænge, det skal være. Og det er paa den Maade fattige Børn kommer frem!"

„Aa skidt, der er Pladser nok!" svarer Jens. — „Hun sulter os ogsaa. Og saa la'r hun mig høre, te a er fattig og ikke bedre vant!"

„Den Slags maa Smaafolk vende det døve Øre til. Det staar vi os bedst ved, min Dreng," sukker Faderen.

Men Moderen spørger paa en Maade, som om hun havde faaet en Mistanke:

„Du er vel it næsvis imod hende?“

„H-nej!“ griner Jens.

„Ja, mon du ikke er alligevel. A er s'gu ræd, dit Mundtøj løber løbsk somtid.“

Der er nok noget bebrejdende i Moderens Stemme, men dulgt er der en hemmelig Glæde over, at hendes Dreng nok kan svare for sig.

Og derfor er Jens ikke bange for at sige: „Den anden Aften, hi, hi, vi fik vor Mellemmad, en bitte ussel Tanning Flæsk til et Stykke tykt Grovbrød, saa spurgte a hende, hi, om vi ikke maatte faa noget mere Lys tændt, for a kunde it finde min Flæsk, hi, hi — Gudfader, hvor hun skældt ud, hi, hi!“

Pér, der har siddet og tænkt paa sine Tal og set paa sine Støvler, giver sig pludselig til at grine. Det virker saa pudsigt; der er ingen, der har lagt Mærke til ham den sidste Tid. Moderen vender sig bort og fingrer med et og andet, og med Ryggen til, siger hun: „A har ogsaa nok kunnet bruge Kæben, men næsvis har a s'gu aldrig været; — som Knægten kan hitte paa!“

Men Faderen ryster paa Hovedet: „Fattigfolk er nødt til at skævte dem efter andre, hvis de skal tænke paa at komme frem.“

„Aa, skidt, der er Pladser nok!“ siger Jens ligelad.

Der kommer et lille Ophold.

Saa giver Jakob Pilehus sig til at smaalé. Drengens Bemærkning til Gaardmandskonen har nok moret ham alligevel. Men han stram-

mer sig straks op, og rynker endogsaa Brynene idet han siger:

„Lad mig se din Løn, Jens!“

Der mangler omtrent tolv Kroner.

„Men hvad har du dog brugt alle de Penge til, Dreng?“

„A har købt en Pibe, og — æ — a har pranget lidt, og — æ saadan — a ved ikke rigtig.“ — — Det er ikke saa rart med dette Regnskabsvæsen, og Jens kigger forlegen ud ad Vinduet.

„Hoj!“ raaber han, „der kommer Povl!“ og han løber ud for at møde sin mindre Broder.

Men Jakob Pilehus ryster paa Hovedet og ser hen til Konen: „A er ræd for den Dreng, du!“

„Aa — det kan saamænd være, han bliver den allersværest, Jakob,“ svarer Dorte, „det ved En ikke!“

Lille Povl er en rigtig rødmosset, rundkindet Tyksak. Han vralter morsomt af Sted og ser saa tilfreds ud. Han er Kæledægge og Skrabkage, den yngste af Flokken.

Han rækker Moderen den Bylt gammelt Tøj, han har paa Nakken; han er jo i Helligdagstøjet, noget af de ældre Brødres Tøj, der er gjort om til ham og gjort til at vokse i, saa han maa folde Trøjeærmet op.

Han staar midt paa Gulvet og ser pudsig ud i sin alt for store Trøje. Men hans store Barneøjne straaler af Glæde over atter at være hjemme, mens han ser fra den ene til den anden.

Og lille Povls Blik er som en Sol, der tænder rundtom.

„Povl, han skal skam ha' en Kage, Mor!“ raaber Jens.

„Ja, det faar han vel!“ Hun rækker op paa Hylden. „Og du faar vel ha' en med, din Slog!“ mumler hun godmodigt.

Jakob Pilehus rejser sig: „Vi skulde vel ellers snart ha' en Taar Kaffe, Mo'r!“ siger han og ser ud af Vinduet. „A ser, Anine kommer derhenne.“

Anine, den ældste, er ugift. Hun er svær fornuftig, noget gammelagtig. Hendes Dragt er tarvelig, men solid; det kunde gærne se ud til, at hun samler sine Skillinger sammen. Hun stikker en Pengeseddel til Moderen og tager straks fat med i Tilberedning til Kaffen, som om hun ikke godt kan være ledig.

Jakob tager et Overblik over Stuen.

„Tho saa er der vel ikke andre end Sara tilbage.“

„Nej Kræsten og Tammes, de er jo gifte Folk,“ siger Konen, „men de tænker nok paa os i Dag alligevel.“

„Ja det er a vis paa, de gør,“ nikker Jakob sikker paa sin Sag.

Saa spørger Anine: „Gud véd, hvordan Hans og Søren har det i Amerika? Det er sært, at de ikke skriver?“

„Ja det er underlig nok,“ svarer Jakob. Men han smiler saa lumsk og blinker til Konen, at han sikkert gemmer paa en Hemmelighed i den Anledning.

Jens er misfornøjet med, at Anders, der er

Soldat, ikke sender sit Fotografi, for han vil gærne se ham i Kongens Tøj.

Dog ogsaa til det smiler Jakob lumsk.

Saa er der noget, der skraber paa Vinduet eller kradser paa Døren. Men naar de lytter og ser derhen, hører det op. Det er underlig nok.

Paa én Gang smiler Jakob dybt inde fra, et Smil, der klæder hans kummerfulde Ansigt saa smukt. Han hvidsker: „A tror, det er Sara!“

Det viser sig at være rigtig. Da Jens river Døren op, staar hun der og lér saa smittende, at de alle maa le med hende.

Jakob gnubber sig fornøjet paa Albuen og gentager: „A tænkte nok, det var Sara, he, he!“

Hun er hans Yndlingsbarn.

Sara bliver straks Midtpunktet, saa fin, som hun er i Tøjet. Nu ser hun desuden saa frisk og favr ud efter Turen gennem Bakkerne, og Glæden i hendes Sind gør hendes Udtryk smukt.

Der bliver pillet ved Silkekantningen og Perlestikningerne af hendes Trøje.

„Naa, er *det* nu modens,“ siger Dorte Pilehus. Hun folder Hænderne over Maven i interesseret Betragtning; der var en Gang, at hun minsandten nok vidste, hvad der var modens.

Jakob bemærker stilfærdig: „A kan godt lide, Børn, at I holder jer pæne i Tøjet, for den, der ikke hædrer sig selv, ham hædrer andre heller ikke, men — æ — ed —“

„Ja Gud véd, *hvem* hun pynter sig for, hun!“ vrisser Anine næsten forarget.

Sara bliver lumrende død og svarer hastig: „Der var vel en Gang du ogsaa gærne vilde pynte dig; det er rigtignok noget siden!“

„P-yh!“ blæser Anine.

„Naa Børn, naa Børn!“ tysser Jakob. „Det var den Kaffe, Mo'r!“

Bordet dækkedes. Den gamle Sukkerskaal og Flødekande af blaat Glas, som kun bruges ved saadanne Lejligheder, bliver sat frem paa Skiven. Paa hver Side af det blaa Kaffetøj stilles en Tallerken, svingende fuld af Hvedebrød. Og den fine, krydrede Aande fra Kedlen driver hen over den hvide Dug og gør det hele festligt og levende. Der er en Overflødighed i Pilehuset i Dag. Det er ogsaa synligt paa Jakob, naar han kaster et Blik henover Familiekredsen, at han har en Fornemmelse af det usædvanlige som paa de store Dage i Livet.

„Ja værsgod Børn og ta' til jer! siger han og skænker sig selv en Gl. Romer.

I dette Øjeblik er Jakob Pilehus ingen Smaamand.

Han læner sig tilbage i Stolen: „I har det jo godt alle sammen, og lad mig se, I bliver ved at skikke jer vel!“ Han kræmter, for Romeren kradser i Halsen. Jakob er ikke vant til stærke Drikke.

Det er Folk, der forstaar at gøre Besked ved et Bord.

Med ét giver Sara sig til at le højt. Lille

Povl sidder nemlig saa alvorlig og stopper i sig af Hvedebrødet. Saasnart den ene Kage er i Munden, er Øjnene begærligt fæstede paa den næste. Han er ved at kvæles i Herlighederne. Det ser hel morsomt ud.

Sara læner sig tilbage; hendes Latter triller kvidrende hen under Loftet.

De andre bliver ogsaa opmærksomme derpaa og lér. Povl ser ligesom vaagnende rundt omkring og puster ud.

Sara bøjer sig fornøjet ned over ham og kysser hans røde Kinder.

„Ja, det er rigtig, Povl," nikker Faderen opmuntrende. „Nu er Tiden, he, he!"

De er kommen langt hen i Kaffegildet. Jakob er færdig med den anden Kaffepunsch og er allerede rød over Næsen. Da rejser han sig, og han ser ud som den, der véd noget, andre ikke véd. Han gaar helt langsomt hen og rækker ind over Sengen efter noget paa en Hylde.

„Kender I de her to Karle, he, he," siger han og viser et Fotografi frem.

„Aa — nej — det er Hans og Søren fra Amerika!" raaber Sara glad.

„Lad mig se! Lad mig se!" Lille Povl kravler ivrig i Vejret.

De klynger sig sammen for rigtig at indsuge Billedet. Men Jakob staar med Smil om Munden og ser til noksaa overlegent; han har de sidste otte Aftener ikke bestilt andet end at betragte disse Portrætter, saa han kender dem.

Sara holder Fotografiet ud for sig. „De ser godt ud! Og saa pæne i Tøjet!“

„Ja det gør de! De ser godt ud!“ nikker Faderen. „Men de tjener ogsaa tredsinstyve Dollars om Maaneden!“ Jakob Pilehus spytter tre Alen ud i Stuen. „Og saa Kosten, — hver!“

„Det var Satans!“ bryder Pér ud lysvaagen.

Men Jakob har en Overraskelse endnu. Han holder noget i Haanden bag paa Ryggen. Han kan knapt lade være med at lé højt af Glæde, da han stikker et Fotografi frem til.

„Mon I skulde ha' set ham før, he, he!“

„Aa, det er Anders,“ raaber Jens. „I Kongens Klæ'er!“

„Ja, det er ham, ogsaa li'esaa livagtig, som vi kunde se ham levende!“

Der hersker et Øjeblik en dyb Stilhed.

Saa siger Moderen: „Se, hvor kraan han staar!“

„Ja, det er efter dig, Mo'r.“ Jakob er hel oprømt. „Du har altid stukket Næsen godt i Vejret, he, he!“

„Aa du —“. Dorte slaar med Hovedet. „Men han er da en pæn Soldat!“

„Det er han!“

Jens er hel væk i Billedet og siger: „Sikke stadse Klæ'er!“

„Ja det er en pæn Mundering.“

„Hvad er han nu, Fa'r?“

„Han er Konstabel, min Dreng!“ svarer Jakob i en værdig Tone, som det var noget man maatte tale om med stor Respekt.

Sara drejer Billederne i Haanden: „Nu skal I da ha' dem i Ramme!"

„Ja vi skal, min Pige! — Og saa har jer Mo'r og mig snakket om, at de skulde hænge dér!" Jakob viser op paa den brunmalede Fjæl, der gaar langs Loftet over Sengekapperne. „Det kan for Resten se helt godt ud!" Jakob tygger eftertænksomt paa Skraaen.

Anine føjer til, at hun nok skal købe et Par pæne Rammer.

Og Dorte Pilehus slutter af: „Ja En kan da se, at de ikke har glemt deres Forældre, om de ogsaa er langt ude i Verden!"

„Det er sandt, Mo'r!"

Og Jakobs Sjæl skælver i Røsten, da han tilføjer: „Og lad mig se, I bliver ved med det, bitte Børn!" —

Et Par Timers Tid kan snart skride, og Afskedstimen nærmer sig. Den tunge Stund for Jakob og Dorte.

De gaar den ene efter den anden; de følges til Døren med mange Formaninger. Og for hver, der gaar, synker Humøret hos Forældrene.

De slipper jo atter Børnene ud paa Livets underlige Veje. Og Livet er saa skørt især for Fattigfolks Børn, véd de.

Den sidste er Sara.

„Hør," spørger Moderen, „hvorfor vil du egentlig fra den gode Plads, du har haft?"

Sara hakker noget i Svaret. Det kunde være godt at skifte og saadan, at Enggaardsfolkene skal være svært med Tiden, saa En

kunde lære noget der, og at Sønnen, der fæstede hende, var saadan en flink og pæn Karl.

„A vil bare sige, ta' dig i Vare!“ Moderen ser skarpt paa Datteren.

„Ja, for Guds Skyld, bitte Sara!“ føjer Faderen til.

Men Sara smiler og hendes Øjne straaler med en forunderlig Glans.

Hun siger Farvel. Hun gaar let op ad Bakken; hun vender sig et Par Gange og vinker til Forældrene, der staar i Døren og vinker tilbage.

Moderen staar med Hænderne under Forklædet og skultrer sig: „Aa, Herregud, saadan et bitte ung uskyldig Menneske, der skal ud i Verden!“ Der drypper to Taarer fra hendes Øjenhaar.

„Ja, Vorherre! Hold din Haand over hende!“ siger Faderen stille.

De følger nøje Sara med Øjnene, at hun ikke skal give Tegn uden at faa Svar.

Øverst paa Bakkekammen svinger Sara Armen til Afsked, og de to gamle hvøvter tilbage.

Hun bliver borte for dem.

De to gamle staar lidt. Derefter kigger de henad Stierne, der i forskellige Retninger straaler ud fra Pilehuset. Men der er tomt alle Vegne. De véd det godt.

— Saa er den Novemberfest forbi og der ligger atter et Aars graa Dage for dem.

Jakob og Dorte gaar sagtmodige ind i det gamle Pilehus.

Johan Skjoldborg.

HUMORESKER TIL
OPLÆSNING OG FAMILIE-UNDERHOLDNING
PRIS 1,50 PR. BIND

Ekstrabl.: »Mittwoch er en zünftig Malersvend, med hvem Forfatteren vandrer en Uges Tid paa Landevejen, og som paa Turen fortæller sine Oplevelser. Disse er af en højst uskyldig Art og meget fornøjelige. En Historie som den om »Min Søster« er rentud kostelig, man faar overhovedet jævnlig Anledning til en hjærtelig Latter over Mittwochs pudsige Fortællinger. Under en dreven og munter Oplæsers Behandling vil de fremtræde i deres fulde Glans og være sikker paa en stormende Latter-Succes.«

Dannebrog (Professor Schiødte): . . . . . de vidner alle om et godt Humør og vi er overbeviste om, at en habil Oplæser vil have Fornøjelse af at gøre Bekendtskab med dem og kunde servere dem, saa Tilhørerne kommer til at more sig.«

Folkets Avis: »Orla Bock har haft en meget vellykket Debut som humoristisk Forfatter; hans Bog er en Samling meget fornøjelige Historier, der vrimler med morsomme Indhold, saa man maa faa Mellemgulvet rystet.«

Klokken 12: »Hr. Bock, der er en Maglekilde Nr. 2, gengiver med megen Lune en Fyrbøders Oplevelser — Historien »Da Kejser Wilhelm blev fotograferet« er en Himmerigsmundfuld.

Ringsted Folketidende: »Maglekilde Petersen har faaet en farlig Konkurrent i Orla Bock . . . . der er struttende Humør over hele Linien.

PH. HANSEN'S
BOGBINDERI
KØBENHAVN